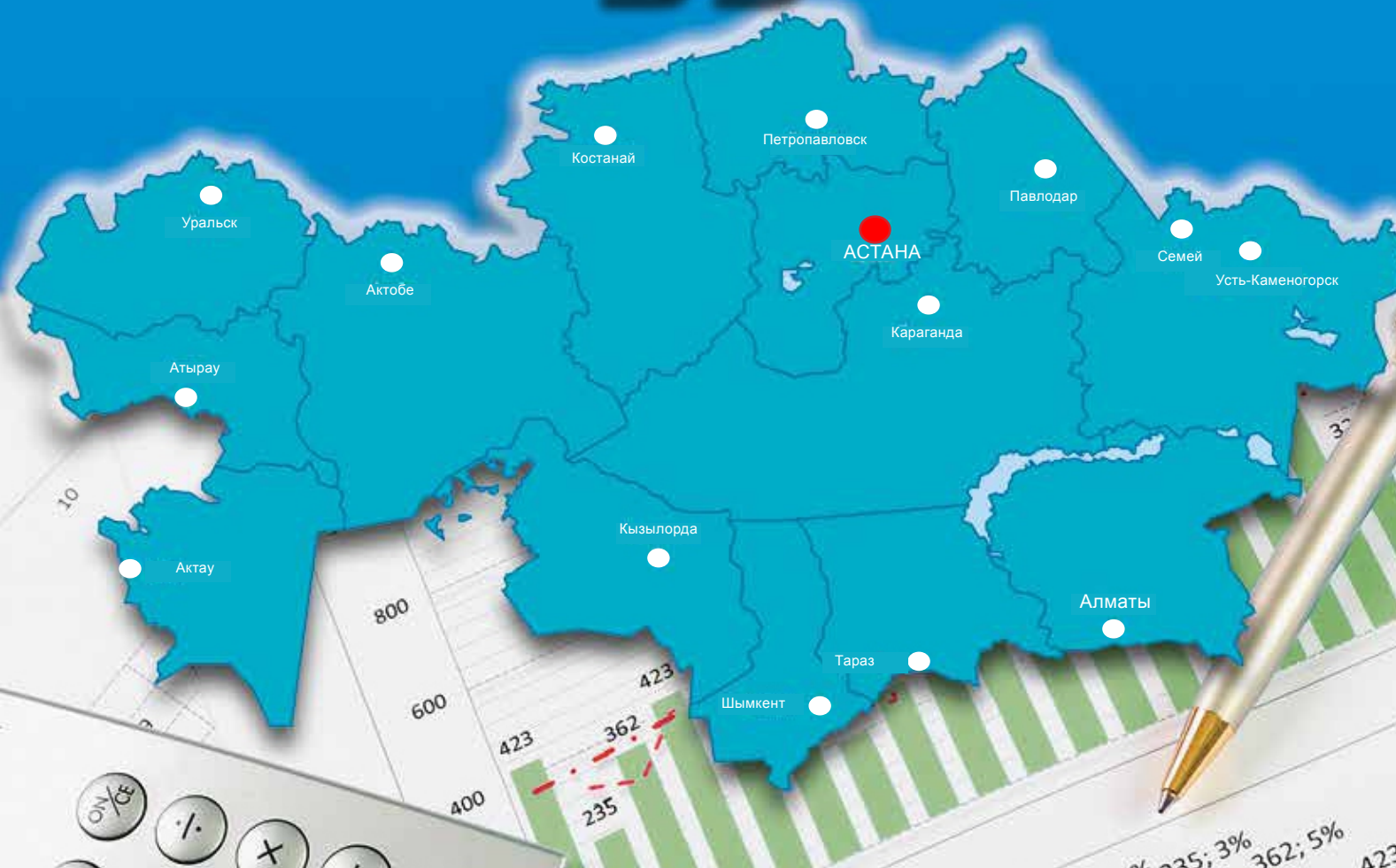

№1 (30) 2016

ҚАРЖЫ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ
ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
FINANCIAL-ECONOMIC JOURNAL

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
АУДИТ
МЕМЛЕКЕТТІК

Немір тақырыбы:

Тема номера:

- ЖАЛПЫ МЕМЛЕКЕТТІК СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ КҮРЕС ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУ ОРГАНДАРЫНЫҢ ҚАТЫСУЫ
- УЧАСТИЕ ФИНАНСОВЫХ КОНТРОЛЬНЫХ ОРГАНОВ В ОБЩЕГОСУДАРСТВЕННОЙ СИСТЕМЕ МЕР ПО БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ

ЖАҢАЛЫҚТАР

ЕСЕП КОМИТЕТІ НӨМІР ТАҚЫРЫБЫ

И.Л. Ақпомбаев 13
Жалпы мемлекеттік сыбайлас
жемқорлыққа қарсы күрес жүйесіндегі
қаржылық бақылау органдарының
қатысуы

ТЕКСЕРУ КОМИССИЯСЫ

А.Ф. Оразов 30
Бюджеттің тиімділігі – мемлекеттің
гүлденуінің кепілі

ЗЕРТТЕУ

А.З.Мурзин 35
Мемлекеттік аудитке өтуі
шеңберіндегі «ҚБЗО» РМК жұмысы

Ә. Қари 47
Стратегиялық және бағдарламалық
құжаттардың іске асырылуын
бағалаудың әдістемелік мәселелерін
шешуде мемлекеттік аудиттің болашағы

ҚАРЖЫЛЫҚ БАСҚАРУ

А.А. Нұрымов 61
ҚР мемлекеттік бюджеттің кірістері мен
шығыстары динамикасының негізгі
үрдістері

NEWS

I.L. Akpombaev 25
Financial control authorities' participation in
the national system of anti-corruption
measures

НОВОСТИ

СЧЕТНЫЙ КОМИТЕТ ТЕМА НОМЕРА

И.Л. Ақпомбаев 19
Участие финансовых контрольных
органов в общегосударственной системе
мер по борьбе с коррупцией

РЕВИЗИОННАЯ КОМИССИЯ

А.Ф. Оразов 32
Эффективность бюджета – залог
процветания государства

ИССЛЕДОВАНИЯ

А.З.Мурзин 40
Работа РГП «ЦИФН» в рамках перехода
на государственный аудит

А. Кари 54
Перспективы государственного аудита
в решении методологических проблем
оценки реализации стратегических и
программных документов

УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСАМИ

А.А. Нурумов 68
Основные тенденции динамики доходов
и расходов государственного бюджета
РК

Қазақстан Республикасы Орталық сайлау комиссиясы алтыншы шақырылатын Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаттарын тіркеді

2016 жылғы 24 наурызда Қазақстан Республикасы Орталық сайлау комиссиясы «Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы» Конституциялық заңның 12, 45, 46, 97–1 және 98-баптарына сәйкес алтыншы шақырылатын Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің 107 депутатын тіркеді. Олардың ішінде:

- «Нұр Отан» партиясының партиялық тізімі бойынша – 84 депутат;

- Қазақстанның «АҚ ЖОЛ» Демократиялық Партиясының партиялық тізімі бойынша – 7 депутат;

- Қазақстан Коммунистік Халық партиясының партиялық тізімі бойынша – 7 депутат;

- Қазақстан халқы Ассамблеясы сайлаған 9 депутат.

Тіркелген барлық депутаттарға Орталық сайлау комиссиясының отырысында тиісті куәліктер мен омырауға тағатын белгілер тапсырылды.

Центральная избирательная комиссия Республики Казахстан зарегистрировала депутатов Мажилиса Парламента Республики Казахстан шестого созыва

24 марта 2016 года Центральная избирательная комиссия Республики Казахстан в соответствии со статьями 12, 45, 46, 97–1 и 98 Конституционного закона «О выборах в Республике Казахстан» зарегистрировала 107 депутатов Мажилиса Парламента Республики Казахстан шестого созыва. Из них:

- по партийному списку Партии «Нұр Отан» – 84 депутата;

- по партийному списку Демократической партии Казахстана «АҚ ЖОЛ» – 7 депутатов;

- по партийному списку Коммунистической Народной партии Казахстана – 7 депутатов;

- избранных Ассамблеей народа Казахстана – 9 депутатов.

Всем зарегистрированным депутатам на заседании Центральной избирательной комиссии вручены соответствующие удостоверения и нагрудные знаки.

Пресс-служба
Центральной избирательной комиссии РК

Қ. Жаңбыршин Мемлекет басшысына Есеп комитетінің 2015 жылғы жұмысының негізгі нәтижелері, бюджет қаражатын жоспарлау мен пайдалануда үнемі кездесетін проблемалар, сондай-ақ алдағы кезеңге арналған міндеттер туралы баяндады.

Қазақстан Президенті былтыр қабылданған «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» заңның жүзеге асырылуын және мемлекеттік аудитке тиімді түрде көшуді қамтамасыз етуді тапсырды. Нұрсұлтан Назарбаев бұған қажетті жағдайлар жасалғанын, Комитет мәртебесі көтеріліп, мақсаттарының аясы кеңейтілгенін, тиісті мамандарды қайта даярлау жүргізіліп жатқанын айтты.

Сонымен қатар, Мемлекет басшысы аудиттің қаржы мәселелерін ғана емес, орган қызметінің тиімділігін барлық бағытта бағалауды да қамтуы тиістігіне назар аударды.

Қ. Жаңбыршин былтыр Есеп комитеті 303 нысанда 29 бақылау шарасы жүргізгенін мәлімдеді. Анықталған қаржылық заң бұзушылықтар құнының көлемі 2014 жылмен салыстырғанда 3 есе ұлғайып, 1,3 триллион теңге болған. Бақылау шараларының нәтижесі бойынша орны толтырылуға тиіс 128,8 миллиард теңгенің 87,2 миллиард теңгесі өтелген.

Есеп комитетінің төрағасы жүргізілген тексерулер мен бақылау-талдау шаралары қорытындысы бойынша Үкіметке және басқа да бақылау нысандарына 46 ұсыным мен 180 тапсырма жолданғанын айтты. Бұл орайда ұсынымдар мен тапсырмалардың орындалуы тиісінше 98% және 95,8% болды.

Қ. Жаңбыршин бюджеттік және басқа заңнамаларды бұзғаны үшін 75 заңды тұлға және 66 лауазымды тұлға әкімшілік жауапкершілікке, 271 лауазымды тұлға тәртіптік жауапкершілікке тартылғанын атап өтті. Құқық қорғау органдарына бақылау шараларына қатысты 40 материал берілді.

Есеп комитетінің төрағасы Астана және Алматы қалаларының, сондай-ақ облыстардың ревизиялық комиссияларының 2015 жылғы қызметінің негізгі нәтижелері туралы да баяндады.

Мемлекет басшысы кездесу қорытындысы бойынша мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдары қызметін жетілдіру жөнінде бірқатар нақты тапсырма берді.

**Қазақстан Республикасы Президентінің
баспасөз қызметі**

Глава государства принял Председателя Счетного комитета Козы-Корпеша Джанбурчина

К. Джанбурчин доложил Главе государства об основных результатах работы Счетного комитета за 2015 год, системных проблемах планирования и использования бюджетных средств, а также задачах на предстоящий период.

Президент Казахстана поручил обеспечить реализацию принятого в прошлом году Закона РК «О государственном аудите и финансовом контроле» и эффективный переход на государственный аудит. Нурсултан Назарбаев отметил, что для этого созданы надлежащие условия – повышен статус Комитета, расширены его цели, ведется переподготовка необходимых кадров. Кроме того, Глава государства обратил внимание, что аудит должен затрагивать не только финансовые вопросы, но в целом осуществлять оценку эффективности деятельности органа по всем направлениям.

К. Джанбурчин сообщил, что в прошлом году Счетным комитетом на 303 объектах были проведены 29 контрольных мероприятий. Сумма выявленных финансовых нарушений по сравнению с 2014 годом увеличилась в 3 раза и составила 1,3 трлн тенге. По результатам контрольных мероприятий из 128,8 млрд

тенге, подлежащих восстановлению, в ходе контроля возмещено 87,2 млрд тенге.

Председатель Счетного комитета подчеркнул, что по итогам проведенных проверок и контрольно-аналитических мероприятий Правительству и другим объектам контроля направлены 46 рекомендаций и 180 поручений. При этом исполнение рекомендаций и поручений составило 98% и 95,8% соответственно.

Он подчеркнул, что за нарушения бюджетного и иного законодательства к административной ответственности привлечены 75 юридических и 66 должностных лиц, к дисциплинарной – 271 должностное лицо. В правоохранительные органы передано 40 материалов контроля.

Председатель Счетного комитета также сообщил об основных результатах деятельности ревизионных комиссий областей, городов Астаны и Алматы за 2015 год.

По итогам встречи Глава государства дал ряд конкретных поручений по совершенствованию деятельности органов государственного аудита и финансового контроля.

**Пресс-служба Президента
Республики Казахстан**

Ақмола, Қарағанды, Оңтүстік Қазақстан облыстары және Астана қаласы бойынша тексеру комиссияларында Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттары талаптарының сақталуын бақылау бойынша мемлекеттік аудит жүргізудің қорытындысы шығарылды.

2011 жылы облыстардың, Астана және Алматы қалаларының тексеру комиссиялары құрылғаннан бері олардың қызметінің тиімділігін арттыру және мемлекеттік басқару жүйесіндегі рөлін нығайту бойынша ауқымды жұмыстардың атқарылғаны атап өтілді. Тексеру комиссияларының жұмыс істей бастағанына аз уақыт болғанына қарамастан, олар жергілікті жерлердегі сыртқы мемлекеттік аудиттің және қаржылық бақылаудың толыққанды тәуелсіз органдары болып қалыптасты және олардың қызметтері нәтижелі болып отыр. Сонымен қатар, аудит нәтижесі көрсеткендей, тексеру комиссияларының жұмысында жекелеген кемшіліктер орын алған.

Атап айтқанда, аталған өңірлердің тексеру комиссиялары Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарының және Сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылауды жүргізу қағидаларының бірқатар бұзушылықтарына жол берген.

Бақылаушылардың жұмыс жоспарларында көзделген мәселелердің бақылау актілерінде толық көрсетілмеу, анықталған бұзушылықтар мен кемшіліктерді растайтын құжаттардың тиісінше ресімделмеу немесе олардың болмау, объектіні тексеру актісімен таныстыру тәртібінің бұзылу фактілері анықталды.

Ақмола, Қарағанды облыстары және Астана қаласы бойынша тексеру комиссиялары жергілікті атқарушы органға, мемлекеттік жоспарлау жөніндегі уәкілетті органға аумақтарды дамыту бағдарламаларын және жергілікті атқарушы органдардың стратеги-

ялық жоспарларын бағалау қорытындыларын жібермеген.

Ақмола облысы бойынша тексеру комиссиясы тиімділікке бақылау жүргізу кезінде мемлекеттік орган және квазимемлекеттік сектор субъектілері қызметінің экономика-ның дамуына, әлеуметтік салаға, мемлекеттік басқарудың басқа да салаларына ықпал етуіне кешенді талдау жасамаған.

Астана қаласы бойынша тексеру комиссиясы «Дәлел» стандартын бұза отырып, бірқатар жағдайларда көрсетілген бұзушылықтарды растайтын құжаттарды бақылау актісіне тіркемеген.

Оңтүстік Қазақстан облысы бойынша тексеру комиссиясы жекелеген жағдайларда әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнамада жауаптылық көзделмеген бұзушылық фактілері бойынша әкімшілік іс жүргізуді қозғаудың қажеттілігі туралы сараптамалық қорытындылар жасаған.

Аталған өңірлердің тексеру комиссияларының 13 лауазымды адамы Стандарттар мен Қағидалар талаптарының бұзылуына жол бергені үшін қабылдаған шараларға сай тәртіптік жауаптылыққа тартылған.

Есеп комитеті тексеру комиссияларының қызметін жетілдіру және жұмыс тиімділігін арттыру, олардың мемлекеттік аудитті және қаржылық бақылауды жүргізуі кезінде бұзушылықтар мен кемшіліктерді болдырмау мақсатында оларда Стандарттар талаптарының сақталуына бақылау жүргізетіні атап өтілді.

Отырыстың қорытындысы бойынша Есеп комитеті Ақмола, Қарағанды, Оңтүстік Қазақстан облыстары және Астана қаласы бойынша тексеру комиссияларына мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау саласындағы заңнаманың талаптарын мүлтіксіз сақтау бойынша шаралар қабылдау жөнінде ұсынымдар берді.

11 февраля 2016 года состоялось очередное заседание Счетного комитета

Подведены итоги государственного аудита по контролю за соблюдением требований Стандартов государственного финансового контроля в ревизионных комиссиях по Акмолинской, Карагандинской, Южно-Казахстанской областям и городу Астане.

Отмечено, что с момента образования в 2011 году ревизионных комиссий областей, городов Астаны и Алматы проделана большая работа по повышению эффективности их деятельности и усилению роли в системе государственного управления. Несмотря на небольшой срок функционирования, ревизионные комиссии сформировались как полноценные независимые органы внешнего государственного аудита и финансового контроля на местах и деятельность их результативна. В то же время, аудит показал, что в работе ревизионных комиссий имеются отдельные недостатки.

В частности, ревизионными комиссиями указанных регионов допущен ряд нарушений Стандартов государственного финансового контроля и Правил проведения внешнего государственного финансового контроля.

Установлены факты неполного отражения в актах контроля вопросов, предусмотренных рабочими планами контролеров, ненадлежащего оформления либо отсутствия документов, подтверждающих выявленные нарушения и недостатки, нарушения порядка ознакомления объекта с актом контроля.

Ревизионными комиссиями по Акмолинской, Карагандинской областям и городу Астане в местный исполнительный орган, уполномоченный орган по государственному планированию итоги оценки программ развития территории и стратегических планов местных исполнительных органов не направлялись.

Ревизионной комиссией по Акмолинской области при проведении контроля эф-

фективности комплексный анализ влияния деятельности государственного органа и субъектов квазигосударственного сектора на развитие экономики, социальной сферы, других сфер государственного управления не проводился.

В нарушение Стандарта «Доказательство» Ревизионной комиссией по городу Астане в ряде случаев документы, подтверждающие изложенные нарушения, к акту контроля не прилагались.

Ревизионной комиссией по Южно-Казахстанской области в отдельных случаях составлялись экспертные заключения о необходимости возбуждения административного производства по фактам нарушений, ответственность за которые законодательством об административных правонарушениях не предусмотрена.

Принятыми мерами 13 должностных лиц ревизионных комиссий указанных регионов за допущенные нарушения требований Стандартов и Правил привлечены к дисциплинарной ответственности.

Отмечено, что контроль за соблюдением требований Стандартов в ревизионных комиссиях проводится Счетным комитетом в целях совершенствования их деятельности и повышения эффективности работы, предупреждения нарушений и недостатков при проведении ими государственного аудита и финансового контроля.

По итогам заседания Счетным комитетом ревизионным комиссиям по Акмолинской, Карагандинской, Южно-Казахстанской областям и городу Астане рекомендовано принять меры по неукоснительному соблюдению требований законодательства в сфере государственного аудита и финансового контроля.

Пресс-служба Счетного комитета

Есеп комитетінде Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарының үйлестіру кеңесінің бірінші отырысы өткізілді

Үйлестіру кеңесінің отырысы Мемлекет басшысының Есеп комитетінің Төрағасы Қозыкөрпеш Жаңбыршинмен ағымдағы жылғы 24 ақпанда өткен кездесуі кезінде берген тапсырмаларына сәйкес өткізілуде.

Есеп комитетінің Төрағасы Қозыкөрпеш Жаңбыршиннің төрағалығымен өткен Үйлестіру кеңесінің жұмысына Президент Әкімшілігінің, Бас прокуратураның, қаржы және ұлттық экономика министрліктерінің өкілдері, облыстардың, Астана және Алматы қалаларының тексеру комиссияларының төрағалары қатысты.

Есеп комитетінің Төрағасы Қозыкөрпеш Жаңбыршин «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Заңның қабылдануына орай, Үйлестіру кеңесінің рөлі айтарлықтай күшейгеніне тоқталып өтті.

Атап айтқанда, Кеңестің құрамына сыртқы мемлекеттік аудит органдарының (Есеп комитеті және тексеру комиссиялары) өкілдерімен қатар, ішкі мемлекеттік ау-

дит органдарының (Қаржы министрлігінің Қаржылық бақылау комитеті және ішкі аудит қызметі) өкілдері де кірді. Сонымен бірге, Кеңестің бұрын ұсынымдық сипатқа ие болған шешімдері қазір мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарының орындауы үшін міндетті болып табылады. Үйлестіру кеңесінің жұмыс органы болып Есеп комитетінің аппараты белгіленді.

Отырыс барысында сыртқы және ішкі мемлекеттік аудит органдарында мемлекеттік аудитті енгізу мәселелері қаралып, олардың негізгі міндеттері талқыланды. Есеп комитетіне республикалық бюджетті жоспарлаудың, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің даму стратегиялары мен жоспарларын іске асырудың, мемлекеттік борышты қалыптастыру мен басқарудың тиімділігіне аудит жүргізу, республикалық бюджет жобасын алдын ала бағалау, сондай-ақ мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарының қызметін үйлестіру, мемлекеттік аудиторларды

сертификаттау және басқа да бағыттар бойынша қосымша күрделі өкілеттіктердің берілгеніне тоқталып өтті.

«Заң қолданысқа енгізілді. Алайда оған салынған нормаларды іске асыру бойынша ауқымды жұмыс күтіп тұр. Қазір 24 нормативтік құқықтық және құқықтық акт қабылданды, бірқатар құжат жақын уақытта әзірленетін болады» – деп, атап өтті Есеп комитетінің Төрағасы. Есеп комитеті Төрағасының айтуынша, барлық қажетті заңға тәуелді актілерді қабылдау, мемлекеттік аудитті және қаржылық бақылауды жүргізудің халықаралық стандарттарға сәйкес келетін әдіснамалық негізін дайындау мемлекеттік аудит жүйесін енгізудің келесі кезеңіне жоспарлы түрде өтуге, бюджет қаржының жұмсаудың ашықтығы мен тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Қ. Жаңбыршин атап өткендей, Мемлекет басшысымен жақында өткен кездесуі барысында Қазақстан Президенті мемлекеттік аудитке сапалы көшуді қамтамасыз ету – басым міндеттердің бірі екенін белгілеп берген.

Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау жүйесі қызметкерлерінің біліктілігін арттыру, сертификатталған мемлекеттік аудиторлардың пулын қалыптастыру мәселелері талқыланды.

Сертификат білімдерін растап, Мемлекеттік аудиторларды сертификаттау жөніндегі ұлттық комиссияның оң қорытындысы алынғаннан кейін берілетіні атап өтілді. 2016 жылы Ұлттық комиссия мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарының қызметкерлеріне сертификаттау жүргізеді деп жоспарланып отыр.

Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарының Бірыңғай ақпараттық дерекқорын құру мәселелері қаралды, ол мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдары, қадағалау және өзге де мемлекеттік органдар арасында ақпарат алмасу, сондай-ақ электрондық мемлекеттік аудит жүргізу мақсатында қалыптастырылады.

«2015 жылғы желтоқсанда Есеп комитеті Интеграцияланған ақпараттық жүйені өнеркәсіптік пайдалануға енгізді. Қазіргі уақытта оны Бас прокуратураның, ұлттық экономика, мемлекеттік қызмет істері, қаржы министрліктерінің және тексеру комиссияла-

рының ақпараттық жүйелерімен интеграциялау жүзеге асырылуда», - деді Қ. Жаңбыршин.

Тексеру комиссиялары қызметкерлерінің арасындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл мәселелеріне де баса назар аударылып отыр. «Жекелеген облыстардың тексеру комиссияларының қызметкерлері жол берген сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық фактілері кең қоғамдық резонанс туғызды», – деді Есеп комитетінің Төрағасы.

Қ. Жаңбыршин тексеру комиссияларының төрағаларына бағынысты қызметкерлерінің іс-әрекеттері үшін өздерінің дербес жауапты болатындары, сондай-ақ сыбайлас жемқорлықтың алдын алуға бағытталған нақты шаралар алудың қажеттілігі туралы айтты.

Бұған қоса, қатысушылар Үйлестіру кеңесінің 2016 жылға арналған жұмыс жоспарын талқылап, оны бекіту туралы шешім қабылдады.

Отырыстың қорытындысы бойынша мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдары қызметінің тиімділігін арттыруға, олармен сындарлы өзара іс-қимыл жасауды ұйымдастыруға, сондай-ақ Үйлестіру кеңесінің қызметін одан әрі жетілдіруге бағытталған бірқатар нақты шешімдер қабылданды.

Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарының үйлестіру кеңесі Есеп комитетінің жанындағы консультативтік-кеңесші орган болып табылады. Кеңес қызметінің мақсаты ең маңызды проблемаларды алқалы талқылау жолымен мемлекеттік аудит органдарының тиімді өзара іс-қимылына жәрдемдесу, бюджеттің барлық деңгейлерінде оны жоспарлау мен атқару кезінде қаржы тәртібін нығайту болып табылады.

Кеңес құрамына Төраға және Есеп комитетінің үш мүшесі, ішкі мемлекеттік аудит жөніндегі уәкілетті органның бірінші басшысы, облыстардың, Астана және Алматы қалаларының тексеру комиссияларының төрағалары, Қаржы министрлігі Қаржылық бақылау комитетінің ұсынуы бойынша орталық және жергілікті мемлекеттік органдардан бір-бірден – екі ішкі аудит қызметінің басшысы кіреді.

Есеп комитетінің баспасөз қызметі

В Счетном комитете состоялось первое заседание Координационного совета органов государственного аудита и финансового контроля

Заседание Координационного совета проводится в соответствии с поручениями Главы государства, данными во время встречи с Председателем Счетного комитета 24 февраля текущего года.

В работе Координационного совета под председательством Козы-Корпеша Джанбурчина приняли участие представители Администрации Президента, Генеральной прокуратуры, министерств финансов и национальной экономики, председатели ревизионных комиссий областей, городов Астаны и Алматы.

Председатель Счетного комитета Козы-Корпеш Джанбурчин отметил, что с принятием Закона РК «О государственном аудите и финансовом контроле» роль Координационного совета значительно усилена.

В частности, в состав Совета наряду с представителями органов внешнего государственного аудита (Счетный комитет и ревизионные комиссии) вошли представители органов внутреннего государственного аудита (Комитет финансового контроля Министерства финансов и службы внутреннего аудита). Более того, теперь решения Совета, ранее носившие рекомендательный характер, являются обязательными для исполнения органами государственного аудита и финансового контроля. Рабочим органом Координационного совета определен аппарат Счетного комитета.

В ходе заседания рассмотрены вопросы внедрения государственного аудита в органах внешнего и внутреннего государственного аудита, обсуждены их основные задачи. Отмечено, что Счетный комитет наделен дополнительными серьезными полномочиями по проведению аудита эффективности планирования республиканского бюджета, реализации стратегий и планов развития субъектов квазигосударственного сектора, формирования и управления государственным долгом, предварительной оценке проекта республиканского бюджета, а также координации деятельности органов государственного аудита и финансового контроля, сертификации государственных аудиторов и другим направлениям.

«Закон введен в действие. Но предстоит большая работа по реализации заложенных в

нем норм. Уже принято 24 нормативных правовых и правовых актов, ряд документов будет разработан в ближайшее время», – подчеркнул Председатель Счетного комитета. По словам Председателя Счетного комитета, принятие всех необходимых подзаконных актов, подготовка соответствующей международным стандартам методологической основы проведения государственного аудита и финансового контроля позволит планомерно перейти к следующему этапу внедрения системы государственного аудита, повысить прозрачность и эффективность расходования бюджетных средств.

К. Джанбурчин подчеркнул, что во время его недавней встречи с Главой государства обеспечение качественного перехода на государственный аудит определено Президентом Казахстана одной из приоритетных задач. Обсуждены вопросы повышения квалификации работников системы государственного аудита и финансового контроля, формирования пула сертифицированных государственных аудиторов.

Отмечено, что сертификат будет выдаваться после подтверждения знаний и положительного заключения Национальной комиссии по сертификации государственных аудиторов. Планируется, что в течение 2016 года Национальной комиссией будет проведена сертификация работников органов государственного аудита и финансового контроля.

Рассмотрены вопросы создания Единой информационной базы данных органов государственного аудита и финансового контроля, формируемой в целях обмена информацией между органами государственного аудита и финансового контроля, надзорными и иными государственными органами, а также проведения электронного государственного аудита.

«В декабре 2015 года Счетным комитетом в промышленную эксплуатацию принята Интегрированная информационная система. В настоящее время осуществляется ее интеграция с информационными системами Генеральной прокуратуры, министерств национальной экономики, по делам государ-

ственной службы, финансов и ревизионных комиссий», – сказал К. Джанбурчин.

Особое внимание уделено вопросам противодействия коррупции среди работников ревизионных комиссий. «Факты коррупционных правонарушений, допущенных работниками ревизионных комиссий отдельных областей, вызвали широкий общественный резонанс», – отметил Председатель Счетного комитета.

К. Джанбурчин указал председателям ревизионных комиссий на их персональную ответственность за действия подчиненных, а также необходимость принятия конкретных мер, направленных на предупреждение коррупционных проявлений.

Кроме того, участники обсудили План работы Координационного совета на 2016 год и приняли решение об его утверждении.

По итогам заседания принят ряд конкретных решений, направленных на повышение эффективности деятельности органов государственного аудита и финансового контроля, организацию их конструктивного взаимодействия, а также дальнейшее совершен-

ствование деятельности Координационного совета.

Координационный совет органов государственного аудита и финансового контроля является консультативно-совещательным органом при Счетном комитете. Целью деятельности которого является содействие эффективному взаимодействию органов государственного аудита путем коллегиального обсуждения наиболее актуальных проблем, укрепление финансовой дисциплины при планировании и исполнении бюджета на всех его уровнях.

В состав Координационного Совета входят Председатель и три члена Счетного комитета, первый руководитель уполномоченного органа по внутреннему государственному аудиту, председатели ревизионных комиссий областей, городов Астаны и Алматы, руководители двух служб внутреннего аудита – по одному от центрального и местного государственных органов по представлению Комитета финансового контроля Министерства финансов.

Пресс-служба Счетного комитета

Есеп комитетінде Азия Даму Банкінің (АДБ) өкілдерімен кездесу өтті

Кездесу барысында АДБ мамандары Есеп комитеті әзірлейтін тиімділік аудитін жүргізуді регламенттейтін нормативтік құқықтық құжаттарға сараптамалық бағалау жүргізудің аралық қорытындысын ұсынды.

Сараптамалық бағалауды АДБ консультанттары Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Азия Даму Банкінің арасындағы біліммен және тәжірибемен алмасудың бірлескен бағдарламасымен қаржыландырылатын мемлекеттік аудитті енгізу үшін Есеп комитетінің әлеуетін арттыру бойынша жобаны іске асыру шеңберінде жүргізеді.

Жоба мемлекеттік аудитке табысты өту үшін әдіснамалық құжаттарды халықаралық стандарттарға сәйкес келтіру, сондай-ақ мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдары қызметкерлерінің кәсіби деңгейін арттыру мақсатында жүзеге асырылуда.

Қатысушылар әлемдік озық тәжірибені ескере отырып, «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Заңды іске асыру үшін Есеп комитеті әзірлейтін әдіснамалық құжаттарды жетілдіру бойынша ұсыныстарды талқылады.

Кездесудің қорытындысы бойынша АДБ өкілдері Есеп комитеті қызметінің негізгі бағыттары бойынша одан әрі жемісті ынтымақтастыққа мүдделі екендіктерін білдірді.

Азия Даму Банкі – басты міндеті Азия мен Қиыр Шығысқа тікелей қарыздарды бағыттай және техникалық жәрдем көрсете отырып, бұл өңірлерде экономиканың өсуін ынталандыру болып табылатын қаржы ұйымы.

Есеп комитетінің баспасөз қызметі

**В Счетном комитете состоялась встреча
с представителями Азиатского Банка Развития (АБР)**

В ходе встречи специалисты АБР представили промежуточные итоги экспертной оценки разрабатываемых Счетным комитетом нормативных правовых документов, регламентирующих проведение аудита эффективности.

Экспертная оценка проводится консультантами АБР в рамках реализации проекта по повышению потенциала Счетного комитета для внедрения государственного аудита, финансируемого совместной Программой обмена знаниями и опытом между Правительством Республики Казахстан и Азиатским Банком Развития. Проект осуществляется с целью приведения методологических документов в соответствие с международными стандартами, а также повышения профессионального уровня работников органов государственного аудита и финансового контроля для успеш-

ного перехода на государственный аудит. Участники обсудили предложения по совершенствованию методологических документов, разрабатываемых Счетным комитетом в реализацию Закона РК «О государственном аудите и финансовом контроле» с учетом передового мирового опыта. По итогам встречи представители АБР выразили заинтересованность в дальнейшем плодотворном сотрудничестве по основным направлениям деятельности Счетного комитета.

Азиатский Банк Развития – финансовая организация, главной задачей которой является стимулирование роста экономики в странах Азии и Дальнего Востока, направляя в эти регионы прямые займы и оказывая техническое содействие.

Пресс-служба Счетного комитета

The Accounts Committee met with representatives of the Asian Development Bank (ADB)

During the meeting, the ADB experts presented the subtotals of the expert assessment of the developed by the Accounts Committee normative legal documents regulating the performance audit.

The expert assessment is conducted by ADB consultants in the framework of the project's implementation on increasing of the Accounts Committee's potential for the implementation of the state audit, funded by the joint Program of knowledge and experience exchange between the Government of the Republic of Kazakhstan and the Asian Development Bank.

The project is conducted in order to bring the methodological documents in conformity with the international standards and to provide the professional development of personnel of

the state audit and financial authorities for a successful transition to the state audit.

The participants discussed the proposals for the improvement of the methodological documents developed by the Accounts Committee in the implementation of the Law "On state audit and financial control" in consideration with the best global practices.

Following the meeting, the representatives of ADB expressed interest in the further fruitful cooperation in the main areas of the Accounts Committee activity.

The Asian Development Bank is a financial institution whose main purpose is to stimulate the economic growth in Asia and the Far East, directing these regions direct loans and providing a technical assistance.

The Press office of the Accounts Committee

ӘОЖ 35.073.1

ЖАЛПЫ МЕМЛЕКЕТТІК СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ КҮРЕС ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУ ОРГАНДАРЫНЫҢ ҚАТЫСУЫ

И.Л. Ақпомбаев

Республикалық бюджеттің атқарылуын
бақылау жөніндегі есеп комитетінің
мүшесі, э.ғ.к.

Еліміздегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру бұл барлық мемлекеттік органдардың ортақ маңызды міндеті болып табылады. Бұл мақалада сыбайлас жемқорлыққа қарсы күреске қаржылық бақылау органдарының қатысуы сөз болады. Есеп комитетіне, қаржылық бақылаудың жоғары органы ретінде сыбайлас жемқорлық қарсы тұрудың жалпы мемлекеттік жүйесінде айрықша роль беріліп отыр. Оның қызметінің негізгі бағыты - республикалық бюджеттің қаражаттарын жұмсалуды қамтиды, ал бұл сыбайлас жемқорлыққа ұшыраған жағдайда ең көп залал келетін сала болып табылады

Негізгі сөздер: *сыбайлас жемқорлық қарсы тұру, сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегия, мүдделер қақтығысы, тиімділік аудиті.*

Қазақстандағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру мемлекеттік саясаттың маңызды элементі болып табылады. Сыбайлас жемқорлық дегеніміз Қазақстан Республикасының халықаралық сахнадағы имиджіне және Қазақстанның экономикалық қауіпсіздігіне нұқсан келтіретін, саяси-әлеуметтік реформаларға кедергі жасайтын теріс құбылыс.

Қазақстан мемлекеттік тәуелсіздігінің алғашқы күндерінен бастап, сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру үшін осы саладағы әлемдік стандарттар, институттар және тетіктеріне сай келетін жүйе құруға мақсатты және сатылап бағыт алып келеді.

«Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан Республикасының Президентінің Қазақстан халқына Жолдауында Елбасымыз Н.Назарбаев айтқандай «Мемлекет пен қоғам жемқорлыққа қарсы күресетін бір күш болуға тиіс» [1].

Елбасы мемлекет алдына үлкен міндеттер қойды, ал оның іске асуы үшін сыбайлас жемқорлыққа қарсы тиімді мемлекеттік саясат жүргізілуі тиіс. Сол себепті біздің түпкі мақсатымыз – жемқорлықты құбылыс ретінде жою үшін жемқорлыққа қарсы заңнамаларды жетілдіру арқылы жемқорлықпен күресті күшейту.

Мәселен, біздің елімізде қазіргі заманғы сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнама қолданылады, оның негіз «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» және «Мемлекеттік қызмет туралы» заңдарына негіз істерген. Сонымен бірге бірқатар бағдарламалық құжаттары орындалуда, арнайы уәкілетті орган құрылды, ол мемлекеттік қызмет және сыбайлас жемқорлық қарсы тұру аясында кешенді функцияларды іске асыруда, сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметі шеңберінде халықаралық ынтымақтастық жүзеге асырылуда.

Мемлекеттік аппараттың мемлекеттік қызметтер және ақпараттандыру саласында жұмыстары жүргізілуде. Азаматтар мен шенеуініктер арасындағы бірі-бірімен байланысуды болдырмау мақсатында сыбайлас жемқорлықты туғызушы жағдайларды азайтатын шаралар қабылданды. Ұлттық экономикамыздың салаларын дамытушы, азаматтардың өмір сүру деңгейін көтеруші, экономиканың өсуіне әсер етуші, бизнес жүргізу жағдайларын жақсартатын, халықтың құқықтық сауаттылығы және әлеуметтік белсенділігін арттыратын, электрондық үкіметтің енгізілуін қамтамасыз етуіне бағытталған мемлекеттік және салалық бағдарламалары жүзеге асырылуда.

Мемлекетіміздің бюджетінен осы істердің бәрін атқару үшін жыл сайын көлемді ақша қаражаттары орталықта да, және де жергілікті жерлерде де бөлінуде. Осыған байланысты мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының мемлекеттік басқарудың ажырағысыз бөлігі ретінде рөлі өлшеусіз, ол бюджет қаражаттарының пайдалануы тиімділігін анықтайды және қаржылық бұзушылықтар фактілерін айқындайды.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес аясында Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы 26 желтоқсандағы № 986 Жарлығымен Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы бекітілді. Ол Қазақстанның осынау маңызды мәселелері бойынша принципиалдік позициясын көрсететін басты стратегиялық құжаты болды және мемлекетіміздің алдағы жылдардағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатына негіз болды.

Осы құжатта сыбайлас жемқорлықтың деңгейін азайту және мемлекет пен қоғамдағы өмірдің сан саласында оны тудыратын себептері әрі жағдайларын толық жоятын кешенді алдын алу шараларына негізгі роль беріледі. Ең алдымен басты мән сыбайлас жемқорлықтың салдарымен күресуге емес, оны туғызатын алғышарттарды жоюға берілетін болады.

Есеп комитетіне, қаржылық бақылаудың жоғары органы ретінде сыбайлас жемқорлық қарсы тұрудың жалпы мемлекеттік жүйесінде айрықша роль беріліп отыр. Өз құзыретіміздің шегінде, біз осы теріс құбылысқа қарсы күреске белсенді түрде қатысудамыз. Біздің қызметіміздің негізгі бағыты республикалық бюджеттің қаражаттарын жұмсалуды қамтиды, ал бұл сыбайлас жемқорлыққа ұшыраған жағдайда ең көп залал келетін сала болып табылады.

Мемлекет басшысының 2014 жылғы 16 желтоқсандағы Жарлығын іске асыру үшін Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 14 сәуірдегі № 234 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2015–2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясын іске асыру және көлеңкелі экономикаға қарсы іс-қимыл жөніндегі 2015–2017 жылдарға арналған іс-шаралар жоспары қабылданды [2].

Өз кезегінде, Есеп комитетінде Қазақстан Республикасының 2015–2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясын іске асыру және көлеңкелі экономикаға қарсы іс-қимыл жөніндегі 2015–2017 жылдарға арналған іс-шаралар жоспарын іске асыру үшін Есеп комитетінің 2015–2017 жылдарға арналған іс-шаралар жоспары қабылданған болатын және ол табысты іске асырылуда [4;5].

Есеп комитетінің интернет-ресурсында сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру мәселелері арнайы бөлім бар. Есеп комитетіндегі мүд істерер қақтығысы және әдеби мәселелері бойынша кеңесшілердің институтын енгізуді пысықтау аяқтау сатысында.

Мемлекеттік қаржылық бақылау органдары өз өкілеттігін іске асыруы сондай-ақ қызметтік өкілеттігін қара басының қамы үшін пайдакүнөмдік мақсатында пайдалануы

мүмкін емес етуге және оны пайдасыз етуге бағытталған.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру жүйесінде сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін, оны туғызатын жағдайлар және себептерді жою негізгі жайт болып табылады. Сыбайлас жемқорлықтың тәуекелдері және оның түрлі салалардағы таралуын анықтау, соның ішінде мемлекетті нормативтік құқықтық қызметіндегі, мемлекеттік-құқықтық реттеу тетіктерінде туындайтын проблемаларды айқындауға, сондай-ақ сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметі процесінде құқық қолдануы практикасындағы шараларды әзірлеуге бағытталған.

Бұл тұрғыда тек бюджет қаражаттарын, мемлекет активтерін пайдалануы кезіндегі бұзушылықтарды анықтап қана қоймай, оның тиімді дамуы үшін қолданыстағы басқару жүйесіндегі ахуалды және оның бағыттары бойынша жай-күйді бағалауды жүзеге асыратын осындай институтты енгізу мақсатында Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 3 қыркүйектегі № 634 Жарлығымен Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасы бекітілді [3].

Бұл енгізілетін тұжырымдама мемлекеттік қаржылық бақылауды реформалаудың сатылап іске асуының пайымы мен негізгі тәсілдерін және оның функционалды бағыттарын кеңейте отырып, мемлекеттік аудиттің енгізілуі егжей-тегжейлі анықтап берді. Бұл ретте мемлекеттік қаржылық бақылау функциясы салдарларын жоюды талап ететін және кінәліларды жауапкершілікке тартатын аудиттелетін объектінің қызметіндегі заңнама бұзушылықтарын айқындау кезінде іске асады.

Мемлекеттік аудиттің мақсаты мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілерінің экономиканы немесе оның жекелеген салаларын дамытудағы қызметін бағалау, тексеру негізінде мемлекеттің қаражатын, мемлекет пен квазимемлекеттік сектордың активтерін басқару және пайдалану тиімділігін арттыру болып табылады. Бұл ретте мемлекеттік қаржылық бақылау аудит объектілерінің

жасаған бұзушылықтарын жоюға және ден қою шараларын қолдануға бағытталатын болады.

Тұжырымдаманы іске асыруға орай белгілі бір нәтижелер де күтіліп отыр:

- 1) мемлекеттік аудит және қар-жылық бақылау органдарының біртұтас жүйесін қалыптастыру;
- 2) мемлекеттік органдарының алдына қойған міндеттерін орындауға қол жеткізуінің тиімділігін арттыру;
- 3) сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру үшін оған жағдай жасайтын факторларды жою мен қаржылық бұзушылықтардың алдын алу және уақытылы анықтау;
- 4) бюджет қаражаты мен мемлекет активтерінің тиімді пайдаланылуындағы ашықтықты қамтамасыз етуді арттыру;
- 5) көлеікелі экономикаға қарсы тұру;
- 6) мемлекеттік аудит, оның ішінде қаржылық бақылау жүйесі Қазақстан Республикасының Президентін, Парламентін, Үкіметін және жұртшылықты бөлінген бюджет қаражаты мен мемлекет активтерінің заңдылық, үнемділік және нәтижелілік қағидаттарына сәйкес пайдаланылатыны, сондай-ақ мемлекеттік органдар қызметінің тиім-ділігі туралы объективті және сенімді ақпаратпен қамтамасыз етуі қажет.

Бұл қол жеткізілетін нәтижелер сыбайлас жемқорлық қарсы тұрудың құрауыш бөлігі. Жалпы сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру жүйесінде басты тиімді шарт бұл - билік органдарының қоғамға есеп беруі және бақылауында болуы, әділ соттың тәуелсіздігі және шын әділеттігі, баяндалуы нақты және қолдануы қолайлы заңдар, мемлекеттік кадрлық саясаттағы меритократия, мемлекеттік рәсімдердің ашықтығы және қоғамдағы сыбайлас жемқорлыққа деген төзімсіздік.

Мемлекет Басшысының бес институционалды реформасын іске асыруға бағытталған 100 қадам – Ұлт жоспарының 93-ші қадамы «Мемлекеттік аппарат жұмысының аудиті мен бағалауының жаңа жүйесін енгізу» болып белгіленген. Парламент қабылдаған және Мемлекет Басшысы қол қойған «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Заңына сәйкес Есеп комитеті ағымдағы операциялық бақылаудан бас тар-

тып, аудиторлық компаниялардың әлемдік мо істері бойынша жұмыс істейтін болады.

Халықаралық сарапшылардың (*Дүниежүзілік Банк, ЭЫДҰ, «Үлкен төрттік» аудиторлық компаниясы*) пікірлерін ескере отырып, Ұлт жоспарының 93-ші қадамын іске асыру үшін Ұлттық комиссияның шешімі бойынша Дүниежүзілік банк және Экономикалық ынтымақтастық пен даму ұйымының келесі консультанциялары мен жаңғыртудағы мына тәсілдер мақұлданды:

1) бизнес-процесстерді жаппай бақылаудың болмауы, Бұл ретте Есеп комитетінің жұмысында диагностика жасап қоймай, проблемаларды шешуге мүмкіндік береді. Есеп комитетінің сараптамалық-талдамалық қызметі күшейіп, түмен, бюджеттік қаражаты мен мемлекет активтеріне тиімділік аудитін жүргізумен, оның резерві және әлеуетін анықтаумен байланысты болып келеді.

2) сыртқы және ішкі аудиттің түйінді функцияларының ара жігін ажырату, мемлекеттік аудит органдарының үйлестір кеңесі шешімдерінің орындалуын міндеттеу. Есеп комитеті және ішкі аудит бойынша уәкілетті органы бақылау іс-шаралары жоспарларын өзара келісуі, ішкі аудит қызметі бақылау актілерін қоспағанда, аудиттің нәтижелерін барлық тексеруші органдары өзара танитын болады.

3) тәуекелдерді басқару жүйесін қолдана отырып, бюджет қаражаттарын пайдалануына толық бақылау орнату, өйткені ағымдағы жағдайда экономикалық жүйесіндегі бір субъектілерге қосарлы қадағалау болса, ал екіншілерінің, ірі мемлекеттік компанияларының қызметі бақылаудан тыс қалып отыр.

Квазимемлекеттік сектордың субъектілерінің бюджет қаражатын пайдалануы бойынша жыл сайын аудиті аутсорсингке (аудиторлік компаниялар, күн тәртібіндегі мәселені мемлекет өзі анықтап береді, аудит осы объектілердің есебінен болады) беріледі. Есеп комитеті сапа бақылауын және кейінгі бақылауды мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша жүргізетін болады.

4) капиталдың жаһандық рыногы талаптарына сай халықаралық стандарттарға сәйкес келетін аудит әдіснамасының және қаржылық есептіліктің келісілген әдіснама-

сын қабылдау, жеке жауапкершілікті күшейту жолымен аудитордың аудит нәтижелеріне жауаптылығын арттыру;

5) мемлекеттік аудит нәтижелеріне жариялылық беру үшін мемлекет басшысына бірыңғай форматта ақпарат беру, Парламентке ақпарат беру. Бұл ретте аудит қорытындысының мәліметі халыққа қол жетімді болуы тиіс.

Мемлекеттік аудит туралы жаңа заңнамада мүдделер қақтығысы деген мәселеге көп мән берілген. Бәрімізге белгілі, мемлекеттік функцияларды орындау кезінде мүдделер қақтығысы сондай-ақ сыбайлас жемқорлықтың көрінісіне ықпал ететін салмақты себептердің бірі болып табылады.

Сонымен мүдделер жанжалына жаңа заңда ерекше орын берілген. Мәселен, Қазақстан Республикасының мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы заңына сай Мүдделер қақтығысы деген 38-бапқа сәйкес мемлекеттік аудитор мына міндеттерді орындауға міндетті.

Объективтілік пен тәуелсіздікті қамтамасыз ету мақсатында:

1) мемлекеттік аудит объектісі басшысының, жауапты хатшысының, бас бухгалтердің немесе олардың өкілеттігін жүзеге асыратын өзге де адамның, құрылтайшысының, қатысушысының немесе акционерінің жақын туыстары, жекжаттары немесе сенім білдірілген адамдары болып табылатын;

2) мемлекеттік аудит объектісінде жұмыс істеген не тексерілетін кезеңде басшының, жауапты хатшының, бас бухгалтердің немесе олардың өкілеттігін жүзеге асыратын өзге де адамның, мемлекеттік аудит объектісі құрылтайшысының, қатысушысының немесе акционерінің жақын туыстары, жекжаттары немесе сенім білдірілген адамдары болып табылатын;

3) мемлекеттік аудит объектісінің құрылтайшылары, қатысушылары немесе акционерлері, лауазымды адамдары арасынан шыққан, онда жеке мүліктік мүдделері бар мемлекеттік аудиторлардың мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау жүргізуіне тыйым салынады.

Сондай-ақ мүдделер қақтығысы туындаған кезде мемлекеттік аудиторлар бұл жөнінде мемлекеттік аудитті тағайындаған басшыға жазбаша хабарлауға тиіс. Бұдан

басқа Заңның осы бабының бірінші және екінші тармақтарында көрсетілген жағдайларда мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органының басшысы мүдделер қақтығысын жою жөнінде шаралар қолданады.

Сондай-ақ жаңа Заңда Есеп комитеті қаржылық бақылау бойынша шаралар қабылдауына өкілеттіктер берілген, олар мыналар:

1) барлық мемлекеттік органдардың, ұйымдардың және лауазымды адамдардың орындауы үшін міндетті, анықталған бұзушылықтарды жою туралы және оларға жол берген лауазымды адамдардың жауаптылығын қарау туралы нұсқама шығару;

2) Қазақстан Республикасының әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнамасында көзделген құзырет шегінде әкімшілік іс жүргізуді қозғау;

3) мемлекеттік аудит объектісі лауазымды адамдарының әрекеттерінде қылмыстық немесе әкімшілік құқық бұзушылық белгілері анықталған жағдайларда, материалдарды тиісті аудиторлық дәлелдемелерімен бірге құқық қорғау органдарына немесе әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қозғауға және (немесе) қарауға уәкілеттік берілген органдарға беру;

4) бюджетке өтеуді қамтамасыз ету, жұмыстарды орындау, қызметтер көрсету, тауарлар беру және (немесе) анықталған бұзушылықтар сомасын есепке алу бойынша көрсету жолымен қалпына келтіру және нұсқамаларды орындау мақсатында сотқа талап қоюды беру болып табылады.

Мәселен, Заңның 13-бабы 4-бөліміне сай тексеру комиссиясы мемлекеттік аудит қорытындылары бойынша лауазымды адамдарды тәртіптік жауаптылыққа тарту туралы оларды тағайындаған адамдарға ұсыныстар енгізеді.

Енді Есеп комитетіндегі сыбайлас жемқорлыққа әкелетін құқық бұзушылықтардың профилактикасына келетін болсақ, Сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау жүргізу қағидаларында келесі шаралар көзделген:

- бақылауға жауапты Есеп комитетінің мүшесі және Бақылау жүргізуге жауапты құрылымдық бөлімшенің басшысы бақылауға шыққанға дейін бақылау жүргізу тобына техникалық оқу (нұсқаулық) өткізеді;

- бақылаушылары бақылау жүргізу тобының басшысына апта сайынғы есепті ауызша береді және апта сайын соңғы жұмыс күні алдында қорғалған байланыс каналдары бойынша бақылаушының жұмыс жоспарының орындалуы туралы есеп береді. Сондай-ақ бақылау жүргізу тобының басшысы апта сайынғы есепті жинақтайды және бақылауға жауапты Есеп комитетінің мүшесіне ақпарат үшін ұсынады;

- бақылау объектісінің ақпараттық стендінде бақылаушылары Есеп комитетінің бақылау қызметкерлері объектіде бақылау жүргізетіні туралы ақпарат ілуі тиіс;

- бақылау жүргізу тобының басшысы Бақылау жүргізуге жауапты құрылымдық бөлімшенің басшысын және бақылауға жауапты Есеп комитетінің мүшесіне, бақылаушылардың, мемлекеттік органдардың, аудиторлық ұйымдардың мамандарының және бақылауға қатысушы сарапшылардың қызметтік міндеттерін орындамау жайттері туралы және орындаушылық пен еңбек тәртібін бұзушылықтар фактілері жайлы, бақылау жүргізуі кезінде мемлекеттік қызметшілердің қызметтік этиканы сақтамауы жөнінде хабардар етеді. Бақылау жүргізуге жауапты құрылымдық бөлімшенің басшысы өз кезегінде бақылауға жауапты Есеп комитетінің мүшесімен бірге, Есеп комитетінің Төрағасына тәртіптік шаралар қабылдау үшін көрсетілген фактілер туралы жазбаша түрде хабарлайды.

Осы тұрғыдағы қызметі нәтижелерін бақылау, біріншіден, бақылаудың және оны басқарушының тәртібін нығайтады, екіншіден, оның жұмыстарының нәтижелерін байқап отыруға және динамикасын бағалауға, және де түптеп келгенде қорытындысын көруге мүмкіндік береді, ол сыбайлас жемқорлық көріністерінің алдын алу, жолын кесу және профилактикасына бағытталған. Бұдан басқа көрсетілген қағидалары жай тек ведомстволық акт емес, Есеп комитетінің нормативтік қаулысы оның ережелерінің бұрмалануына жол бермейді [6].

Бұдан басқа, Есеп комитетінің 2013 жылғы 28 қарашадағы нормативтік қаулысымен Есеп комитетінің мемлекеттік қызметшілерінің қызмет әдебінің қағидалары бекітілді [7].

Есеп комитетінің Төрағасы сыртқы МҚБ

органдары үйлестіру кеңесінің төрағасы болып қана табылмайды және де ол сондай-ақ құқық қорғауы органдарының үйлестіру кеңесінің мүшесі болып табылады, онда қылмыс немесе әкімшілік құқық бұзушылықтардың белгілерін анықтауы жағдайында процессуалдық шараларын қабылдау үшін Есеп комитетінің құқық қорғау орғандаына жолдаған бақылау материалдары, соның ішінде сыбайлас жемқорлық бойынша мәселелері қарастырылады. Сонымен бірге Есеп комитетінің ықпал етуімен тексеру комиссияларының төрағалары 2013 жылдан бастап аумақтық құқық қорғауы органдарының үйлестіру кеңестерінің құрамына кіргізілді және олардың жұмыстарына белсене қатысады.

Мемлекеттік органдар және квазимемлекеттік сектордың субъектілерінің қызметіне жүргізілетін жүйелі негіздегі мемлекеттік қаржылық бақылау, соның ішінде

мемлекеттік сатып алулар мәселелері бойынша тиімділік бақылауын жүргізу, сондай-ақ салықтық және кедендік әкімшілендірудің тиімділігіне бақылау жүргізу, сыбайлас жемқорлық бұзушылықтарын анықтауға және оны алдын алуға мүмкіндік береді. Сондай-ақ оның негізінде сыбайлас жемқорлық үшін жағдай туғызатын өкілеттіктер немесе тетіктері бар, құқықтық кемістіктерден тұратын заңнамасын өзгерту бойынша ұсынбалар ұсынылады. Бақылау объектілерінің лауазымды адамдарының іс-қимылдарында қылмыс немесе әкімшілік құқық бұзушылықтардың белгілерін анықтаған бақылау материалдарын құқық қорғау органдарына жолдауға мүмкіндік береді.

Осылайша, Есеп комитеті тұрақты түрде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру мен оған қарсы күрес бойынша жүйелі жұмыстар жүргізілуде.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, Астана қ., 2012 жылғы 14 желтоқсан.
2. Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы 26 желтоқсандағы № 986 Жарлығы.
3. Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 3 қыркүйектегі № 634 Жарлығы.
4. Қазақстан Республикасының 2015 - 2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясын іске асыру және көлеңкелі экономикаға қарсы іс-қимыл жөніндегі 2015 –2017 жылдарға арналған іс-шаралар жоспарын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 14 сәуірдегі № 234 қаулысы.
5. «Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі Есеп комитетінде Қазақстан Республикасының 2015 - 2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясын іске асыру және көлеңкелі экономикаға қарсы іс-қимыл жөніндегі 2015 - 2017 жылдарға арналған іс-шаралар жоспарын іске асыру үшін Есеп комитетінің 2015–2017 жылдарға арналған іс-шаралар жоспарын» бекіту туралы Есеп комитеті Төрағасының 2015 жылғы 10 маусымдағы № 73 н/қ бұйрығы.
6. Сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылауды жүргізу қағидасын бекіту туралы Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті төрағасының 2013 жылғы 16 сәуірдегі № 3-НП нормативтік қаулысы.
7. Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті мемлекеттік қызметшілерінің қызмет этикасы қағидаларын бекіту туралы Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті төрағасының 2013 жылғы 28 қарашадағы № 219-н/қ бұйрығы.

УДК 35.073.1

УЧАСТИЕ ФИНАНСОВЫХ КОНТРОЛЬНЫХ ОРГАНОВ В ОБЩЕГОСУДАРСТВЕННОЙ СИСТЕМЕ МЕР ПО БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ

И.Л. Акпомбаев

Член Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета,
к.э.н.

Борьба с коррупцией является одной из важнейших задач, решаемых всеми государственными органами. В статье раскрываются аспекты борьбы с коррупцией с участием органов государственного аудита и финансового контроля. Счетному комитету, как высшему органу государственного аудита и финансового контроля, отведена особая роль в общегосударственной системе противодействия коррупции. Основное направление его деятельности охватывает расходование средств республиканского бюджета - сфера, в которой коррупция проявляется наиболее разрушительным образом.

Ключевые слова: противодействие коррупции, антикоррупционная стратегия, конфликт интересов, аудит эффективности.

В Казахстане противодействие коррупции является важным элементом государственной политики. Коррупция представляет собой системную угрозу экономической безопасности Казахстана, препятствует и социальным реформам, создавая негативный имидж Республики Казахстан на международной арене.

С первых дней государственной независимости Казахстан целенаправленно и поэтапно следует курсу на создание эффективных, соответствующих мировым стандартам, институтов и механизмов противодействия коррупции.

В Послании народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» Лидер нации Н. Назарбаев сказал: «Коррупция – не просто правонарушение. Она подрывает веру в эффективность государства и является прямой угрозой национальной безопасности» [1].

Лидером нации поставлены амбициозные задачи, успешность исполнения которых в значительной степени зависит от эффективности государственной антикоррупционной политики.

Так, в нашей стране действует современное антикоррупционное законодательство, основой которого являются законы «О противодействии коррупции» и «О государственной службе Республики Казахстан», реализуется ряд программных документов, образован специальный уполномоченный орган, комплексно реализующий функции в сфере государственной службы и противодействия коррупции, активно осуществляется международное сотрудничество в сфере антикоррупционной деятельности.

Приняты меры по развитию сферы государственных услуг и информатизации работы государственного аппарата, сокращающие прямые контакты чиновников с гражданами и минимизирующие условия для коррупционных явлений. Реализуются государственные и правительственные программы, направленные на развитие отраслей экономики, повышение уровня жизни граждан, рост национальной экономики, улучшение условий ведения бизнеса, правовой грамотности и социальной активности населения, внедрение электронного правительства.

На все это из бюджета государства ежегодно выделяются огромные средства, как на центральном, так и на местном уровнях.

В этой связи неопределима роль органов государственного аудита и финансового контроля как неотъемлемой части государственного управления, которые выявляют случаи неэффективного использования бюджетных средств и факты финансовых нарушений.

26 декабря 2014 года Указом Главы государства была утверждена Антикоррупционная стратегия Республики Казахстан на 2015–2025 годы, которая стала главным стратегическим документом нашей страны, отражающим принципиальную позицию Казахстана по этому важному вопросу и служит основой антикоррупционной политики государства в предстоящие годы.

В документе ведущая роль отводится комплексным мерам превентивного характера, способным коренным образом сократить уровень коррупции, искоренить причины и условия, ее порождающие в разных сферах жизни государства и общества. Акцент сделан на устранение предпосылок коррупции, а не на борьбу с ее последствиями.

Счетному комитету, как высшему органу государственного аудита и финансового контроля, отведена особая роль в общегосударственной системе противодействия коррупции. В пределах своих полномочий мы принимаем активное участие в борьбе с этим негативным явлением. Основное направление нашей деятельности охватывает расходование средств республиканского бюджета – сфера, в которой коррупция проявляется наиболее разрушительным образом.

К примеру, в прошлом году Счетным комитетом на 303 объектах были проведены 29 контрольных мероприятий. По результатам контрольных мероприятий из 128,8 миллиардов тенге, подлежащих восстановлению, в ходе контроля было возмещено 87,2 миллиарда тенге. За нарушения бюджетного и иного законодательства к административной ответствен-

ности привлечены 75 юридических и 66 должностных лиц, к дисциплинарной — 271 должностное лицо. В правоохранительные органы передано 40 материалов контроля.

В реализацию Указа Главы государства от 26 декабря 2014 года, Правительством Республики Казахстан принят План мероприятий на 2015–2017 годы по реализации Антикоррупционной стратегии Республики Казахстан на 2015–2025 годы и противодействию теневой экономике [2]. В свою очередь, Счетным комитетом принят и реализуется План мероприятий Счетного комитета на 2015–2017 годы по исполнению Плана мероприятий на 2015–2017 годы по реализации Антикоррупционной стратегии Республики Казахстан на 2015–2025 годы и противодействию теневой экономике [4;5].

На интернет-ресурсе Счетного комитета функционирует специальный раздел по вопросам противодействия коррупции. Завершена проработка вопроса внедрения института советника по конфликту интересов и этике в Счетном комитете.

Полноценная реализация органами государственного аудита и финансового контроля своих полномочий также направлена на создание условий, при которых использование служебных полномочий в корыстных целях будет невыгодным и невозможным.

В системе противодействия коррупции основополагающим звеном является выявление и минимизация коррупционных рисков, условий и причин, сопутствующих их возникновению.

Оценка коррупционных рисков, уровня их распространенности в различных сферах и отраслях способствует выявлению пробелов в государственном, в том числе нормативно-правовом, регулировании антикоррупционной деятельности, проблем, возникающих в механизмах государственно-правового регулирования, а также выработке мер, направленных на совершенствование правоприменительной практики в процессе антикоррупционной деятельности.

В целях внедрения такого института,

который не только выявит нарушения при использовании бюджетных средства, активов государства, но даст оценку существующей системе управления и определит направления по ее дальнейшему эффективному развитию. Указом Главы государства была утверждена Концепция внедрения государственного аудита в Республике Казахстан [3].

Эта Концепция определила видение и основные подходы к поэтапному реформированию государственного финансового контроля и внедрению государственного аудита с дальнейшим расширением его функциональных направлений. При этом определено, что функции государственного финансового контроля будут реализованы при выявлении нарушений законодательства в деятельности аудируемого объекта, требующих устранения последствий и привлечения к ответственности виновных.

Целью государственного аудита является повышение эффективности управления и использования государственных средств, активов государства и квазигосударственного сектора на основе оценки, проверки деятельности государственных органов и субъектов квазигосударственного сектора в развитии экономики или отдельных ее отраслей. При этом государственный финансовый контроль будет направлен на устранение совершенных нарушений объектами аудита и принятие мер реагирования.

Система государственного аудита, в том числе финансового контроля, будет обеспечивать Правительство, Парламент и Президента Республики Казахстан и общественность объективной и достоверной информацией об использовании выделенных бюджетных средств и активов государства в соответствии с принципами законности, экономичности и результативности, а также эффективности деятельности государственных органов.

Ожидаемые результаты реализации Концепции будут способствовать:

1) построению целостной системы государственного аудита и государственного финансового контроля;

2) повышению эффективности деятельности государственных органов в достижении поставленных перед ними задач;

3) повышению прозрачности использования бюджетных средств и управления государственными активами;

4) своевременному и оперативному предупреждению финансовых нарушений и устранению факторов, способствующих совершению коррупционных правонарушений;

5) противодействию теневой экономике;

6) предоставлению Президенту, Парламенту и Правительству РК, общественности комплексной и объективной оценки исполнения консолидированного бюджета, управления государственным имуществом и активами квазигосударственного сектора.

Все эти результаты несомненно являются составляющими противодействия коррупции.

Главными условиями эффективного и системного противодействия коррупции признаются подотчетность и подконтрольность органов власти обществу, независимость и справедливость правосудия, четкие в изложении и несложные в применении законы, меритократия в кадровой политике государства, прозрачность государственных процедур и нетерпимость к коррупции в обществе.

В Плане нации «100 конкретных шагов» данному вопросу уделено особое внимание. В разделе V «Формирование подотчетного государства» 93 шагом предусмотрена необходимость внедрения новой системы аудита и оценки работы государственного аппарата, согласно подписанному Главой государства 12 ноября 2015 года Закону Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле», Счетный комитет будет работать по модели первоклассных мировых аудиторских компаний и отойдет от текущего операционного контроля.

С учетом рекомендаций международных экспертов (*Всемирный Банк, ОЭСР, аудиторские компании «Большой четверки»*) для реализации 93 шага Национальной комиссией по модернизации были одобрены следующие подходы:

1) исключить сплошной контроль бизнес-процессов. При этом, аудиторы будут не только диагностировать проблемы, но и предлагать оптимальные рекомендации по их решению. Счетный комитет будет сконцентрирован на экспертно-аналитической деятельности и проведении аудита эффективности в целях выявления причин, резервов и потенциала использования государственных активов;

2) четко разделить ключевые функции внешнего и внутреннего аудита, придать обязательность решениям Координационного совета органов государственного аудита. Счетным комитетом и уполномоченным органом по внутреннему аудиту будут согласовываться планы контрольных мероприятий, результаты аудита взаимно признаваться всеми проверяющими органами, за исключением актов служб внутреннего контроля.

3) установить полный контроль за использованием средств из бюджета с применением системы управления рисками, так как в текущей ситуации за одними субъектами экономической системы установлен двойной надзор, в то время как деятельность других, особенно крупных государственных компаний, не контролируется вовсе.

Ежегодный аудит субъектов квазигосударственного сектора по использованию средств бюджета передать на аутсорсинг (аудиторские компании и постановочные вопросы к ним будут определяться государством, аудит будет проводиться за счет самих объектов). Счетным комитетом будет проводиться контроль качества и постконтроль по поручению Главы государства.

4) в соответствии с требованиями глобального рынка капитала принять единую согласованную методологию аудита и финансовой отчетности, соответствующую международным стандартам, повысить ответственность аудиторов за результаты аудита путем установления персональной ответственности;

5) для придания гласности результатов государственного аудита представлять на основе единого формата информацию Гла-

ве государства, Парламенту. При этом итоги аудита должны быть доступными населению.

Особое внимание законом о государственном аудите уделено конфликту интересов. Как известно, при выполнении государственных функций конфликт интересов также является одной из серьезных причин, способствующих коррупционным проявлениям.

Согласно статье 38 «Конфликт интересов» в целях обеспечения объективности и независимости запрещается проведение государственного аудита и финансового контроля государственными аудиторами:

1) являющимися близкими родственниками, свойственниками или доверенными лицами руководителя, ответственного секретаря, главного бухгалтера или иного лица, осуществлявшего их полномочия, учредителя, участника или акционера объекта государственного аудита;

2) работавшими в объекте государственного аудита либо являвшимися близкими родственниками, свойственниками или доверенными лицами руководителя, ответственного секретаря, главного бухгалтера или иного лица, осуществлявшего их полномочия, учредителя, участника или акционера объекта государственного аудита в проверяемый период;

3) из числа учредителей, участников или акционеров, должностных лиц объекта государственного аудита, имеющих в нем личные имущественные интересы.

При возникновении конфликта интересов государственные аудиторы должны письменно сообщить об этом руководителю, назначившему государственный аудит. Руководитель органа государственного аудита и финансового контроля принимает меры по устранению конфликта интересов.

Также новый закон наделил Счетный комитет полномочиями по принятию мер финансового контроля, к которым относятся:

1) вынесение обязательного для исполнения всеми государственными органами, организациями и должностными лицами предписания об устранении выявленных на-

рушений и о рассмотрении ответственности лиц, их допустивших;

2) возбуждение административного производства в пределах компетенции, предусмотренной законодательством об административных правонарушениях;

3) в случаях выявления признаков уголовных или административных правонарушений в действиях должностных лиц объекта государственного аудита передача материалов с соответствующими аудиторскими доказательствами в правоохранительные органы или органы, уполномоченные возбуждать и (или) рассматривать дела об административных правонарушениях;

4) предъявление иска в суд в целях обеспечения возмещения в бюджет, восстановления путем выполнения работ, оказания услуг, поставки товаров и (или) отражения по учету выявленных сумм нарушений и исполнения предписания.

Так, согласно пункту 4 статьи 13 Закона ревизионные комиссии по итогам государственного аудита вносят предложения о привлечении должностных лиц к дисциплинарной ответственности лицам, их назначившим.

Что касается профилактики коррупционных правонарушений в системе Счетного комитета, то Правилами проведения внешнего государственного аудита и финансового контроля предусмотрены следующие меры:

- членом Счетного комитета, ответственным за аудиторское мероприятие, и руководителем структурного подразделения, ответственного за проведение государственного аудита, до выхода на аудиторское мероприятие проводится техническая учеба (инструктаж) с участниками группы государственного аудита;

- государственные аудиторы ежедневно устно отчитываются перед руководителем группы государственного аудита и еженедельно в предпоследний рабочий день по защищенным каналам связи направляют еженедельный отчет о ходе исполнения аудиторских заданий. Также еженедель-

ный отчет сводится руководителем группы аудита и представляется ответственному члену Счетного комитета.

- на информационном стенде объекта аудита государственные аудиторы вывешивают информацию о том, что на объекте государственного аудита проводится аудиторское мероприятие работниками Счетного комитета.

- руководитель группы государственного аудита информирует в письменном виде руководителя подразделения, ответственного за проведение государственного аудита, и члена Счетного комитета, ответственного за аудиторское мероприятие, о случаях невыполнения государственными аудиторскими экспертами, участвовавшими в аудиторском мероприятии, служебных обязанностей и фактах нарушений исполнительской, трудовой дисциплины, несоблюдения служебной этики государственных служащих в ходе проведения государственного аудита.

Такой тщательный контроль за результатами деятельности, во-первых, дисциплинирует и государственного аудитора, и его руководителя, во-вторых, позволяет отследить и оценить в динамике результат его работы, и в конечном итоге, также предупреждать, пресекать и вести профилактику с коррупционными проявлениями. Кроме того, указанные Правила являются не просто ведомственным актом, а нормативным постановлением Счетного комитета т.е. направлены на недопущение нивелирования его положений [6].

Следует отметить, что Председатель Счетного комитета является членом Координационного совета правоохранительных органов, на котором рассматриваются в том числе, вопросы по переданным Счетным комитетом материалам аудита в правоохранительные органы в случае выявления признаков преступлений, в том числе коррупционных для принятия процессуальных мер, а Председатели ревизионных комиссий при содействии Счетного комитета с 2013 года включены в

состав территориальных координационных советов правоохранительных органов и активно участвуют в их работе.

Проводимый на системной основе государственный аудит за деятельностью государственных органов и субъектов квазигосударственного сектора, в том числе по вопросам обоснованности планирования, реализуемости и эффективности осуществления государственными органами и субъектами квазигосударственного сектора закупок товаров, работ, услуг, а также аудит эффективности налогового и таможенного администрирования, позволя-

ет выявлять и предупреждать коррупционные нарушения. Вырабатывать рекомендации по совершенствованию законодательства, содержащего правовые пробелы, полномочия или механизмы, создающие условия для коррупции. Направлять материалы по итогам аудиторских мероприятий в правоохранительные органы, содержащие признаки преступлений в действиях должностных лиц объектов контроля.

Таким образом, Счетным комитетом на постоянной основе проводится системная работа по противодействию и борьбе с коррупцией.

Список использованных источников:

1. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана, г. Астана, 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства»;
2. Указ Президента Республики Казахстан от 26 декабря 2014 года № 986 «Об Антикоррупционной стратегии Республики Казахстан на 2015–2025 годы»;
3. Указ Президента Республики Казахстан от 3 сентября 2013 года № 634 «Об утверждении Концепции внедрения государственного аудита в Республике Казахстан»;
4. Постановление Правительства Республики Казахстан от 14 апреля 2015 года № 234 «Об утверждении Плана мероприятий на 2015–2017 годы по реализации Антикоррупционной стратегии Республики Казахстан на 2015–2025 годы и противодействию теневой экономике»;
5. Приказ Председателя Счетного комитета от 10 июня 2015 года № 73 н/қ «Об организации исполнения в Счетном комитете по контролю за исполнением республиканского бюджета утверждению Плана мероприятий на 2015-2017 годы по реализации Антикоррупционной стратегии Республики Казахстан на 2015-2025 годы и противодействию теневой экономике»;
6. Нормативное постановление Счетного комитета от 30 ноября 2015 года № 17-НҚ «Об утверждении Правил проведения внешнего государственного аудита и финансового контроля»;
7. Протокол заседания Координационного совета внешних органов государственного финансового контроля от 26 апреля 2013 года №4.

UDC 35.073.1

FINANCIAL CONTROL AUTHORITIES' PARTICIPATION
IN THE NATIONAL SYSTEM OF ANTI-CORRUPTION MEASURES

I.L. Akpombaev

*Member of the Accounts committee for control over execution of the republican budget
Ph.D.*

A combat against corruption is one of the most important goals resolving by all public authorities. The article reveals aspects of the fight against corruption with the participation of the state audit and financial control authorities. The Accounts committee as the highest body of the state audit and financial control assigned a special role in the national anti-corruption system. The main direction of its activity covers an expenditure of the national budget – an area where corruption appears in the most destructive ways.

Keywords: anti-corruption, anti-corruption strategy, conflict of interest, performance audit.

In Kazakhstan the fight against corruption is an important element of public policy. Corruption presents a systemic threat to the economic security of Kazakhstan, prevents social reforms, creating a negative image of the Republic of Kazakhstan in the international arena.

From the first days of the state independence Kazakhstan purposefully and gradually follows the course of the creation of effective, relevant international standards anti-corruption institutions and mechanisms.

In the Address to the people of Kazakhstan «Strategy «Kazakhstan -2050»: new political course of the established state» the Leader of the nation N.Nazarbayev said: «Corruption is not just an offense. It undermines a faith in the government efficiency and is a direct threat to the national security» [1].

The Leader of the nation has set ambitious goals and the successful achievement of them depends to a great extent on the efficiency of the state anti-corruption policy.

Thus, in our country acts a modern anti-corruption legislation, the basis of which are the laws «On anti-corruption» and «On public service of the Republic of Kazakhstan», a number of policy programs are implemented, a spe-

cial authority was created that implements complex functions in the sphere of public service and anti-corruption, international cooperation in anti-corruption activities is actively carried out.

Measures on the development of the sphere of public services and the informatization of the work of the state apparatus are taken, which reduce a direct contact of officials with citizens and minimize conditions for corruption phenomena. State and government programs, aimed at the development of sectors of the economy, the improvement of the living standards of citizens, the national economic growth, the improvement of the business environment, the legal literacy and social activity of the population, the introduction of e-government are realized.

For all these purposes, annually considerable means from the state budget both on the central and local levels are provided.

In this connection, the state audit and financial control authorities play an invaluable role as an integral part of the public administration, detecting cases of the inefficient use of budget funds and the facts of financial violations.

On 26 December 2014 the Decree of the

Head of state approved the Anti-corruption strategy of the Republic of Kazakhstan for 2015–2025, that became the main strategic document of our country, reflecting the principle of Kazakhstan’s position on this important issue and is the basis of anti-corruption policy of the state in the coming years.

According to the document, the leading role is assigned to the complex measures of a preventive nature, that are able to drastically reduce the level of corruption, eradicate the causes and conditions that give rise to it in different spheres of the public life and the society. The emphasis is on the removing the causes of corruption rather than fighting against its consequences.

The Accounts committee as the highest body of the state audit and financial control assigned a special role in the national anti-corruption system. Within our full powers we take an active part in the fight against this negative phenomenon. The main direction of our activity covers the expenditure of the national budget - an area in which corruption is the most devastating.

For example, last year the Accounts Committee carried out 29 control measures on the 29 303 controlled objects. According to the results of the control measures from 128.8 billion tenge to restore, 87.2 billion tenge during the control were recovered. For violations of the budget and other legislation 75 legal entities and 66 officials are brought to the administrative responsibility, 271 officials - to the disciplinary responsibility. 40 control materials are referred to the law enforcement authorities.

For the implementation of the Decree of the Head of state of 26 December 2014, the Government of the Republic of Kazakhstan adopted the Plan of measures for 2015-2017 for the implementation of the Anti-corruption strategy of the Republic of Kazakhstan for 2015-2025 and combating the informal economy. [2] In its turn, the Accounts Committee adopted and is implementing the Plan of measures of the Accounts Committee for 2015-2017 for the implementation of the Anti-corruption strategy of the Republic of Kazakhstan for 2015-2025 and combating the informal economy.[4;5]

A special section on the issues of the combating against corruption operates on the Internet site of the Accounts Committee. The work on issue of introduction of the institute advisors on the conflict of interest and ethics in the Accounts Committee is completed.

The full implementation of official powers of the state audit and financial control authorities is also aimed at creating conditions, in which the use of official powers for personal gain will not be beneficial and possible.

A fundamental element in the anti-corruption system is the identification and minimization of corruption risks, conditions and reasons related to their emergence.

A corruption risk assessment, the level of their prevalence in the various fields and industries contributes to the identification of the gaps in the state, including the legal, regulation of anti-corruption activities, the problems encountered in the mechanisms of the state regulation and also contributes to the development of measures aimed at the improving of law enforcement in the process of anti-corruption activities.

In order to introduce such an institution which not only will detect irregularities in the use of budgetary funds, state assets, but also will assess the existing regulation system and provide guidance for its further effective development the Decree of the Head of state adopted the Concept of implementation of the state audit in the Republic of Kazakhstan. [3]

This concept defined the vision and the main approaches to the gradual reform of the state financial control and implementation of the state audit with the further expansion of its functional areas. At the same time it is determined, that the state financial control functions will be implemented in the case of detection of violations of the law in the activity by an audited object, requiring an elimination of consequences and an accountability for perpetrators.

The purpose of the government audit is an improvement of the efficiency of management and use of public funds, assets of the state and the quasi-public sector on the basis of

evaluation, audit of the government authorities' and quasi-public sector entities' activity in the development of the economy or its individual sectors. At the same time, the state financial control will be aimed at the elimination of violations committed by audited objects and the response.

The state audit system, including financial control, will provide the Government, the Parliament and the President of the Republic of Kazakhstan and the public objective and reliable information on the use of allocated budgetary funds and assets of the state in accordance with the principles of legality, efficiency and effectiveness, and the activity effectiveness of public bodies as well.

The expected results of the implementation of the Concept will facilitate to:

- 1) building of an integrated system of the public audit and state financial control;
- 2) improving the efficiency of the government authorities in the achievement of their goals;
- 3) increase of the transparency in the use of budget funds and the state assets management;
- 4) timely and prompt prevention of financial violations and elimination of the factors contributing to corruption offenses;
- 5) combating the informal economy;
- 6) providing the President, the Parliament and the Government of the Republic of Kazakhstan and the public a comprehensive and objective assessment of the execution of the consolidated budget, state property management and assets of the quasi-public sector.

All these results are undoubtedly the components of the anti-corruption.

The main conditions of the efficient and systematic anti-corruption include an accountability of the state authorities to the society, an independence and a fairness of the justice, clear in the presentation and simple in the application laws, a meritocracy in the personnel policy of the state, a transparency in government procedures and an intolerance of corruption in the society.

This issue received a special attention in the National plan "100 precise steps". 93-

step in Section V «Formation of accountable government,» provides the need of introduction of a new audit system and evaluation of the work of the state apparatus, according to the Law of the Republic of Kazakhstan signed by the Head of state on 12 November 2015 "On state audit and financial control", the Accounts Committee will work on the model of first-class world audit companies and will leave the current operational control.

Considering recommendations of international experts (The World Bank, OECD, audit companies of «The big four») the National Commission on modernization approved the next approaches for the implementation of 93 steps:

- 1) to eliminate a continuous business process monitoring. In this case, the auditors will not only diagnose the problems, but also offer the best recommendations for their solution. The Accounts Committee will focus on the expert-analytical activity and the performance audit in order to identify the causes, reserves and potential of the use of public assets;
- 2) to separate clearly the key functions of the external and internal audit, to give a binding character to the decisions of the Coordinating council of the state audit authorities. The Accounts Committee and the internal audit authority will coordinate plans of the control measures, audit results will be mutually recognized by all inspection authorities, except acts of internal control services.

3) to establish full control over the use of funds from the budget with the use of a risk management system. In the current situation, dual supervision over some entities of the economic system is installed, while activities of others, especially large state-owned companies, are not controlled at all.

To outsource an annual audit on the use of budget funds of the quasi-public sector (audit companies and staged questions to them will be determined by the state, the audit will be conducted at the expense of the audited entities). The Accounts Committee will lead a quality control and post factum control on behalf of the Head of state.

4) to apply in accordance with the global capital market needs a single coordinated methodology of audit and financial reporting, in line with the international standards, to increase the auditors' responsibility for the audit results through the establishment of a personal responsibility;

5) to submit the results of the state audit to the Head of state, Parliament on the basis of a common format of the information, in order to give it publicity. At the same time, the results of the audit should be accessible to the public.

In the Law on state audit, a particular attention is given to conflicts of interest. As it is known, in the performance of public functions a conflict of interest is one of the major reasons contributing to corruption.

According to the article 38 "Conflict of interest" in order to ensure the objectivity and independence it is prohibited to conduct public audit and financial control by state auditors, who:

1) are close relatives, in-laws or confidants of a leader, an executive secretary, a chief accountant or other person, exercising their powers, a founder, a member or a shareholder of the object of the state audit;

2) worked in the object of the state audit or were close relatives, in-laws or confidants of a leader, an executive secretary, a chief accountant or other person, exercising their powers, a founder, a member or a shareholder of the object of the state audit in the audited period;

3) are among the number of founders, members and shareholders, officers of the object of the state audit with private property interests in it.

In the event of a conflict of interest state auditors have to inform in written form the supervisor, appointed the state audit. The head of the state audit and financial control takes measures to eliminate the conflict of interest.

The new law also gave the Accounts Committee the power to take financial control measures, which include:

1) imposition of an injunction, mandatory for all state authorities, organizations and officials, on the eliminating of violations and the review of responsibility of those, who have committed them;

2) administrative proceeding within the jurisdiction provided by the legislation on administrative offenses;

3) in case of detection of signs of criminal or administrative offenses in the actions of officials of the object of state audit to transfer materials with the appropriate audit evidence to law enforcement authorities or authorities, competent to initiate and (or) to consider cases on administrative offenses;

4) claim in the court in order to provide compensation to the budget, recovering by performing the works, services, supplies of goods and (or) incorporating the identified amounts of violations and enforcement of regulations.

Thus, in accordance with paragraph 4 of article 13 of the Law, revision commissions on the results of the state audit make proposals on bringing officials to the disciplinary responsibility of the persons, who appointed them.

As for the prevention of corruption offenses in the system of the Accounts Committee, the Rules of the external public audit and financial control provide the following measures:

- member of the Accounts Committee, responsible for the audit event, and the head of the structural unit, responsible for the conduction of the state audit, conduct a technical training (coaching) with members of the state audit group before the audit event is held;

- state auditors daily verbally report to the head of the state audit group and weekly on the penultimate working day send via secure communication channels a weekly report on the execution of audit engagements. In addition, the weekly report is made by the audit group leader and submitted to the responsible member of the Accounts Committee.

- on the information booth of the object of the audit state auditors post information that on the object of the state audit the members of the Accounts Committee conduct the state audit.

- leader of the state audit group informs in writing the head of the division, responsible for the implementation of the state audit, and a member of the Accounts Committee, responsible for the audit event, about failure to comply duties by state auditors, experts, participated in the audit event, and facts of violations of the

executive and labor discipline, non-compliance with professional ethics of civil servants in the course of the state audit.

Such a close monitoring of operating results in the first place, disciplines both a state auditor and its head, secondly, allows following and evaluating the result of his work in the dynamic, and ultimately, to prevent, discourage and keep the prevention of corruption manifestations. Moreover, the mentioned Rules are not simply a departmental act, but also a regulatory decree of the Accounts Committee that aimed at preventing the leveling of its provisions. [6]

It should be noted that the Chairman of the Accounts Committee is a member of the Coordination council of law enforcement authorities, which also considers questions on audit materials, transmitted by the Accounts Committee to law enforcement authorities in case of detection of crime signs, including corruption, for taking remedial measures, and Chairmen of the audit commissions with the assistance of the Accounts Committee since

2013 are included in the regional coordinating councils of law enforcement authorities and actively participate in their work.

Conducted in a systematic way, state audit of the activities of state authorities and entities of the quasi-public sector, including planning reasonableness, feasibility and effectiveness of the public authorities' and quasi-public sector entities' procurement of goods, works and services, as well as the audit of the efficiency of tax and customs administration, allows to detect and prevent corruption violations. To develop recommendations of improving the legislation, containing legal gaps, powers or mechanisms that create conditions for corruption. To direct materials on the results of audit events to law enforcement authorities, that contain signs of crime in the actions of officials of controlled object.

In this way, the Accounts Committee conducts a systemic work on countering and combating against corruption on an ongoing basis.

References:

1. The Address of the President of the Republic of the Kazakhstan – the Leader of the Nation N.Nazarbayev to the people of Kazakhstan, city Astana, 14 December 2012 «Strategy «Kazakhstan -2050»: new political course of the established state»;
2. The Decree of the President of the Republic of the Kazakhstan of 26 December 2014 № 986 « On Anti-corruption strategy of the Republic of Kazakhstan for 2015-2025»;
3. The Decree of the President of the Republic of the Kazakhstan of 3 September 2013 № 634 «On approval of the Concept of implementation of the state audit in the Republic of Kazakhstan»;
4. The Government Regulation of the Republic of the Kazakhstan of 14 April 2015 № 234 «On approval of the Plan of measures for 2015-2017 for the implementation of the Anti-corruption strategy of the Republic of Kazakhstan for 2015-2025 and combating the informal economy»;
5. The Order of the Chairman of the Accounts Committee of 10 June 2015 № 73 «On the organization of the execution of the Plan of measures for 2015-2017 for the implementation of the Anti-corruption strategy of the Republic of Kazakhstan for 2015-2025 and combating the informal economy in the Accounts committee for control over execution of the republican budget»;
6. The Normative Resolution of the Accounts Committee of 30 November 2015 № 17 «On approval of the Rules of public external audit and financial control»;
7. The Protocol of the meeting of the Coordinating Council of external authorities of the state financial control of 26 April 2013 №4.

БЮДЖЕТТІҢ ТИІМДІЛІГІ – МЕМЛЕКЕТТІҢ ГҮЛДЕНУІНІҢ КЕПІЛІ

А.Ф. Оразов

*Оңтүстік Қазақстан облысы бойынша
тексеру комиссияның мүшесі*

Бұл мақала жергілікті бюджеттің бюджеттік жоспарлау мен атқарылуына орай проблемаларға талдау жасауға арналған. Мұнда автор, мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесі бюджет қаражаттарын пайдалануының тиімділігін арттыруға жеткілікті бағдарланбағанын көрсетеді. Ол тек бұзушылықтарын анықтауға бағыттталып, алдын алмайды, оларды алдын ала ескермейді. Ал Қазақстанда мемлекеттік аудиттің енуі бюджет қаражаттарын пайдалануының тиімділігін арттыруға мүмкіндіктер береді. Бұл жұмыста жаңа аудитпен бірге жаңа әдістемелік аудит инструментарий талап етілетіні айтылады.

Негізгі сөздер: *тексеру комиссиясы, мемлекеттік аудит, аудит әдіснамасы, жергілікті бюджет, мемлекеттік аудиттің нормативтік базасы.*

Қазақстан Республикасындағы бюджет жүйесінің қалыпты жұмыс істеуі үшін оның маңызды шарты - республикалық та, жергілікті бюджеттің де атқарылуына тиімді бақылау жасау болып табылады. Осындай бақылау процесі бюджет қаражаттарын заңсыз, мақсатсыз және тиімсіз пайдалануының фактілерін анықтауы тиіс.

Бүгінде Қазақстан Республикасындағы республикалық және жергілікті бюджеттің атқарылуына бақылаудың қолданыстағы

жүйесін бюджет қаражаттарын пайдалануының сандық жағынан алғанда да, әлеуметтік маңыздылығы жағынан да нәтижелерінің болмауымен сипатталады. Ол өкінішке қарай, бюджет қаражаттарын пайдалануының тиімділігін арттыруға жеткілікті бағдарланбаған.

Іс жүзінде бюджет қаражаттарын алушылардың ішкі шаруашылық қаржылық бақылауының жүйесі барлық деңгейдегі бюджет атқарылуына бақылаудың тиімділігіне

әсер етуі және өзара байланысы болмай отыр, ал бюджет қаражаттарын мақсатқа сай емес және тиімді емес пайдалануының көлемінің азаюы үрдісі тым төмен.

Осылайша, күні бүгін мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесі бюджет қаражаттарын пайдалануы кезіндегі тек бұзушылықтарын анықтауға бағытталып, алдын алмайды, оларды алдын ала ескермейді.

Мемлекет басшысы бюджеттік жоспарлаудың сапасын арттырудың, мемлекеттік қаржылық бақылау органдары қызметінің үйлестіруі маңыздығын, сондай-ақ бюджет қаражаттарын тиімді пайдаланудың барысына қатаң бақылау жасаудың қажеттігін ұдайы айтып келеді. Дегенмен бюджеттің жоспарлануы мен атқарылуында жекелеген жүйелік проблемалары орын алып отыр.

Жалпы игерілмеген бюджеттік қаражаттарының көлемдерін анықтаудың әдістемесінде алшақтық бар, сапасыз бюджеттік жоспарлануы үшін тиісті жауапкершілік болмай отыр, мемлекеттік органдардың стратегиялық және бағдарламалық құжаттары арасында келіспеушіліктер жиі кезігеді. Бұдан басқа бюджет қаражаттарын және мемлекет активтерін квазимемлекеттік сектор субъектілерінің де тиімсіз пайдалануы фактілері анықталып отыр.

Жаңа заман жағдайларында бюджет қаражаттарының тиімді пайдаланылуы бұл - бірінші кезектегі міндет. Бұл ретте шешуші роль мемлекеттік қаржылық бақылау органдарына беріліп отыр, олар бюджет қаражаттарын тиімді пайдалануына ықпал етуші ұйымдар.

Ағымдағы жылы мамыр айында Мемлекет Басшысы Қазақстан халқына «Ұлт жоспары – 100 нақты қадам» бес маңызды реформаларды іске асыруы бойынша мемлекеттің әбден екшеленген іс-қимыл алгоритмін анықтап, көрсетіп берді. Бұл құжат ғаламдық тұрақсыздық жағдайында қазіргі заманғы күрделі ахуал кезіндегі қиын кезеңді сенімді өтуіміз үшін елімізге айтарлықтай қолдау беретін бағыт, табынды тірек ретінде сипатталады [1].

Шын мәнісіндегі тегеуірінді қаржылық бақылау еліміздің одан әрі сатылап дамуы

мен халықтың игілігін арттырудағы қажетті шарттың бірі болып табылады. Сондықтан Нұрсұлтан Назарбаевтың жаңа тұрпатты «100 нақты қадам» атты сындарлы бағдарламасы мемлекеттік аппараттың жұмысын әділ бағалау мен аудиттің жаңа жүйесін енгізуді болжамдайды. Ал осындай аудиттің сапалы моделі ретінде бірінші сыныпты әлемдік аудиторлық компаниялардың іс-тәжірибесін пайдалану көзделіп отыр.

Осындай қадамды табысты іске асыру үшін «100 нақты қадам» бағдарламасы бойынша жаңа заң - «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» заңды қабылдау қарастырылды.

Бұл ретте аталған заң жобасын әзірлеу жұмысы 2013 жылы Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша басталып, көзделгендей 2015 жылы аяқталды.

Осы заң әлемдегі ең озық тәжірибесінің негізінде мемлекеттік аудиттің кешенді жүйесін құру есебінен бюджет қаражаттарын пайдалануы және мемлекеттік активтерін басқару тиімділігін арттыруды көздейді. Бұл ретте мемлекеттік қаржылық бақылаудың қолданыстағы жүйесінің құқық қолдануы практикасының оң тәжірибесі ескерілді. Ал заң жобасын әзірлеуі барысында тиісті халықаралық практикасы толығымен зерделенді. Мәселен, экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының мүше мемлекеттері тәжірибесі, әлемнің басқа да дамыған елдерінің тәжірибесі зерттелді. Сонымен қатар заң жобасын әзірлеуде негізге халықаралық кәсіби стандарттары (Жоғары қаржылық бақылау органдарының халықаралық ұйымдары; ішкі аудиторлар институты, бухгалтерлердің халықаралық федерациясы) негізге алынды. Бұл ретте Лима декларациясының принциптері мен Дүние жүзілік банк консультанттарының ұсынымдары да ескерілді.

Аталған заң жобасының қабылданып, заң ретінде қолданысқа енуі мемлекеттік аудит және қаржылық бақылаудың біртұтас жүйесін құруға мүмкіндік береді; мемлекеттік органдардың қызметі тиімділігін көтереді; бюджет қаражаттарын тиімді пайдалануы мен мемлекеттік активтерін басқарудың ашықтығын арттырады; қаржылық бұзушылықтарды уақы-

тылы және жедел алдын алуға жәрдемдеседі, құқықтық бұзушылықтарын жасауға ықпал ететін факторларды жояды.

Алайда мемлекеттік аудитке көшіп, бюджет қаражаттарын пайдаланудың тегеуірінді бақылау тетігін жолға қоюы үшін тек Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» заңы (бұдан әрі- Заң) қабылдануы жеткіліксіз болады. Сондықтан Заңды іске асыруы үшін нақты нормативтік құқықтық актілері әзірленіп қабылдануда: олар қағидалар, аудит стандарттары, әдіснамалық басшылықтар және т.б. [2].

Есеп комитетінің пайымдауынша, осындай нормативтік құқықтық актілерінің ұзын саны елуден аспақ. Олардың бәрі мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау жүргізудегі бірыңғай рәсімдерді жасауға, өңірлердегі тексеру комиссиялары есептілікті жоспарлауы мен ұсынуы кезіндегі тәуекелдерді басқаруы жүйесін жетілдіруге арналған.

Осы заң түпкілікті қабылданға дейін Есеп комитеті заңға тәуелді актілерді әзірле-

уге кіріскен болатын. Өз тарапынан Оңтүстік Қазақстан облысы бойынша тексеру комиссия да облыстағы нақты бюджеттік ұйымдармен нақты жұмыс тәжірибесіне сүйене отырып, өз пайымдары мен ұсыныстарын ұсынуы жолымен осы құжаттардың жасалуына атсалысты. Және де бұдан бұрын Есеп комитетінің Төрағасы Қ.Е. Жаңбыршин өзінің «Қазақстанская правда» газетіне берген сұхбатында атап өткендей «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» заңы қабылданға дейін негізгі нормативтік-құқықтық база да даяр болады».

Мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің мемлекеттік аудитке өтуі тексеру комиссияларға өз қызметін халықаралық стандарттарға және талаптарға сай тиімді атқаруға, әрі өз қызметіндегі акцентті бюджет қаражаттарының пайдалануы бұзушылықтарынан оның алдын алу жүйесіне ауыстыруына мүмкіндік береді. Жаңа аудит – ол тексеру комиссияларына да жаңа мүмкіндіктер береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті - Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «100 нақты қадам» Ұлт Жоспарының бес институционалды реформалары, 2015 жылғы 6 мамыр, Астана қ. ҚР Үкіметінің мәжілісі.
2. «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» 2015 жылғы 12 қарашадағы № 392-V Қазақстан Республикасының заңы.

УДК 338.22.021.4

ЭФФЕКТИВНОСТЬ БЮДЖЕТА – ЗАЛОГ ПРОЦВЕТАНИЯ ГОСУДАРСТВА

А.Ф. Оразов

Член ревизионной комиссии по Южно-Казахстанской области

В данной статье автором анализируются системные проблемы в процессе планирования и исполнения местного бюджета. По мнению автора, действующая система государственного финансового контроля нацелена лишь на выявление нарушений использования бюджетных средств, а не на их предупреждение. Внедрение системы государственного аудита в Казахстане позволит повысить эффективность

бюджетного процесса, в том числе на местном уровне. Внедрение эффективной системы государственного аудита требует разработки соответствующего методологического инструментария.

Ключевые слова: *ревизионная комиссия, государственный аудит, методология аудита, местный бюджет, нормативная база государственного аудита.*

Важнейшим условием нормального функционирования бюджетной системы в Республике Казахстан является наличие эффективного контроля за исполнением как республиканского, так и местных бюджетов. В процессе такого контроля должны выявляться факты незаконного, нецелевого и неэффективного использования средств.

Действующую сегодня в Республике Казахстан систему контроля за исполнением республиканского и местных бюджетов можно охарактеризовать отсутствием количественно измеримых, социально значимых результатов использования бюджетных средств. Она, к сожалению, не достаточно ориентирована на повышение эффективности использования средств бюджета.

Практически не прослеживается взаимосвязь и влияние системы внутрихозяйственного финансового контроля получателей бюджетных средств на эффективность контроля за исполнением бюджетов всех уровней, а объем нецелевого и неэффективного использования средств бюджетов имеет слабую тенденцию к снижению.

Таким образом, действующая сегодня система государственного финансового контроля нацелена лишь на выявление нарушений использования бюджетных средств, а не их предупреждение.

Глава государства неоднократно подчеркивал важность повышения качества бюджетного планирования, усиления координации деятельности органов государственного финансового контроля, а также строгого контроля за эффективным использованием бюджетных средств.

Однако в планировании и исполнении бюджета существуют отдельные системные проблемы.

Отмечаются расхождения в методологии определения объемов неосвоенных

бюджетных средств, отсутствие должной ответственности за некачественное бюджетное планирование, несогласованность стратегических и программных документов государственных органов. Также имеются факты неэффективного использования бюджетных средств и активов государства субъектами квазигосударственного сектора.

В современных условиях эффективность использования средств бюджета – первоочередная задача. Ключевая роль в этом отведена органам государственного финансового контроля, способствующим эффективному использованию бюджетных средств.

В мае текущего года Глава государства представил народу Казахстана детально выверенный алгоритм действий государства по реализации пяти реформ – «План нации – 100 конкретных шагов». Этот документ направлен на придание стране такого запаса прочности, который позволит уверенно пройти сложный период испытаний в непростых современных условиях глобальной нестабильности [1].

Действенный финансовый контроль является необходимым условием дальнейшего поступательного развития страны и повышения благосостояния народа. Поэтому Программа Нурсултана Назарбаева «100 конкретных шагов» предполагает внедрение новой системы аудита и оценки работы государственного аппарата. В качестве модели такого аудита предполагается использовать опыт первоклассных мировых аудиторских компаний.

Надо отметить, что работа над выше-названным законопроектом началась еще в 2013 году и по поручению Главы государства, должна была быть завершена в 2015 году.

Законопроект разработан с целью повышения эффективности использования бюджетных средств и управления государственными активами за счет создания комплексной системы государственного аудита на основе

самого передового мирового опыта. При этом был учтен положительный опыт правоприменительной практики действующей системы государственного финансового контроля. При разработке законопроекта изучалась соответствующая международная практика. Изучен как опыт стран членов Организации экономического сотрудничества и развития, так и опыт других развитых стран мира. При разработке проекта закона за основу были приняты Международные профессиональные стандарты (Международной организации высших органов финансового контроля; Института внутренних аудиторов, Международной федерации бухгалтеров). Были учтены принципы Лимской декларации и рекомендации консультантов Всемирного банка.

Принятие законопроекта позволит построить целостную систему государственного аудита и финансового контроля; повысить эффективность деятельности государственных органов; повысить прозрачность использования бюджетных средств и управления государственными активами; своевременно и оперативно предупреждать финансовые нарушения и устранять факторы, способствующие совершению правонарушений.

Однако, только принятие Закона РК «О государственном аудите и финансовом контроле» (далее – Закон) для запуска государственного аудита и нового действенного механизма контроля за использованием бюджетных средств недостаточно. Должны быть разработаны конкретные механизмы реали-

зации Закона, а также приняты необходимые подзаконные нормативные правовые акты: правила, стандарты, методические руководства и т.д. [2].

По оценке Счетного комитета таких подзаконных нормативных правовых актов насчитывается более пятидесяти. Они направлены на установление единых процедур проведения государственного аудита и финансового контроля, совершенствование системы управления рисками, применяемой при планировании, предоставления отчетности ревизионными комиссиями регионов.

Еще не дожидаясь окончательного принятия закона, Счетный комитет приступил к их разработке. Со своей стороны Ревизионная комиссия по ЮКО принимает посильное участие в разработке таких документов путем предоставления собственного видения и предложений исходя из практического опыта работы с конкретными бюджетными организациями в области. И, как отметил Председатель Счетного комитета К.Е. Джанбурчин в интервью газете «Казахстанская правда»: «Переход системы государственного финансового контроля на государственный аудит позволит ревизионным комиссиям более эффективно и качественно осуществлять свою деятельность в соответствии с требованиями международных стандартов, а также сместить акценты в своей деятельности с выявления нарушений использования бюджетных средств на их системное предупреждение».

Список использованных источников:

1. План нации - 100 конкретных шагов по реализации пяти институциональных реформ Главы государства Нурсултана Назарбаева, озвученных на расширенном заседании Правительства: Астана, 6 мая 2015 года.
2. Закон Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле» от 12 ноября 2015 года № 392-V.

МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТКЕ ӨТУІ ШЕҢБЕРІНДЕГІ «ҚБЗО» РМК ЖҰМЫСЫ

А.З. Мурзин

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК директоры, э.ғ.к.

«Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» (бұдан әрі – РМК) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2007 жылғы 1 қазандағы №868, қаулысымен қаржылық және сыбайлас жемқорлыққа әкеп соғатын жағдайларды тереңнен зерттеу, бақылау және

сараптамалық-талдамалық жұмыстың жаңа әдістері мен әзірлеу технологияларын әзірлеу және енгізу, сондай-ақ қаржылық-бюджеттік қатынастар жүйесіндегі оқыту бағдарламасы бойынша оқуларды іске асыру үшін құрылды.

Зерттеушілік қызмет

РМК қызметінің негізгі түрлерінің бірі - негізгі мәні қолданбалы ғылыми зерттеулерді жүзеге асыру болып табылады.

2015 жылы РМК 2 тақырып бойынша зерттеулер өткізді, олар:

1. «Сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының ИНТОСАИ стандарттарына сәйкес шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитін жүргізуі жөнінде қолданбалы зерттеу»;

2. «Пилоттық жоба негізінде тестіленген әдіснамалық нұсқаманы әзірлей отырып, сәйкестік аудитін жоспарлау мен жүргізу ерекшеліктерінің озық халықаралық тәжірибесін зерттеу».

Зерттеулер шеңберінде мемлекеттік қаржылық бақылау озық әлемдік тәжірибесіне талдамалық жұмыстар жасалды, сон-

дай-ақ әдеби көздер жинақталып, зерделенді, жүйеленді және талдау жүргізілді, соның ішінде сыртқы мемлекеттік аудит аясындағы нормативтік құқықтық актілерге, сондай-ақ зерттеулердің оңтайлы баламасын айқындау мақсатында ағымдағы жағдайлар да талданды. Зерттеулердің әрбір тақырыбы зерттеулер нәтижелерін пилоттық режимде тестіленуді болжамдады.

Зерттеулердің барлық тақырыптары Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің Ғылыми-әдіснамалық кеңесінде мақұлданды және тәуелсіз сараптаманың оң қорытындысын алды.

Зерттеулер шеңберінде екі рәсімдік стандарттары мен үш нұсқаулық жұмыстары әзірленді.

Зерттеулердің негізгі нәтижелері

Зерттеулер шеңберінде сәйкестік аудитін жоспарлау мен жүргізу ерекшелік-

терінің озық халықаралық тәжірибесі зерделеніп, 14 шетелдік мемлекеттің ЖҚБО нормативтік-әдіснамалық базасы талданды, соның ішінде ISSAI стандарттарына сай сәйкестік аудитін жүргізу тәжірибелік үлгісін енгізу. Бұның өзі сыртқы мемлекеттік сәйкестік аудитін жүргізудің негізгі ерекшеліктерін анықтауға және Қазақстандағы мемлекеттік аудитке көшуде әдіснамалық базаны дайындауы кезінде сәйкестік аудитін жүргізу тәжірибесінің құрамдауышын айқындауға мүмкіндік береді.

Осы талдау сәйкестік аудитінің әдіснамалық базасына негізгі талаптарды қалыптастыруға мүмкіндік береді. Осы талаптар негізінде сәйкестік аудитін жүргізудің әдіснамалық құралы жұмыстары әзірленді, атап айтқанда ол – сәйкестік аудитін жүргізу бойынша рәсімдік стандарт және сәйкестік аудитін жүргізудің әдіснамалық нұсқаулығы. Осы жобаларды апробация жасау мақсатында іс жүзінде бюджет бағдарламасының әкімшісі ретінде Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігіне жүргізілген аудиторлық тексеруі шеңберінде мемлекеттік сектордағы сәйкестік аудитін жүргізу рәсімдік стандарты және нұсқаулығы пилоттық тестілеуден өтті. Пилоттық тестілеудің бастапқы нәтижелері және талдау негізінде «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы ҚР заңын ескере отырып, сәйкестік аудиті рәсімдік стандартының жобасы өзекті етілді.

Осы зерттеулердің нәтижелері сыртқы мемлекеттік сәйкестік аудиті жетілдіруі мен Есеп комитеті жұмысының тиімділігін арттыруға бағытталған жұмыстарды жалғастыруға мүмкіндік береді.

Осы тақырыптағы зерттеулер бойынша Москва қ. (РФ) өткен халықаралық ғылыми-практикалық конференциясы ғылыми жарияланымдар жинағында және мерзімді басылымда екі мақала жарық көрді.

Сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының ИНТОСАИ стандарттарына сәйкес шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитін жүргізуі жөнінде қолданбалы зерттеу жүргізудің мақсаты - шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитін жүргізу рәсімдік стандарты және нұсқаулығының әзірленген жобаларын жетілдіруі және іс жүзінде іске асыруы болды.

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті жүргізген

бақылау іс-шаралары шеңберінде «ҚБЗО» РМК мамандары қаржылық есептілік аудитін жүргізуі бойынша рәсімдік стандарттарды және нұсқаулықтың жобаларын іс жүзінде қолдана отырып, бюджет бағдарламасының әкімшісіне қаржылық есептілік аудитін шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитін жүргізді.

«Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау» Заңын талдауы және пилоттық тестілеу нәтижелерін талдау негізінде әрі оны іске асыруға арналған нормативтік құқықтық актілердің, стандарттардың және нұсқаулықтардың жобаларын зерделеп, «ҚБЗО» РМК қаржылық есептілік аудитін жүргізу бойынша рәсімдік стандарттардың және нұсқаулықтардың жобалары өзекті етілді, сондай-ақ мемлекеттік сектордағы қаржылық есептілік аудитін жүргізу үшін жағдайлар жасау жөніндегі ұсыныстар және ұсынбалар пысықталды.

ИНТОСАИ стандарттары негізінде қалыптастырылған рәсімдік стандарт жобасы ұлттық заңнамаға және ағымдағы практикаға қарай бейімделді. Атап айтқанда, оның ережелерінің ҚР «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Заңы мен оған тәуелді заңнамалық актілері нормаларына сәйкестенуі қамтамасыз етілді.

Қаржылық есептілік аудитті жоспарлауы, жүргізуі және аяқтауының егжей-тегжейлі сипатталған қаржылық есептілік нұсқаулығы Қазақстанның заңнамасында көзделген қаржылық есептіліктің нысандары мен есепке алуы аудиттің әдістемесі бөлігінде бухгалтерлық есеп біршама жетілдірілді.

Шоғырландырылған қаржылық есептілік аудиті бойынша нұсқаулығы жобасында арнайы ерекшелігі бар бағыттары бойынша шоғырландырылған қаржылық есептіліктің анықтығы туралы пікір қалыптастыруы мен аудиторлық рәсімдерді жүргізу мен жоспарлау сатыларындағы бірқатар ерекшеліктері нақтыланған.

Шоғырландырылған аудит және жеке қаржылық есептілік аудиті қолдануы бөлігінде Есеп комитеті жаңа функциясын іске асыруға ықпал ететін әдіснамасын қолдануы ИНТОСАИ стандарттарына сәйкес келетін мемлекеттік аудитті жүргізуге жәрдемдесетін болады.

2016 жылы төрт өзекті тақырыптары бойынша қолданбалы зерттеулер жүргізілу-

де, олар Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік аудита енгізу ясында мемлекеттік қаржылық бақылаудың жүйесін реформалауға бағытталған зерттеулер.

Бұл ретте «ҚБЗО» РМК мемлекеттік аудитке өтуі жұмыстары шеңберіндегі ғана зерттеушілік жұмыспен шектелмейді. Мәселен, 2015 жылғы 18 ақпанда, Есеп комитетімен бірге «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік аудитке өтудің өзекті мәселелері» атты дөңгелек үстел өткізілді.

Дөңгелек үстел отырысында Есеп комитеті мүшелері, министрліктер және ведомстволардың қаржылық қызметі және ішкі бақылау қызметінің қызметкерлері, ғылыми қоғамдастық өкілдері қатысты.

Отырыстың барысында мемлекеттік аудитке өтудің әдіснамалық базасын қалыптастыру бойынша мәселелер талқыланды. Атап айтқанда, қаржылық есептілік аудитін

жүргізу және шоғырландырылған қаржылық есептілік әдіснамасын жоспарлау мәселелері, тәуекелдерді басқару жүйесіндегі принциптері және тәсілдер тақырыптары қарастырылды.

Қатысушылардың назарына Есеп комитетінің мемлекеттік аудит, ИНТОСАИ стандарттарын имплементациялауы, тиімділік аудитін жүргізу, сараптама-талдамалық жұмыстың, ішкі және сыртқы қаржылық бақылау органдарының өзара іс-қимылы, елдің салық салуы әлеуеті аясындағы халықаралық тәжірибені мониторингі саласындағы ғылыми - зерттеу жұмыстарының негізгі қорытындысы ұсынылды.

Отырыстың қорытындылары бойынша мемлекеттік аудитке көшуі кезінде мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесіндегі нормативтік- әдіснамалық базасын жетілдіруі жөніндегі ұтырлы ұсыныстар әзірленді.

Біліктілікті арттыруға жаңа тәсілдер

Орталық жыл сайын мемлекеттік қаржылық бақылау органдары қызметкерлеріне біліктілігін арттыру бойынша семинарларды ұйымдастырады, сондай-ақ Қазақстан Республикасының мемлекеттік және экономиканың нақты секторлары үшін коммерциялық семинарларын өткізеді.

Орталық 2015 жылы біліктілігін арттыру «Мемлекеттік қаржылық бақылау қызметкерлерін қайта даярлау және олардың біліктілігін арттыру» бюджеттік бағдарламасы бойынша – 305 тыңдаушыларды оқытты.

2015 жылы Орталық 7 жаңа білім беру бағдарламаларын әзірледі:

1. «ҚСҚЕЖХС сәйкес мемлекеттік сектордағы бухгалтерлік есепті жүргізу»;

2. «ISSAI стандарттарына сәйкес мемлекеттік сектордағы қаржылық есептілікті бақылау (аудит) »;

3. «ҚЕХС квазимемлекеттік сектордағы бухгалтерлік есепті жүргізу»;

4. «ISSAI стандарттарына сәйкес квазимемлекеттік сектордағы қаржылық есептілікті бақылау (аудит)»;

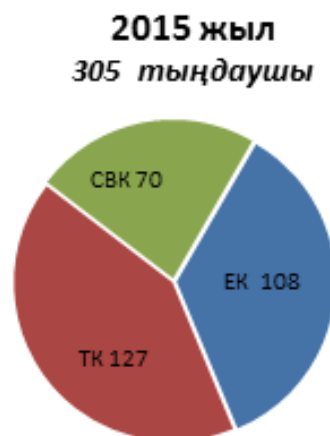
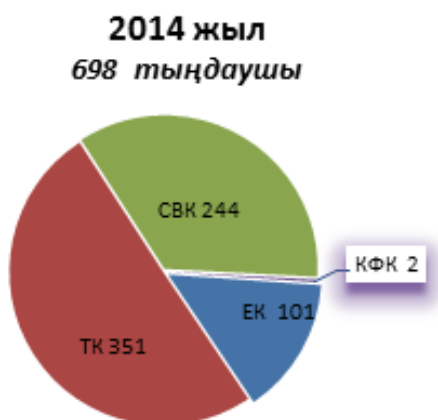
5. «Тиімділік бақылауы (аудиті)»;

6. «Аудит сапасын бақылау»;

7. «Тәуекелдер басқару жүйесін қолдана отырып, бақылау іс-шараларын жоспарлау».

2014 және 2015 жылдардағы МҚБ органдары бөлінісінде тыңдаушыларды оқытумен сандық қамтылуының салыстырмалы талдауы

1-диаграмма

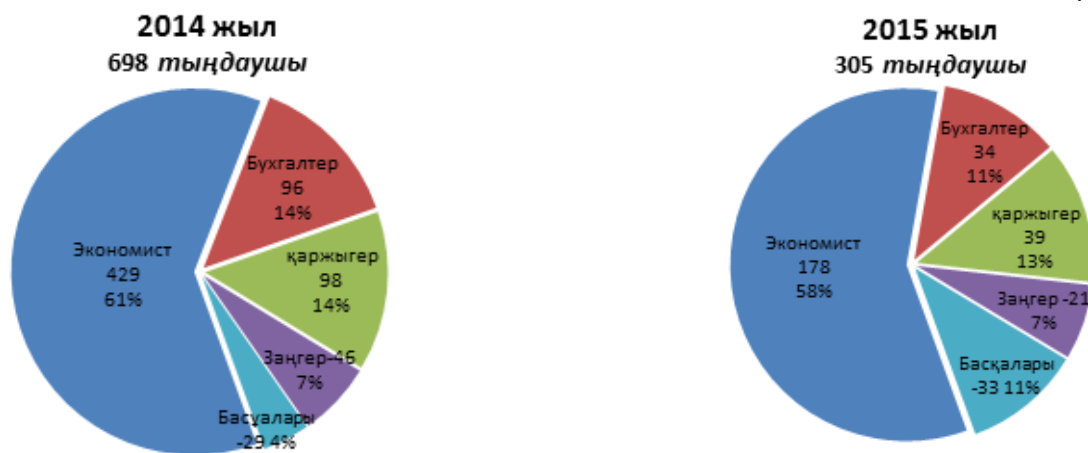
Тыңдаушылардың біліктілігі құрылымын талдау базалық бухгалтерлік білімі бар мамандардың жетісеушілігін көрсетеді: мәселен, 2014 және 2015 жылдардағы тыңдаушылардың жалпы санындағы олардың үлесі тиісінше 14% және 11% құрады.

2013 жылғы 1 қаңтардан бастап, қоғамдық сектордың қаржылық есептілігін жасаудың халықаралық стандарттары (ҚСҚЕЖХС) енгізілуі және жылы «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан

Республикасының Заңы қабылдануына байланысты ҚСҚЕЖХС бойынша құрылған мемлекеттік мекемелердің қаржылық есептілік аудитін жүргізу мәселесі өзекті етіледі, осыған орай, мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының барлық жұмыскерлерінің біліктілігін көтеру қажеттілігі туындайды.

2014 және 2015 жж. біліктілік бойынша тыңдаушылар құрылымының салыстырмалы талдауы.

2-диаграмма

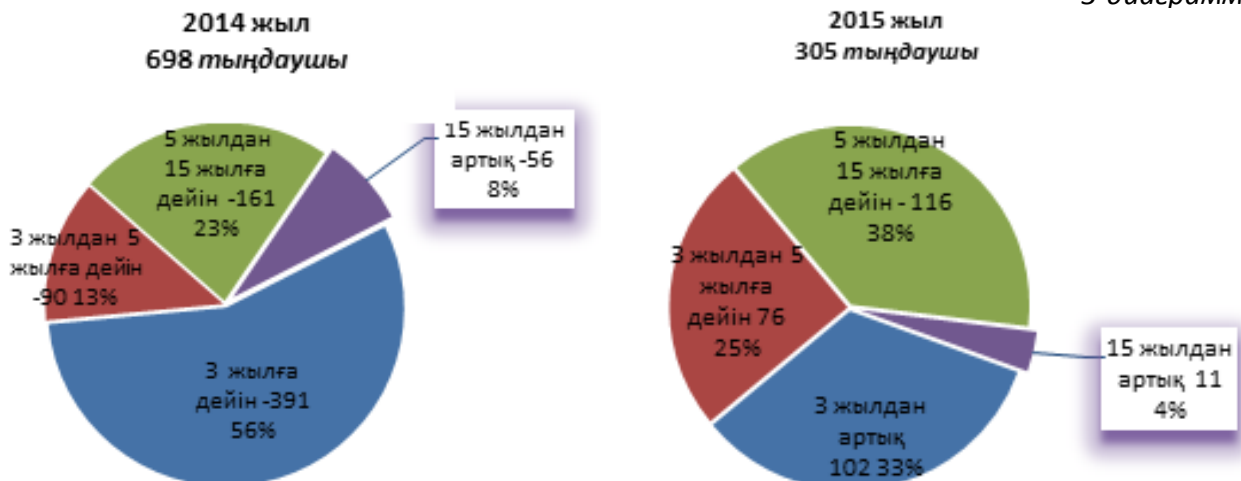

2015 жылғы тыңдаушылардың еңбек өтілі бойынша құрылымын талдау көрсеткендей, мемлекеттік қаржылық бақылаудың 3 жылдан 5 жылға дейінгі еңбек өтілі бар тыңдаушылар 2 есе артты, бұл ретте еңбек өтілі 15 жылдан асатын тыңдаушылар саны 2 есе азайды. Сонымен қатар мемлекеттік

қаржылық бақылау органдарының кадрлық қызметтері біліктілікті арттырудың жылғы сайынғы жоспарларын құруды өз жұмыскерлерінің дағдыларын зерделеу мен кәсіби білімдерін бағалауды ескеріп бағдарлайды (1-3-диаграмманы қараңыз).

2014 және 2015 жж. еңбек өтілі бойынша тыңдаушылар құрылымының салыстырмалы талдауы

3-диаграмма

Орталық, тұрақты түрде, халықаралық ынтымақтастық бойынша жұмыстарды жүргізеді. 2015 жылғы 15-19 қыркүйек аралығында екі семинар өткізілді, олардың атаулары «Аудит сапасын бақылау» және «Тәуекелдерді басқару жүйесін қолдана отырып, бақылау іс-шараларын жоспарлау» әрі оған Нидерланды Королдігіндегі Есеп Сотынан мемлекеттік аудиторлар қатысып, дәріс оқыды.

Семинарларды өткізудің мақсаты - аудиттің халықаралық стандарттарына сәйкес аудит сапасын бақылауын жүргізудің және тәуекелдерді басқару жүйесін қолдана отырып, бақылау іс-шараларын жоспарлау әдіснамасымен танысу, Нидерланды Королдігіндегі Есеп Сотында олардың қолданылуының өзекті тәсілдерін талқылау және осы семинарлардың тақырыптары бойынша тыңдаушылардың жаңа дағдыларға ие болуы еді.

Семинарлардың теориялық бөлігі практикалық сабақтармен беркітіліп отырылды, онда Нидерланды жоғары қаржылық бақылау органынан келген әріптестер аудит сапасын бақылауын жүргізумен және тәуекелдерді басқару жүйесін қолдана отырып, бақылау іс-шараларын жоспарлау тәжірибесімен бөлісті.

Сыртқы мемлекеттік аудитті жүзеге асыратын мемлекеттік аудиторларды сертификаттауға рұқсат етуі үшін негіз болып Есеп комитеті белгілеген тәртіппен білімдерін растау болып табылады. Мемлекеттік аудиторлар сертификаттауды мемлекеттік аудитор біліктілігін беруге үміткер адамдарды сертификаттау жөніндегі ұлттық комиссияда өтеді және оларға «Мемлекеттік аудитор» деген біліктілік беріле отырып, белгіленген тәртіптегі құжаттар табыс етіледі.

Осылайша, мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау жұмыскерлерінің оқыту нысаны мен мазмұнына және қайта даярлаудың үздіксіз жүйесіне жаңаша принцип және көзқарасты қалыптастыру қажеттілігі өзекті етіледі.

В настоящее время для внедрения сертификации мемлекеттік ых аудиторів Счетным комитетом разрабатываются проекты нормативных документов в области сертификации.

«Мемлекеттік аудитор біліктілігін беруге үміткер адамдарды сертификаттау қағидалары» жобасында жоғары санатты мемлекеттік аудитор біліктілігін беруге үміткерлер мына пәндер бойынша емтихандар тапсырады:

- 1) мемлекеттік аудитордың кәсіби әдебі;
- 2) стратегиялық менеджмент деп қарастырылған.

I санатты мемлекеттік аудитор біліктілігін беруге үміткерлер мына пәндер бойынша емтихандар тапсырады:

- 1) IT-аудит;
- 2) Мемлекеттік борыш аудиті;
- 3) Экологиялық аудит.

II санатты мемлекеттік аудитор біліктілігін беруге үміткерлер мына пәндер бойынша емтихандар тапсырады:

1) қоғамдық сектор үшін қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарына сәйкес мемлекеттік мекемелерде бухгалтерлік есепті жүргізу және қаржылық есептілік жасау;

2) квазимемлекеттік сектор үшін қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарына сәйкес бухгалтерлік есепті жүргізу және қаржылық есептілік жасау;

3) сәйкестік аудиті;

4) тиімділік аудиті;

5) қаржылық есептіліктің аудиті.

Ал III санатты мемлекеттік аудитор біліктілігін беруге үміткерлер олар мемлекеттік аудитор ретінде қандай аудиттің типіне рұқсат алатынына қарай емтихандар тапсырады.

III санаты бойынша (қаржылық есептіліктің аудиті – 1-типі) мына пәндер бойынша емтихандар тапсырады:

1) қоғамдық сектор үшін қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарына сәйкес мемлекеттік мекемелерде бухгалтерлік есепті жүргізу және қаржылық есептілік жасау;

2) квазимемлекеттік сектор үшін қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарына сәйкес бухгалтерлік есепті жүргізу және қаржылық есепті жасау;

3) қаржылық есептіліктің аудиті.

III санаты бойынша (қаржылық есептіліктің аудиті – 2-типі) мына пәндер бойынша емтихандар тапсырады:

1) қоғамдық сектор үшін қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарына сәйкес мемлекеттік мекемелерде бухгалтерлік есепті жүргізу және қаржылық есептілікті жасау;

2) квазимемлекеттік сектор үшін қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарына сәйкес бухгалтерлік есепті жүргізу және қаржылық есепті жасау;

3) сәйкестік аудиті;

III санаты бойынша (қаржылық есептіліктің аудиті – 3-типі) мына пәндер бойынша емтихандар тапсырады:

1) қоғамдық сектор үшін қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарына сәйкес мемлекеттік мекемелерде бухгалтерлік есепті жүргізу және қаржылық есептілікті жасау;

2) квазимемлекеттік сектор үшін қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарына сәйкес бухгалтерлік есепті жүргізу және қаржылық есептілікті жасау;

3) тиімділік аудиті;

Жоғарырақ санат біліктілігін беру үшін төменгі санаттардағы мемлекеттік аудитор біліктілігін беруге арналған сертификатты біртіндеп алуы талап етіледі.

Келешекте бұдан әрі мемлекеттік аудитор үш жылы ішінде «мемлекеттік аудитор» біліктілігін алған жылдан кейінгі жылдан бастап, 120 академиялық сағатты біліктілігін көтеру бойынша жинақтауы тиіс. Оқытудың әдіснамасын және әдістемесін, сондай-ақ

оқу-әдістемелік кешенді IDI INTOSAI талаптарына сәйкестендіру жоспарлануда.

Осыған орай 2015 жылы 11 семинар пилоттық режимде өткізілді. Сертификаттау пәндері бойынша сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау органдары жұмыскерлері арасынан Есеп комитеті іріктеп алған 24 мемлекеттік аудитор біліктілігін алуға үміткер оқып шықты.

2016 жылы Орталықта мемлекеттік аудитор біліктілігін алуға үміткерлер арасынан 500 тыңдаушы есебінде сертификаттау пәндері бойынша оқыту көзделген.

Орталықтың қызметі маңызды бағыттарының бірі — коммерциялық семинарларды өткізу болып табылады. Осы мақсаттарда мемлекеттік және экономиканың нақты секторларындағы жұмыскерлер үшін біліктілігін көтеру білім беру бағдарламасын әзірледі.

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің – «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК cifn.kz сайтында 2016 жылғы болатын коммерциялық семинарларының кестесі орналастырылған.

Жалпы алғанда 2015 жылғы жұмыстың қорытындысын шығара отырып, біздің кәсіпорынның мақсатты түрдегі, соның ішінде алдына қойған міндеттерін орындауы үшін жасаған нысаналы жұмыстарын атап өтер едім, бұлар ең алдымен Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесін реформаларды қолдау мен мемлекеттік аудитті енгізуге атсалысу болып табылады.

РАБОТА РГП «ЦИФН» В РАМКАХ ПЕРЕХОДА НА ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АУДИТ

А.З. Мурзин

Директор РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета, к.э.н.

РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» (далее – РГП) создано Постановлением Правительства Республики Казахстан от 1 октября 2007 года №868, в целях глубокого изучения условий, влекущих за собой финансовые и коррупционные

нарушения, разработки и внедрения новых методов и технологий контрольной и экспертно-аналитической работы, а также реализации программ обучения в системе финансово-бюджетных отношений.

Исследовательская деятельность

Одним из основных видов деятельности РГП является проведение прикладных научных исследований по актуальным вопросам государственного финансового контроля.

В 2015 году РГП были проведены исследования по 2 темам:

1. «Прикладное исследование по проведению аудита консолидированной финансовой отчетности органами внешнего финансового контроля в соответствии со стандартами ИНТОСАИ»;

2. «Исследование передовой международной практики особенностей планирования и проведения аудита соответствия с разработкой методологического руководства, протестированного на основе пилотного проекта».

В рамках исследований проведена аналитическая работа по обзору лучших мировых практик государственного финансового кон-

троля, а также по сбору, изучению, систематизации и анализу литературных источников, в том числе нормативных правовых актов в сфере внешнего государственного аудита, а также текущего состояния с целью определения оптимального варианта направлений исследований. Каждая тема исследования предполагала тестирование в пилотном режиме результатов исследований.

Все темы исследований получили одобрение на Научно-методологическом совете Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета и имеют положительное заключение независимой экспертизы.

В рамках исследований были разработаны проекты двух процедурных стандартов и трех руководств.

Основные результаты исследований.

В рамках исследования передовой международной практики особенностей планирования и проведения аудита соответствия был проведен анализ нормативно-методологической базы ВОФК 14 зарубежных стран, в том числе опыт внедрения стандартов ISSAI проведения аудита соответствия. Это позволило выявить основные особенности проведения внешнего государственного аудита соответствия и определить те составляющие опыта проведения аудита соответствия, которые можно было бы учесть при подготовке методологической базы перехода на государственный аудит в Казахстане.

Проведенный анализ позволил сформировать основные требования к методологической базе аудита соответствия. На основе данных требований был разработан методологический инструментарий проведения аудита соответствия, а именно – Процедурный стандарт проведения аудита соответствия и методологическое руководство по проведе-

нию аудита соответствия. В целях апробации данных проектов на практике было проведено пилотное тестирование проектов процедурного стандарта и руководства по проведению аудита соответствия государственном секторе в рамках проведения аудиторской проверки администратора бюджетных программ в лице Министерства культуры и информации Республики Казахстан. На основе первоначальных результатов пилотного тестирования и проведенного анализа была проведена актуализация проекта процедурного стандарта аудита соответствия с учетом принятого закона РК «О государственном аудите и финансовом контроле».

Результаты данного исследования позволят продолжить работу по совершенствованию внешнего государственного аудита соответствия и повышению эффективности работы Счетного комитета.

По данной теме исследования были опубликованы две статьи в периодическом издании и сборнике научных публикаций

международной научно-практической конференции в г. Москве (РФ).

Целью проведения прикладного исследования по проведению аудита консолидированной финансовой отчетности органами внешнего финансового контроля в соответствии со стандартами ИНТОСАИ являлось совершенствование и практическая реализация разработанных проектов процедурного стандарта и руководства по проведению аудита консолидированной финансовой отчетности.

В рамках контрольных мероприятий Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета специалистами РГП «ЦИФН» был проведен аудит консолидированной финансовой отчетности администратора бюджетных программ с практическим применением проектов процедурного стандарта и руководства по проведению аудита финансовой отчетности.

По результатам пилотного тестирования и проведенного анализа Закона РК «О государственном аудите и финансовом контроле» и разработанных для его реализации проектов нормативных правовых актов, стандартов и руководств, РГП «ЦИФН» были актуализированы проекты процедурного стандарта и руководства по проведению аудита финансовой отчетности, а также выработаны предложения и рекомендации по созданию условий для проведения аудита финансовой отчетности в государственном секторе.

Проект процедурного стандарта, сформированный на основе стандартов ИНТОСАИ, был адаптирован к национальному законодательству и текущей практике. В частности, обеспечено соответствие его положений нормам закона «О государственном аудите и финансовом контроле» и подзаконным актам.

Проект руководства финансовой отчетности, содержащий детализированное описание процедур планирования, проведения и завершения аудита финансовой отчетности, был значительно доработан в части методик аудита по статьям учета и формам финансовой отчетности, предусмотренных казахстанским законодательством в области бухгалтерского учета.

В проекте руководства по аудиту кон-

солидированной финансовой отчетности уточнен ряд особенностей на этапах планирования, проведения аудиторских процедур и формирования мнения о достоверности консолидированной финансовой отчетности, имеющим определенную специфику.

Полагаем, что применение методологии аудита, способствующей реализовать новые функции Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета в части аудита консолидированной и отдельной финансовой отчетности, будет содействовать проведению государственного аудита, соответствующего стандартам ИНТОСАИ.

В 2016 году проводятся прикладные исследования по четырем актуальным темам, ориентированным на поддержку проводимой реформы системы государственного финансового контроля и внедрения государственного аудита в Республике Казахстан.

Следует отметить, что РГП «ЦИФН» не ограничивается только исследовательской деятельностью в рамках работы по переходу на государственный аудит. Так, 18 февраля 2015 года совместно со Счетным комитетом был проведен круглый стол на тему: «Актуальные вопросы перехода на государственный аудит в Республике Казахстан».

В заседании круглого стола приняли участие члены Счетного комитета, работники финансовых служб и служб внутреннего контроля министерств и ведомств, представители научного сообщества.

В ходе заседания обсуждены актуальные вопросы формирования методологической базы по переходу на государственный аудит. В частности, рассмотрены вопросы планирования и методологии проведения аудита финансовой отчетности, включая аудит консолидированной финансовой отчетности, а также разработки принципов и подходов.

Вниманию участников представлены основные итоги научно-исследовательских работ Счетного комитета в области государственного аудита, имплементации стандартов ИНТОСАИ, проведения аудита эффективности, экспертно-аналитической работы, взаимодействия органов внутреннего и внешнего финансового контроля, международного

опыта мониторинга налогооблагаемого потенциала страны.

По итогам заседания выработаны конструктивные предложения по совершенствованию нормативно-методологической базы системы государственного финансового контроля в условиях перехода на государственный аудит.

Центр ежегодно проводит семинары по повышению квалификации работников органов государственного финансового контроля, а также проводит коммерческие семинары для государственного и реального секторов экономики Республики Казахстана.

Центром в 2015 году повышение квалификации по бюджетной программе «Переподготовка и повышение квалификации кадров государственного финансового контроля» прошли обучение – 305 слушателей.

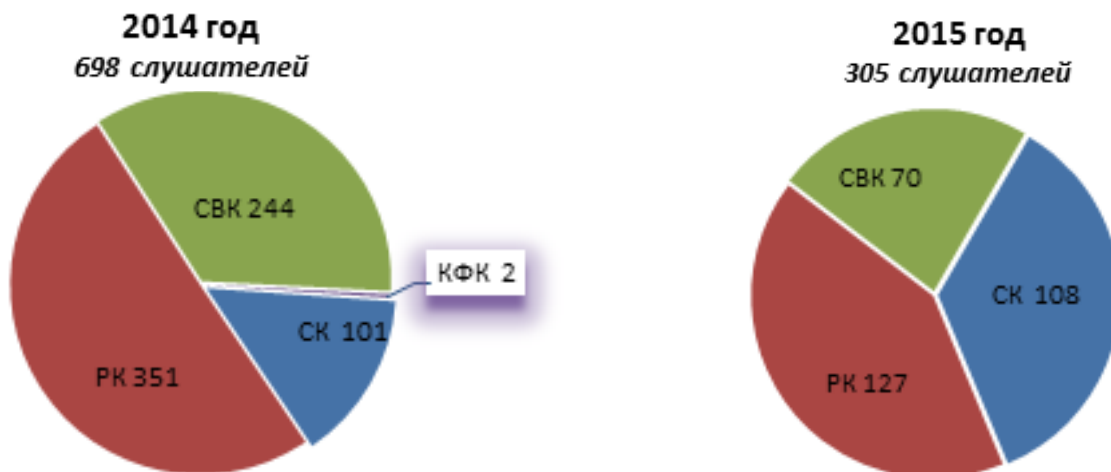
В 2015 году Центр разработал 7 новых образовательных программ:

1. «Ведение бухгалтерского учета в соответствии с МСФООС»;
2. «Контроль (аудит) финансовой отчетности в государственном секторе в соответствии со стандартами ISSAI»;
3. «Ведение бухгалтерского учета в квазигосударственном секторе в соответствии с МСФО»;
4. «Контроль (аудит) финансовой отчетности в квазигосударственном секторе в соответствии со стандартами ISSAI»;
5. «Контроль (аудит) эффективности»;
6. «Контроль качества аудита»;
7. «Планирование контрольных мероприятий с применением системы управления рисками».

Новые подходы в повышении квалификации

Сравнительный анализ количественного охвата обучением слушателей в разрезе органов ГФК за 2014 и 2015 годы.

Диаграмма 1

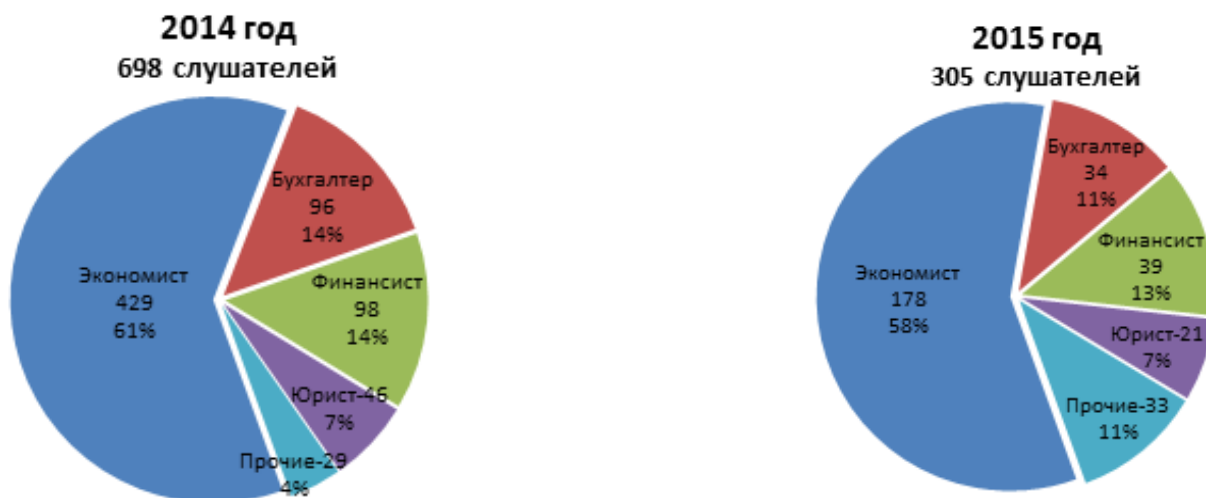
Анализ структуры слушателей по их квалификации указывает на недостаточность специалистов с базовым бухгалтерским образованием: в 2014 и 2015 годах их доля в общем объеме слушателей составила соответственно 14% и 11%.

С внедрением с 1 января 2013 года международных стандартов финансовой отчетности общественного сектора (МСФООС)

и принятием в 2015 году Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле» актуализируется вопрос проведения аудита финансовой отчетности государственных учреждений, составленной по МСФООС, в связи с чем, возрастает необходимость повышения квалификации практически всех работников органов государственного финансового контроля.

Сравнительный анализ
структуры слушателей по квалификации за 2014 и 2015 гг.

Диаграмма 2

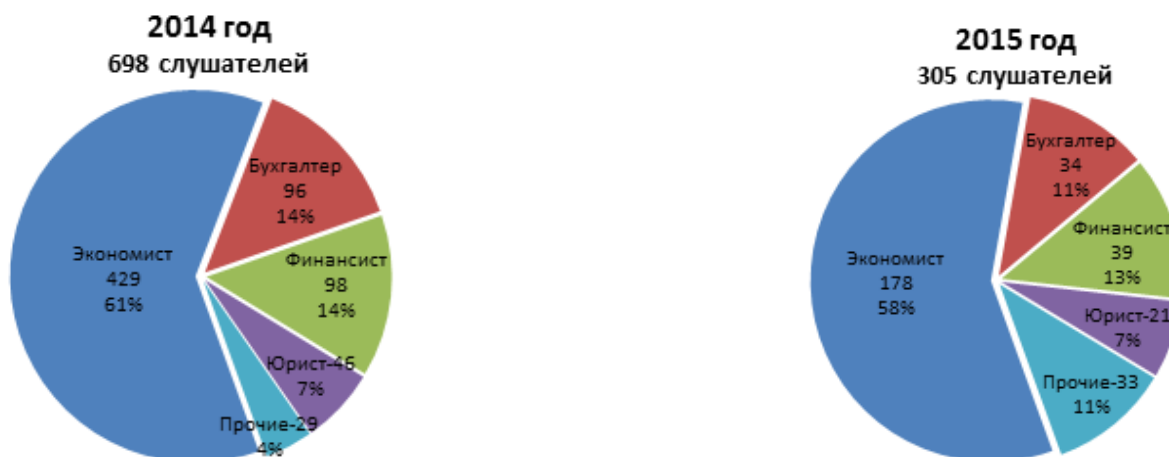

Анализ структуры слушателей 2015 года по стажу показывает, что более чем в 2 раза увеличился состав слушателей со стажем от 3 до 5 лет, при этом, в 2 раза уменьшился состав слушателей, стаж которых превышает 15 летний рубеж. При этом, кадровые служ-

бы органов государственного финансового контроля ориентированы на составление годовых планов повышения квалификации с учётом изучения навыков и оценки профессиональных знаний своих работников (см. диаграммы 1-3).

Сравнительный анализ
структуры слушателей по стажу за 2014 и 2015 гг.

Диаграмма 3

Центром, на постоянной основе, проводится работа по международному сотрудничеству. С 15 по 19 сентября 2015 года были проведены два семинара «Контроль качества аудита» и «Планирование контрольных мероприятий с применением системы управления рисками», с привлечением двух государственных аудиторов из Суда Счетов Королевства Нидерландов.

Целью проведения семинаров было ознакомление с методологией проведения контроля качества аудита и планирования контрольных мероприятий с применением СУР в соответствии с Международными стандартами аудита, обсуждение актуальных подходов их применения в Суда Счетов Королевства Нидерландов и приобретение слушателями навыков по данным темам семинаров.

Теоретическая часть семинаров подкреплялась практическими занятиями, на которых коллеги из Высшего органа финансового контроля Нидерландов поделились опытом проведения контроля качества аудита и планирования контрольных мероприятий с применением системы управления рисками.

Согласно Закону Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле», основанием для допуска к сертификации государственных аудиторов, осуществляющих внешний государственный аудит, является подтверждение знаний в порядке, определенном Счетным комитетом. Государственные аудиторы будут проходить сертификацию в Национальной комиссии по сертификации лиц, претендующих на присвоение квалификации государственного аудитора с вручением документа установленного образца о присвоении квалификации «государственный аудитор».

Таким образом, актуализируется необходимость кардинального изменения принципов и подходов к содержанию и форме обучения работников государственного аудита и финансового контроля, и созданию непрерывной системы переподготовки и повышения их квалификации.

В настоящее время для внедрения сертификации государственных аудиторов Счетным комитетом разрабатываются проекты нормативных документов в области сертификации.

В проекте «Правил сертификации лиц, претендующих на присвоение квалификации государственного аудитора» предусмотрено, что кандидаты на присвоение квалификации государственного аудитора высшей категории сдают экзамены по следующим дисциплинам в области:

- 1) стратегического менеджмента;
- 2) риск – менеджмента.

Кандидаты на присвоение квалификации государственного аудитора I категории сдают экзамены по следующим дисциплинам в области:

- 1) IT-аудита;
- 2) аудита государственного долга;
- 3) экологического аудита.

Кандидаты на присвоение квалификации государственного аудитора II категории сдают экзамены по следующим дисциплинам в области:

- 1) ведения бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности в государственных учреждениях в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности для общественного сектора;
- 2) ведения бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности в квазигосударственном секторе в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности;
- 3) аудита соответствия;
- 4) аудита эффективности;
- 5) аудита финансовой отчетности.

Кандидаты на присвоение квалификации государственного аудитора III категории сдают экзамены в зависимости от типа аудита, к которому они хотят быть допущенными в качестве государственного аудитора.

По III категории (тип 1 – аудит финансовой отчетности) сдаются экзамены по следующим дисциплинам в области:

- 1) ведения бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности в государственных учреждениях в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности для общественного сектора;
- 2) ведения бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности в квазигосударственном секторе в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности;
- 3) аудита финансовой отчетности.

По III категории (тип 2 – аудит на соответствие) сдаются экзамены по следующим дисциплинам в области:

- 1) ведения бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности в государственных учреждениях в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности для общественного сектора;
- 2) ведения бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности в квазигосударственном секторе в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности;

3) аудита соответствия.

По III категории (тип 3 – аудит эффективности) сдаются экзамены по следующим дисциплинам в области:

1) ведения бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности в государственных учреждениях в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности для общественного сектора;

2) ведения бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности в квазигосударственном секторе в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности;

3) аудита эффективности.

Для присуждения квалификации по более высокой категории, требуется последовательное получение сертификата на присвоение квалификации государственного аудитора предыдущих категорий.

В дальнейшем предполагается, что каждый государственный аудитор в обязательном порядке в течение трёх лет должен будет пройти повышение квалификации в объёме 120 академических часов, начиная со следующего года после получения квалификации «государственный аудитор». Методологию и методику обучения, а также учебно-методический комплекс планируется привести в соответствие с требованиями IDI INTOSAI.

В этой связи в 2015 году 11 семинаров были проведены в пилотном режиме. Дисциплинам сертификации обучены 24 претендента на получение сертификата государственного аудитора, отобранные Счетным комитетом из числа работников органов внешнего государственного финансового контроля.

В 2016 году Центром запланировано обучение дисциплинам сертификации порядка 500 слушателей, претендующих на присвоение квалификации государственного аудитора.

Одним из важных направлений деятельности Центра является проведение коммерческих семинаров. В этих целях были разработаны образовательные программы повышения квалификации работников государственного и реального секторов экономики.

График проведения коммерческих семинаров на 2016 год размещен на сайте РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета — cifn.kz

В целом подводя итоги работы за 2015 год, хотелось бы отметить, целенаправленную работу нашего предприятия в достижении поставленных перед ним задач и в первую очередь в поддержке реформы системы государственного финансового контроля и внедрения государственного аудита в РК.

ӘОЖ 338.22.021.4

СТРАТЕГИЯЛЫҚ ЖӘНЕ БАҒДАРЛАМАЛЫҚ ҚҰЖАТТАРДЫҢ ІСКЕ АСЫРЫЛУЫН БАҒАЛАУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК МӘСЕЛЕЛЕРІН ШЕШУДЕ МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТТИҢ БОЛАШАҒЫ

Қари Әнуарбек

«Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК,
ғылыми консультант

Бұл мақалада автор Қазақстан Республикасы экономикасын мемлекеттік басқарудағы стратегиялық және бағдарламалық құжаттарды бағалаудың әдістемелік мәселелеріне талдау жүргізеді. Талдау мемлекеттік аудит жүйесін енгізудің контекстінде жүргізіледі. Сыни тұрғыдан қолданыстағы нормативтік база әдістемелік бағалау бойынша бағаланады. Ұзақ мерзімді құжаттардың және стратегиялық әдістемелік бағалаудың жекелеген мәселелері анықталады. Мемлекеттік жобалар мен бағдарламаларды бағалаудың алдыңғы қатарлы шетелдік тәжірибелері көрсетіледі. Анықталған мәселелерге рұқсат ету оларды мемлекеттік аудит жүйесін енгізу болып табылады деп автор негіздейді.

Негізгі сөздер: мемлекеттік аудит, мониторинг, бағалау, бақылау, тиімділік, мемлекеттік бағдарламалар, стратегиялық құжаттар.

Қазақстан Республикасына 2050 жылға дейінгі стратегиялық жоспарлаудағы Президенттің алға қойған мақсаттары іске асырылуы үшін мемлекеттік бағдарламалар мен стратегиялардың аудитінің маңызы зор. Басқа мемлекеттермен салыстырғанда жоспарлау өте ауқымды болып табылады. Мәселен, Ресейде ол 2020 жылмен [1], АҚШ-та - 2025 жылмен [2], Ұлыбританияда – 2030 жылмен [3] шектеледі.

Қазақстан саясатының әлеуметтік сипаты өзекті және ұзақ мерзімді мақсаттар

арасындағы тепе-теңдікті құру үшін қажетті ресурстарды іздеуді қажет етеді. бұл тепе-теңдікті және елдің басты қаржылық жобаларында оның көрінісін іздеуді интуитивті емес, ал аудит негізінде жүзеге асыру керек.

Аудиттің артықшылықтары себеп-салдарлық байланыстарды белгілеу мүмкіндігі, бар мәселелерді түсіндіру, нақты қарым-қатынастар жүйелілігін көрсету, аудит жүргізу тетігіне ғылыми көзқарас болып табылады. Аудит – бұл өте икемді бағалау жүйесі, өйткені кең спектрлі тәсілдерді қолданады: оны эксперти-

мент немесе квазиэксперимент түрінде жүргізу мүмкін, мүдделі тараптарды тартуға рұқсат етіледі, бәсекелесуші жорамалды сынақтан өткізуге, әр түрлі теориялық әзірлемелер негізінде бағалауды жүзеге асыруға болады. Қазақстандағы барлық осы артықшылықтарына қарамастан мемлекеттік аудит пайдаланылмайды, ал басқармасы номиналды тиімділігін бақылау, мониторинг және бағалаудың дәстүрлі әдістерімен шектеледі.

Кезеңінде 2009-2015 жылдары Қазақстанда іске асыру үшін стратегиялық және бағдарламалық құжаттардың мониторинг және бағалауының әдіснамалық негізі болып табылатын бірқатар құжаттар құрылды және бекітілді.

Бұл ретте бағалау мемлекеттік органдардың жанында жүргізіледі: республикалық бюджеттің орындалуын бақылау жөніндегі Есеп комитетінде, ұлттық экономика Министрлігінде, қаржы Министрлігінің қаржылық бақылау Комитетінде. Осы органдардың әрқайсысы жүзеге асыратын бағалаудың ішкі мазмұны мен нысаны, пәні, сондай-ақ өткізу кезеңі бойынша бірқатар ерекшеліктері бар. Бұл ретте белгілі бір құжаттар әр түрлі мемлекеттік құрылымдарда бірдей критерийлер бойынша бағаланады.

2015 жылдың қараша айында мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы Заң қабылданғаннан кейін, мемлекеттік аудит әдістемесін қалыптастыру шеңберінде, Есеп комитеті Қазақстан Республикасы мемлекеттік жоспарлау Жүйесінің құжаттарына, акционері мемлекет болып табылатын ұлттық басқарушы холдингтердің, ұлттық холдингтердің, ұлттық компаниялардың даму стратегиялары мен даму жоспарларына бағалау жүргізу қағидаларын қабылдады [4].

Ереже мазмұнына келсек, олар келесі стратегиялық және бағдарламалық құжаттарға бағалау жүргізуге бағытталған:

- 1) мемлекеттік бағдарламалар;
- 2) үкіметтік бағдарламалар;
- 3) орталық мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарлары;
- 4) аумақтардың даму бағдарламасы;
- 5) ұлттық холдингтердің даму стратегиялары.

Сонымен қатар, мемлекеттік жоспарлау жүйесінің құжаттар тізбесі, әлдеқайда кең және Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасында мемлекеттік жоспарлау жүйесі Туралы» Жарлығына сәйкес төмендегі құжаттарды қамтиды:

- 1) Қазақстанның 2050 жылға дейінгі даму Стратегиясы;
- 2) Қазақстан Республикасының 10 жылға арналған Стратегиялық даму жоспары, Елдің аумақтық-кеңістіктік дамуының - Болжамдық схемасы;
- 3) Қазақстан Республикасы ұлттық қауіпсіздігінің Стратегиясы;
- 4) 5 жылға арналған әлеуметтік-экономикалық дамуының болжамы,;
- 5) 5-10 жылға арналған мемлекеттік бағдарламалар;
- 6) үкіметтік бағдарламалар;
- 7) мемлекеттік органдардың 5 жылға арналған стратегиялық жоспарлары;
- 8) 5 жылға аумақтарды дамыту бағдарламасы;
- 9) 10 жылға арналған ұлттық басқарушы холдингтердің, ұлттық холдингтердің және ұлттық компаниялардың жарғылық капиталына мемлекеттің қатысуымен даму стратегиялары.

Біздің ойымызша, жоғарыда аталған Ережеде бағалау объектілері мен заттарын шектеу, Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жоспарлау жүйесін одан жұмыс істеуінің әрі кейбір мәселелері Туралы» Жарлығына сай Есеп комитетінің шектеуге құзыреті аясына негізделген. Осылайша, осы Жарлықтың 28-тармағына сәйкес Есеп комитетімен бағалау жүргізу мемлекеттік жоспарлау жүйесінің барлық құжаттарына емес, тек орталық мемлекеттік органдарының мемлекеттік және үкіметтік бағдарламалар, стратегиялық жоспарлары және аумақтарды дамыту бағдарламалары деп қарастырылған.

Сонымен қатар, айта кету қажет бүгінгі таңда жүргізіліп отырған мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің мемлекеттік аудит жүйесіне өзгеруі Есеп комитетінің құзыретіне кіретін бағалау объектілерінің тізбесін елеулі кеңейтеді. Осылайша, Қазақстан

Республикасының мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау жүргізу Заңына сәйкес Есеп комитеті қарастырады Қазақстан Республикасы мемлекеттік жоспарлау Жүйесінің құжаттар тиімділігінің аудиті, республикалық бюджеттің орындалуы және мемлекет активтерін пайдалану аудитін. Жоғарыда айтылғандай, мемлекеттік жоспарлау жүйесі құжаттарының толық тізбесі Ережелерде ұсынылатын құжаттардың тізіміне қарағанда айтарлықтай кеңірек.

Жоғарыда көрсетілген ережеге сәйкес, белгіленген көрсеткіштерге қол жеткізу дәрежесін бағалауды көздейді. Стратегиялық жоспар туралы айтар болсақ бұл дегеніміз жоспарлау процесіндегі белгілі бір әр түрлі тиімділік көрсеткіштері. Бағалау процесінде осы жоспарланған көрсеткіштерге қол жеткізу дәрежесі белгіленеді. Мемлекеттік және үкіметтік бағдарламаларды бағалауға да мұның қатысы бар. Осындай тұжырымдау баға тиімділік және нәтижелілік көрсеткіштері қол жеткізу дәрежесін анықтауды көздей-

тін Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жоспарлау жүйесінің одан әрі жұмыс істеуінің кейбір мәселелері туралы» Жарлығында көрсетілген.

Бұл тәсіл қол жеткізу көрсеткіштеріне бағалау жүргізуді көздейді, бірақ сол уақытта жоспарлардың өздерінің бағалау жүргізудің негізділігі мен тиімділігі көрсетілмеген. Қаржылық бақылау жүйесіне тән тәсілдер мемлекеттік аудит қолданылуға тиімсіз болып табылады. Біздің ойымызша, мемлекеттік аудиттің жоғары органы нәтижелерге қол жеткізу дәрежесі ғана емес, сондай-ақ бағалауға бағалау мемлекеттік жоспарлау жүйесінің құжаттарының басымдықтарын мемлекет дамуының жалпы стратегиясына сәйкестігі тұрғысынан, балама шығындар көз қарасы бойынша оңтайлылыққа тиіс, жоспарланған көрсеткіштердің негізділігі және бұл тәсілдер әдістемеде (Ережелер) көрініс табу керек. Бағдарламалық құжаттардың бағалау критерийлері 1-кестеде көрсетілген.

1-кесте. Мемлекеттік бағдарламаларды және аумақтарды дамыту бағдарламаларын іске асыруды бағалау критерийлері

Бағалау критерийлері	Бағалау мазмұны
<p>1) Стратегиялық мақсаттарға және міндеттерге, сондай-ақ тікелей және түпкілікті нәтижелерге қол жеткізу</p>	<ul style="list-style-type: none"> - бағдарламаны іске асыру бойынша іс-шаралар жоспарын орындамау жөніндегі себептерді орындауды орнату және/немесе және оларды анықтау, елде немесе жекелеген аймақта орындалмаған іс-шаралардың стратегиялық мақсаттар мен міндеттердің жетістігіне, әлеуметтік-экономикалық, қоғамдық-саяси жағдайға әсерін анықтау; - белгілеу үйлестірушісінің атқарушы бағдарлама мен олардың жауапкершілік шараларын мемлекеттік органдар бағдарламасымен өзара іс-қимыл деңгейін белгілеуі; - жоспардан тыс іс-шараларды анықтау; бұл ретте, егер шараларды орындау қойылған мақсаттар мен міндеттерге жетуге ықпал етсе, онда бұл іс-шараны орынды деп тану; - жоспарланған және нақты қол жеткізілген мақсаттарды, міндеттерді, нәтижелер көрсеткіштерін, нысаналы индикаторларын, сондай-ақ олар бойынша қол жеткізілмеген себептерін орнату; - елдің әлеуметтік-экономикалық даму, белгілі бір сала жағдайына, нақты құжатта бағытталған проблемаларды шешу бағдарламасын іске асыруға әсер ету; - бағдарламаны іске асыру бойынша, оның негізгі мақсаттар, міндеттер және басты көрсеткіштері сәйкестігін анықтау жөніндегі іс-шаралар жоспарын жасау;

2) Бағдарламаны жүзеге асыру тиімділігі	- жоспарланған нәтижелерге қол жеткізуге бағытталған (игерілмеген немесе қысқартылған қаражатты белгілеу, алынған нәтижені және оларға қол жеткізуге арналған шығыстарды салыстыру) бюджеттік шығындардың бағалауын жүргізу, сондай-ақ тұтастай немесе белгілі бір саланың экономикасының дамуына мемлекеттік органның қызметінің ықпал етуін кешенді және объективті талдау;
3) Қоғамның қанағаттануы	- бағдарлама және оларға көрсетілетін мемлекеттік қызметтер нәтижелеріне қанағаттану деңгейі бойынша тұтынушылардың пікірін талдау ;
4) Бағдарламаны іске асыру кезінде рәсімдерді сақтау	- ведомствоішілікті қоса алғанда, жоспарлау және бюджет қаражатын пайдалану реттейтін нормативтік-құқықтық актілері талаптарына сәйкестігіне бақылау жүргізу.
Дерек көз: Қазақстан Республикасы мемлекеттік жоспарлау Жүйесінің құжаттарын бағалауын жүргізу, акционері мемлекет болып табылатын ұлттық басқарушы холдингтердің, ұлттық холдингтердің, ұлттық компаниялардың даму стратегиялары және даму жоспарларын әзірлеу Ережелері бойынша автор құрастырды.	

Есеп комитетінің Жалпы әдістемесі жоспарлы құжаттардың іске асырылуының нәтижелілігі мен тиімділігі ретінде аудит жүргізу үшін белгілі бір әдістемелік әлеуетті қамтиды. Осы критерийлерге сай ресми есептіліктің тәжірибелік мәселесі мазмұнды емес, нақты көрсеткіштер көрсету объективтілік және дұрыстық жоспарында негізделмеген.

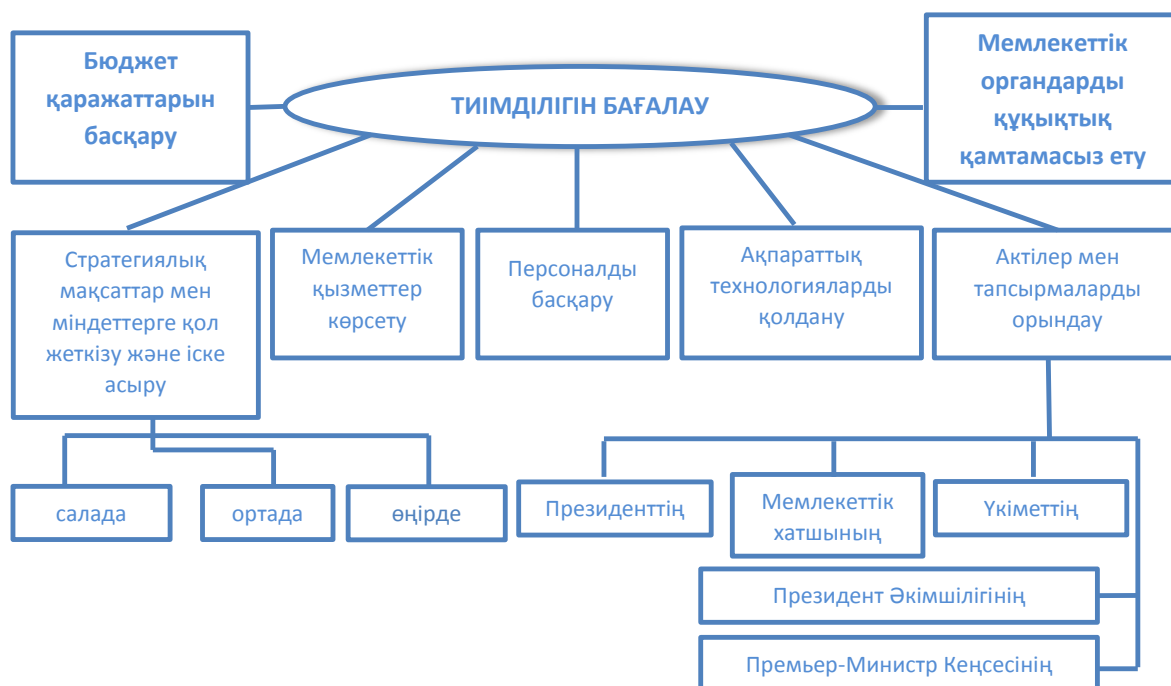
Есеп комитетінің мемлекеттік жоспарлау Жүйесінің құжаттарын бағалау Ережелеріне сәйкес бағалауынан бөлек өңірлерді дамыту бағдарламаларын және мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарларын

бағалау, жыл сайын өткізілетін орталық мемлекеттік және облыстардың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың жергілікті атқарушы органдары қызметінің тиімділігін жыл сайынғы бағалау Жүйесіне сәйкес бағалау жүргізіледі [5].

Жыл сайынғы бағалау Жүйесінің мақсаты – орталық мемлекеттік және тиісті әкімшілік-аумақтық бірлікке сай жергілікті атқарушы органдарының тиімділігін ұлғайту болып табылады.

Тиімділігін бағалау мемлекеттік органдар қызметінің жеті бағыты бойынша жүргізіледі (1-сурет).

1-сурет. Мемлекеттік органдар қызметінің тиімділігін бағалау бағыттары

Дерек көз: Орталық мемлекеттік органдар мен облыстардың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың жергілікті атқарушы органдары қызметінің тиімділігін жыл сайынғы бағалау жүйесі туралы [5].

Сондай-ақ, есеп жасау нысаны мен тәртібін қамтитын стратегиялық және бағдарламалық құжаттарды бағалау жүргізу бойынша Әдістемелік нұсқаулық жұмыс істейді (бұдан әрі – бағалау Әдістері) [6].

Осы бағалау Әдістемесінде «стратегиялық және бағдарламалық құжаттарды бағалау - нәтижелілігіне қол жеткізу дәрежесін және стратегиялық және бағдарламалық құжаттардың іске асыру тиімділігін анықтау болып табылады» деген анықтама бар: (жоғарыда мемлекеттік бағдарламаларды, стратегиялық жоспарларды бағалау жүргізу Ережесінде өзге де анықтама келтірілген)

Бағалау әдістемесі стратегиялық және бағдарламалық құжаттарды бағалауды жүзеге асыруға көмек үшін әзірленді және стратегиялық және бағдарламалық құжаттарды бағалау есебінің нысаны мен дайындау тәртібін бекітеді.

Дегенмен, бір-біріне бағынбайтын әр түрлі әдістемелердің болуы бағалауға жүйелік түрде қарсы келеді.

Стратегиялық және бағдарламалық құжаттарды бағалау келесі көздер негізінде жүргізіледі (Бағалау әдістемесінің 4 т.):

- мемлекеттік органдардың, жергілікті атқарушы органдардың ақпараты;
- стратегиялық және бағдарламалық құжаттардың мониторинг бойынша есеп;
- Қазақстан Республикасы Үкіметінің және Қазақстан Республикасы Президенті Әкімшілігінің стратегиялық және бағдарламалық құжаттар алдыңғы бағалау бойынша есептер мен олар бар болса қорытындылары;
- ұлттық және ведомстволық статистика;
- басқа да көздер.

Осы тізбеден көрсетілгендей, барлық көздер бағалау жүргізудің объективтілігін, көпжақтылығын жоққа шығаратын, сондай-ақ мүдделер жанжалына мүмкіндіктер жасайтын мемлекеттік органдардың құжаттары болып табылады. Бұл ретте ұсынылған ақпараттың мұндай көздері салғастырмалы әдістермен емес, табыстаушының жауапкершілігіне сілтемесіне сүйене тексеріледі. «Басқа көздер» нұсқауына қарамастан практикада мемлекеттік емес субъектілердің көздері іздестірілмейді және пайдаланылмайды. Бұл мәселені басқарушылық әлеует көп крите-

рийлі сенімді бағалау үшін мүмкіндік беретін және әртүрлі векторлық көздерді пайдалануға міндеттейтін мемлекеттік аудит көмегімен шешуге болады.

Бағалау әдісі бойынша объектілер мыналар болып табылады: 2020 жылға дейінгі елдің аумақтық-кеңістікте дамуының болжамды схемасы; - Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспары; мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарлары, мемлекеттік бағдарламалар; аумақтарды дамыту бағдарламасы.

Айта кетейік, стратегиялық және бағдарламалық құжаттарды бағалау жүргізу бойынша Әдістемелік нұсқаулық қазіргі заман талаптарының сұранысына сәйкес келмейді.

Қазіргі бағалау Әдістемесі нақты деректер және олардың жоспарланған көрсеткіштен ауытқуы қарапайым белгіленуімен артықшылыққа ие. Сондай-ақ, орындау немесе орындамау себептерін көрсетуге болады.

Дегенмен бағалау Әдістемесі жекелеген аймақта немесе жалпы алғанда мемлекетте әлеуметтік, экономикалық, саяси жағдайда орындалмаған іс-шараларға кешенді әсер ететін мемлекеттік орган ақпаратын тұжырымдау туралы ережені қамтиды, әдетте, мұндай ақпарат, берілмейді немесе формальды түрде ұсынылады. Сондай-ақ, қандай да бір құжатты жоспарлы іске асырудың себеп-салдарлық байланысын сипаттайтын схемасы көрсетілмейді, ал бағалау жүргізілетін салалар мен орталарда бұл әлсіз диагностика туралы куәландырады.

Сондықтан қолданыстағы бағалау Әдістемесінің негізгі кемшілігі халықтың әл-ауқаты үшін бүкіл ел немесе белгілі бір аймақтың әлеуметтік-экономикалық даму жоспарлы құжатының әсерін бағалаудың жоқтығы болып табылады.

Айта кету керек, қолданыстағы бағалау Әдістемесі тек қысқа мерзімді кезеңдер бағдарламасының әсерін бағалауға мүмкіндік береді. Бұл ретте, әлбетте, әр түрлі инвестиция, мысалы, әлеуметтік сала ұзақ кешеуілдеумен ұзақ мерзімді әсермен сипатталады.

Бағалау Әдістемесінде бюджеттік бағдарламалардың тиімділік көрсеткіштері стратегиялық мақсаттар қол жеткізуге жатқызылмаған. Мемлекеттік бағдарламалардың әрқашан

олардың тиімділік деңгейін ашып көрсетпейтін нысаналы индикаторлары, нәтижелері көрсеткіштері немесе міндеттері бар.

Құжаттардың толық іске асыру тиімділігін бағалауды жүзеге асыру мақсатында барлық құжаттарда тиімділік көрсеткіштерін көрсетуге талап етіледі. Бұл республиканың барлық аймақтары бойынша мәліметтер құрайтын нақты іс-шаралар жүргізуді ескеріп, болашақта қандай да бір құжаттың аймақтарда іске асыру тиімділігіне бағалау жүргізуге мүмкіндік береді.

В методологическом аспекте оценка стратегий и программ основывается на подходе «управление по результатам» и поэтому осуществляется либо по достигнутым показателям, которые обычно выражаются в виде выгод и затрат, либо посредством сопоставления альтернативных вариантов. Оценка реализуемых и уже реализованных стратегических инициатив имеет очень низкий уровень, не используются какие-либо экспериментальные подходы аудита для осуществления оценки.

Бұл әдіснамалық тұрғыдан бағалау стратегияларын және бағдарламаларын негізделеді жақындаған басқармасы «нәтижелері бойынша», сондықтан жүзеге асырылады немесе қол жеткізілген көрсеткіштер, әдетте көрінеді түріндегі пайдалар мен шығындарды, не салыстыру арқылы балама нұсқаларын. Бағалау, іске асырылатын және іске асырылған стратегиялық бастамалар өте төмен деңгейі, пайдаланылмайтын не эксперименттік тәсілдер аудит жүзеге асыру үшін бағалау.

Мемлекеттік құрылымдардың күшінің көп бөлігі бақылау және мониторингі бойынша стратегиялар не бағдарламаларды орындау үшін өкілеттікті жүзеге асыруға жұмсалады. Келесі негізгі ведомстволар бақылау-мониторинг функцияларын қамтамасыз етеді: сызықтық министрлік (бірінші кезекте мониторинг бойынша), Президент және Премьер-министрлер аппараттары, сондай-ақ Есеп комитеті мен қаржы Министрлігі. Бағалаудың өзі ұғымын бірінші кезекте мемлекеттік органдармен жоспарға сәйкес қаржы шығындарының мақсаттары мен мөлшерлестігін, сондай-ақ нысаналы индикаторларға қол жеткізу дәрежесін анықтау деп түсінеміз. Бұл тәсіл бағалау 2 негізгі элементтерді алып тастауға әкеледі:

1) анықталған нәтижелерге әкелген себептерін белгілеу;

2) оның түпкілікті нәтижелер жоспарында бағдарламаның өзінің сапасын бағалау.

мемлекеттік стратегиялық жоспарлаудың тиімді жүйесі үш деңгейлі жүйе бойынша стратегиялық бастамаларды бағалауды жүзеге асыру бойынша көздейді:

1) мемлекеттік саясатты бағалау;

2) жобаларды бағалау;

3) бағдарламаларды бағалау [7].

Ең алдымен инвестициялық жобаларды бағалау, әдетте іске асыру қажеттілігі туралы шешім шығару үшін не зерттелетін жобаның түпкі мақсатқа жету деңгейін бағалау үшін қажет. Қазақстан Республикасындағы бағалау инвестициялық жобаларды іске асыру туралы шешім қабылдау жүзеге асырылады. Бұл шешім мемлекеттік жоспарлау жүйесінің сарапшыларымен алқалы нысанда шығарылады. Өйткені, бюджеттік өтінімдерден жобалардың басымдықтарын белгілейтін тетіктері енгізу кезеңінде ғана орын алған, ал жобаның ықтимал қауіп-қатерлері дербес сипатта емес, көбінесе шешім саяси сипатқа ие болады.

Қазақстан Республикасында бағдарламаларды бағалау негізінен қаржылық тәртіпті бақылаумен және қойылған мақсаттар көрсеткіші мониторингін бағалаумен білдірілді. Бұл ретте бағдарламалардың нәтижелілігі мен тиімділігі бағалау жүргізілмейді, не тек пилоттық жобалар шеңберінде ғана жүргізіледі.

Шетел тәжірибесі көрсеткендей стратегиялық және бағдарламалық құжаттардың өмірлік циклінің маңызды элементтерінің бірі олардың жүзеге асырылуын жүйелі және кезеңдік тиімділігін бағалау болып табылады. Жүргізілген бағдарламалар бағалау нәтижелері, қорытындылары мен сарапшылардың ұсыныстары бағдарлама қазіргі түрінде жүзеге асырылатынын, не түзету керектігін немесе оның жүзеге асуын тоқтатуды алдын ала анықтайды.

Жалпы алғанда, бағдарламалар мен стратегияларды бағалау үшін шетелдік тәжірибесінде (АҚШ, Канада, Жапония) үш негізгі зерттеу түрі бар:

- алдын ала бағалау;

- нәтижелілігін қорытынды бағалау;

- арнайы бағалау [8].

Бұл ретте, Қазақстан Республикасында осы зерттеу түрлерінің бірі үнемі және толық көлемде ешқашан қолданылмайды.

Стратегиялық мемлекеттік аудит нақты сала немесе ортаның дамуына мемлекеттің ықпал етуін кешенді зерттеуге бағытталған зерттеуді білдіреді. Әдетте бұл зерттеулер мемлекеттік жоспарлау негізгі бағыттар бойынша шешімдер шығаруға және оның ба-сымдықтарын анықтауға ақпараттық-талдау базасын дайындау үшін өткізіледі. Қазақстан Республикасында бұл деңгей мемлекеттік жоспарлау жүйесінде мүлдем жоқ.

Стратегиялық жобалар мен бағдарламалардың мемлекеттік аудит үрдісінде бағдарламалық мақсаттар мен міндеттерді орындауға бағытталған басқарушы әсерлер жинағы қарастырылады. Аудиторлық бағалау зерттеу әдістерін пайдалана отырып деректерді талдау болып табылады. Негізгі акцент үрдіс немесе даму құбылыстары барысында тұрақты түрде емес анықталған өзгерістерге, бюджеттік бағдарламаларды және жобаларды жүзеге асыруын талдау барысында қоғам

үшін нәтижелерге қол жеткізу тиімділігіне, сондай-ақ олардың мақсаттылығы және табыстылығына қойылады. Бұл аспектіде мұндай бағалау мониторингке қарағанда көп, ағымдағы үрдіске бағытталмаған, ал оның зерттеу және салыстыру нәтижесіне, яғни бюджеттік бағдарламалар мен жобаларды жүзеге асыру үрдісіне, қажетті нәтижелерге қол жеткізуге бағытталған.

Осылайша, жүргізілген талдау бүгінгі таңда мемлекеттік енгізу үдерісіне стратегиялық және бағдарламалық құжаттардың жүзеге асырылуын бағалауға және елдің және жекелеген аймақтардың әлеуметтік-экономикалық дамуына олардың әсерін анықтауға жүйелі тәсілді қамтамасыз ету қажеттілігі бар екенін көрсетеді.

Қазақстан Республикасының тұрақты дамуын қамтамасыз ету үшін стратегиялық және бағдарламалық құжаттардың практикалық мәні, сонымен қатар қазіргі кезеңде зерттелетін мәселенің төмен әдістемелік анықтамалығы алдын ала анықталған.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. РФ Үкіметінің Өкімі 17.11.2008 жылғы № 1662-р "Ресей Федерациясының ұзақ мерзімді әлеуметтік-экономикалық даму туралы Тұжырымдамасын 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған" (ред. от 08.08.2009)
2. М.П. Тодаро, С.С. Смит - Экономикалық даму. Экономика саласындағы Пирсон / Жоғарғы өзен орны: Прентис-Холл. – 12 басылым. – 2014. – 888 б.
3. М. М. Джугале Экономикалық даму: Әркім білуі тиіс / Giugale M. M. Экономическое развитие: Что каждый должен знать / Оксфорд: Оксфорд университетінің баспасы. - 2014. - 176 б.
4. Есеп комитетінің 30.11.2015 ж. №16-НҚ нормативтік қаулысы «ҚР мемлекеттік жоспарлау Жүйесінің құжаттарына, акционері мемлекет болып табылатын ұлттық басқарушы холдингтердің, ұлттық холдингтердің, ұлттық компаниялардың даму стратегиялары мен даму жоспарларына бағалау жүргізу қағидаларын қабылдады».
5. ҚР Президентінің 19.03.2010 жылғы № 954 жарлығының 12.12.2014 ж. өзг. «Орталық мемлекеттік органдар мен облыстардың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың жергілікті атқарушы органдары қызметінің тиімділігін жыл сайынғы бағалау жүйесі туралы».
6. ҚР ЭДСМ-нің 01.10.2010 ж. № 199 бұйрығы «Есеп жасау нысаны мен тәртібін қамтитын стратегиялық және бағдарламалық құжаттарды бағалау жүргізу бойынша әдістемелік нұсқаулық».
7. С. В. Дорошенко, К.К. Нигметов Стратегиялар мен бағдарламаларды бағалау мемлекеттік басқаруды жаңғырту бағыты ретінде: Қазақстан Республикасы тәжірибесі // Ресей: даму үрдістері мен алғышарттары. Жылнамалық. - Шығ. 9. - С. 1. - М.: РАН. ИНИОН, 2014. –53-58 б.
8. Е. Посавас Бағдарламаларды бағалау: Әдістер мен тақырыптық зерттеулер / Нью-Йорк: Пирсон. – 2010. – 336 б.

ПЕРСПЕКТИВЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА В РЕШЕНИИ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ ОЦЕНКИ РЕАЛИЗАЦИИ СТРАТЕГИЧЕСКИХ И ПРОГРАММНЫХ ДОКУМЕНТОВ

Кари Ануарбек

Научный консультант РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений»

В данной статье автор проводит анализ методологических проблем оценки стратегических и программных документов в государственном управлении экономикой Республики Казахстан. Анализ проводится в контексте внедрения системы государственного аудита. Критически оценивается действующая нормативная база по методологии оценки. Выявляются отдельные проблемы в методике оценки стратегических и долгосрочных документов. Рассматривается передовой зарубежный опыт оценки государственных проектов и программ. Автор обосновывает, что разрешением выявленных проблем является введение системы государственного аудита.

Ключевые слова: государственный аудит, мониторинг, оценка, контроль, эффективность, государственные программы, стратегические документы.

Для Республики Казахстан аудит государственных программ и стратегий имеет особое значение для реализации поставленных Президентом целей стратегического планирования до 2050 года. В сравнении с другими государствами планирование является очень масштабным. Так, в России оно ограничивается 2020 годом [1], в США – 2025 годом [2], в Великобритании – 2030 годом [3].

Социальный характер политики Казахстана делает необходимым поиск ресурсов, обеспечивающих равновесие между актуальными и долгосрочными целями. Поиск этого равновесия и его отражение в главных финансовых проектах страны нужно осуществлять не интуитивно, а на основе аудита.

Преимуществами аудита являются: возможность установления причинно-следственных связей, объяснение существующих проблем, отражение системности реальных отношений, научный подход к механизму проведения аудита. Аудит – очень гибкая система оценки, так как использует широкий спектр подходов: его проведение возможно в фор-

ме эксперимента или же квазиэксперимента, допускается привлечение заинтересованных сторон, можно апробировать конкурирующие предположения, осуществлять оценку на основе различных теоретических разработок. При всех этих преимуществах в Казахстане государственный аудит не использовался, а управление ограничивалось традиционными методами контроля, мониторинга и оценки номинальной эффективности.

В период 2009–2015 гг. в Казахстане был утверждён ряд документов, которые являются методологической основой мониторинга и оценки стратегических и программных документов.

При этом оценка проводится рядом государственных органов: Счетным комитетом по контролю за исполнением республиканского бюджета, Министерством национальной экономики, Комитетом финансового контроля Министерства финансов. Осуществляемая каждым из этих органов оценка имеет ряд отличий, как по внутреннему содержанию, так и по объекту, предмету, а также периодичности

проведения. При этом, определённые документы оцениваются по одинаковым критериям разными государственными структурами.

В ноябре 2015 года, после принятия Закона РК "О государственном аудите и финансовом контроле", в рамках формирования методологии государственного аудита, Счетным комитетом были приняты Правила проведения оценки документов Системы государственного планирования РК, стратегий развития и планов развития национальных управляющих холдингов, национальных холдингов, национальных компаний, акционером которых является государство [4].

Как следует из содержания Правил, они направлены на проведение оценки следующих стратегических и программных документов:

- 1) государственные программы;
- 2) правительственные программы;
- 3) стратегические планы центральных государственных органов;
- 4) программы развития территорий;
- 5) стратегии развития национальных холдингов.

Вместе с тем, перечень документов системы государственного планирования значительно шире и в соответствии с Указом Президента Республики Казахстан «О системе государственного планирования Республики Казахстан» включает следующие документы:

- 1) Стратегия развития Казахстана до 2050 года;
- 2) Стратегический план развития Республики Казахстан на 10 лет, Прогнозная схема территориально-пространственного развития страны;
- 3) Стратегия национальной безопасности Республики Казахстан;
- 4) Прогноз социально-экономического развития на 5 лет;
- 5) государственные программы на 5 лет;
- 6) правительственные программы;
- 7) стратегические планы государственных органов на 5 лет;
- 8) программы развития территорий на 5 лет;
- 9) стратегии развития на 10 лет национальных управляющих холдингов, национальных холдингов и национальных компаний с

участием государства в уставном капитале.

Ограничение объектов и предметов оценки в вышеуказанных Правилах, на наш взгляд, обусловлено ограничением сферы компетенции Счетного комитета, налагаемой Указом Президента Республики Казахстан «О некоторых вопросах дальнейшего функционирования Системы государственного планирования в Республике Казахстан». Так в соответствии с пунктом 28 данного Указа предусмотрено проведение оценки Счетным комитетом хода реализации не всех документов системы государственного планирования, а только государственных и правительственных программ, стратегических планов центральных государственных органов и программ развития территорий.

Вместе с тем, необходимо отметить, что проводимая в настоящее время трансформация системы государственного финансового контроля в систему государственного аудита предполагает существенное расширение перечня объектов оценки, входящих в компетенцию Счетного комитета. Так в соответствии с Законом РК "О государственном аудите и финансовом контроле", предусмотрено проведение Счетным комитетом, аудита эффективности документов Системы государственного планирования РК, в части исполнения республиканского бюджета и использования активов государства. В то же время, как было отмечено выше, полный перечень документов системы государственного планирования, значительно шире, чем перечень документов, предлагаемых в Правилах.

В соответствии с вышеуказанными Правилами, оценка предполагает определение степени достижения определенных установленных показателей. Если говорить о Стратегическом плане это различные показатели эффективности, результативности, определенные в процессе планирования. В процессе оценки устанавливается степень достижения этих запланированных показателей. То же самое относится и к оценке государственных и правительственных программ. Аналогичная формулировка предусмотрена Указом Президента РК «О некоторых вопросах дальнейшего функционирования Системы государственного планирования в Республике Казахстан»,

где оценка предполагает определение степени достижения показателей эффективности и результативности.

Данный подход предполагает проведение оценки достижения показателей, но в то же время не предусмотрено проведение оценки обоснованности и эффективности самих планов. Подход, присущий системе финансового контроля будет являться неприемлемым применительно к системе государственного аудита. На наш взгляд, высший

орган государственного аудита должен оценивать не только степень достижения результатов, а также оценивать документы системы государственного планирования на предмет их соответствия приоритетам общей стратегии развития государства, оптимальности с точки зрения альтернативных издержек, обоснованности планируемых показателей и эти подходы должны найти отражение в методологии (Правилах). Критерии оценки программных документов представлены в таблице 1.

Таблица 1. Критерии оценки реализации государственных программ и программ развития территорий

Критерии оценки	Содержание оценки
1) Достижение стратегических целей и задач, а также прямых и конечных результатов	- установление исполнения и/или неисполнения плана мероприятий по реализации программы и причин их неисполнения, влияния неисполненных мероприятий на достижение стратегических целей и задач, социально-экономическую, общественно-политическую ситуацию в стране либо отдельном регионе;
	-установление уровней взаимодействия координатора программы с государственными органами, исполняющими программу и меры их ответственности;
	-определение внеплановых мероприятий; при этом, если исполнение незапланированных мероприятий способствовало достижению поставленных целей и задач, то это мероприятие признают целесообразным;
	-установление запланированных и фактических достигнутых целей, задач, показателей результатов, целевых индикаторов, а также причины, по которым они не были достигнуты;
	-установление влияния реализации программы на социально-экономическое развитие страны, состояние определённой отрасли, на решение проблем которых был направлен конкретный документ;
	-установление соответствия плана мероприятий по реализации программы ее основным целям, задачам и ключевым показателям;
2) Эффективность реализации программы	- проведение оценки бюджетных затрат, нацеленных на достижение запланированных результатов (установление неосвоенных или сокращенных средств, сопоставление полученного результата и расходов на его достижение), а также для комплексного и объективного анализа воздействия деятельности госоргана на развитие экономики в целом либо определённой отрасли;
3) Удовлетворенность общества	- анализ мнения потребителей по уровню их удовлетворенности результатами программы и оказываемых им госуслуг;
4) Соблюдение процедур при реализации программы	- проведение контроля за соответствием требованиям нормативных правовых актов, включая внутриведомственные, которые регламентируют планирование и использование бюджетных средств.

Источник: Составлено автором по Правилам проведения оценки документов Системы государственного планирования Республики Казахстан, стратегий развития и планов развития национальных управляющих холдингов, национальных холдингов, национальных компаний, акционером которых является государство.

В целом, методика Счетного комитета включает как результативность, так и эффективность реализации плановых документов, что является определенным методологическим потенциалом для проведения аудита. Практическая проблема состоит в том, что отчетность по всем этим критериям формальна, не содержательна, конкретные показатели не обоснованы в плане объективности отражения и достоверности.

Кроме оценки Счетного комитета, проводимой в соответствии с Правилами оценки документов Системы государственного планирования, оценка программ развития регионов и стратегических планов государственных ор-

ганов проводится каждый год в соответствии с Системой ежегодной оценки эффективности деятельности центральных государственных и местных исполнительных органов областей, города республиканского значения, столицы [5].

Целью Системы ежегодной оценки является увеличение эффективности работы центральных государственных и местных исполнительных органов соответствующих административно-территориальных единиц.

Оценка эффективности проводится по семи направлениям деятельности государственных органов (рисунок 1).

Рисунок 1. Направления оценки эффективности деятельности государственных органов

Источник: Составлено автором на основе Системы ежегодной оценки эффективности деятельности центральных государственных и местных исполнительных органов областей, города республиканского значения, столицы [5].

Также действуют Методические инструкции по проведению оценки стратегических и программных документов, включающих форму и порядок составления отчета [6]. (далее – Методика оценки).

В этой Методике оценки содержится определение: «Оценкой стратегических и программных документов является опреде-

ление степени достижения результативности и эффективности реализации стратегических и программных документов» (при том, что выше было приведено иное определение в Правилах проведения оценки государственных программ, стратегических планов).

Методика оценки разработана для помощи в осуществлении оценки стратегиче-

ских и программных документов и закрепляет форму и порядок подготовки отчета по оценке стратегических и программных документов. Тем не менее, наличие разных методик, не соподчиненных друг другу, противоречит системному подходу к оценке.

Оценка стратегических и программных документов проводится на основе следующих источников (п. 4 Методики оценки):

- информации государственных органов, местных исполнительных органов;
- отчетов по мониторингу стратегических и программных документов;
- отчетов по предыдущим оценкам стратегических и программных документов и заключениям Правительства Республики Казахстан и Администрации Президента Республики Казахстан при их наличии;
- национальной и ведомственной статистики;
- других источников.

Как видно из данного перечня, все источники являются документами государственных органов, что исключает объективность, многосторонность проведения оценки, а также создает вероятность для конфликта интересов. При этом достоверность представленной информации в таких источниках проверяется не сопоставительным методом, а лишь предполагается с отсылкой на ответственность представляющего. Несмотря на указание «других источников», на практике источники негосударственных субъектов не изыскиваются и не используются. Решить эту проблему можно только с помощью государственного аудита, управленческий потенциал которого позволяет и обязывает использовать разновекторные источники для многокритериальной достоверной оценки.

Объектами по Методике оценки, являются: Прогнозная схема территориально-пространственного развития страны до 2020 года; Стратегический план развития Республики Казахстан до 2020 года; стратегические планы государственных органов, государственные программы; программы развития территорий.

Отметим, что Методические инструкции по проведению оценки стратегических и

программных документов не соответствуют современным запросам.

Существующая Методика оценки заключается преимущественно в простом установлении фактических данных и их отклонения от запланированных показателей. Также допускается указание причин исполнения или неисполнения. Хотя Методика оценки содержит положение о формулировании государственным органом информации о комплексном воздействии неисполненных мероприятий на социальную, экономическую, политическую ситуацию в отдельном регионе или государстве в целом, такая информация обычно не передается либо представляется формально. Также не отражается схема, характеризующая причинно-следственные связи реализации какого-либо планового документа, а это свидетельствует о наличии слабой диагностики в отраслях и сферах, где проводится оценка.

Поэтому ключевым недостатком действующей Методики оценки является отсутствие оценки воздействия планового документа на социально-экономическое развитие всей страны либо определённого региона, на благополучие населения.

Стоит отметить, что действующая Методика оценки даёт возможность оценить эффект программы лишь в краткосрочном периоде. При этом, очевидно, что различные инвестиции, например, в социальную сферу, характеризуются долгосрочным воздействием с длительными лагами.

Показатели эффективности бюджетных программ в Методике оценки никак не соотношены с достижением стратегических целей. Государственные программы имеют целевые индикаторы, показатели результатов или же задачи, не всегда отражающие уровень их эффективности. В целях осуществления полной оценки эффективности реализации документов требуется указывать во всех документах показатели эффективности, учитывающие проведение конкретных мероприятий, которые вместе объединяли бы сведения по всем регионам республики, что в будущем дало бы возможность провести оценку эффективности реализации какого-либо документа в регионах.

В методологическом аспекте оценка стратегий и программ основывается на подходе «управление по результатам» и поэтому осуществляется либо по достигнутым показателям, которые обычно выражаются в виде выгод и затрат, либо посредством сопоставления альтернативных вариантов. Оценка реализуемых и уже реализованных стратегических инициатив имеет очень низкий уровень, не используются какие-либо экспериментальные подходы аудита для осуществления оценки. Большую часть усилий государственные структуры затрачивают на реализацию полномочий по контролю и мониторингу за выполнением стратегий либо программ. Обеспечивают контрольно-мониторинговые функции следующие основные ведомства: линейные министерства (в первую очередь по мониторингу), аппараты Президента и Премьер-министра, а также Счётный комитет и Министерство финансов. Само понятие оценки понимается государственными органами, в первую очередь, в плане соответствии целям и соразмерности финансовых затрат, а также установления степени достижения целевых индикаторов. Данный подход приводит к исключению из оценки 2 основополагающих элементов:

- 1) установление причин, которые привели к определенным результатам;
- 2) оценка качества самой программы в плане её конечных результатов.

Эффективные системы государственного стратегического планирования предусматривают осуществление оценки стратегических инициатив по трёхуровневой системе:

- 1) оценка государственной политики;
- 2) оценка проектов;
- 3) оценка программ [7].

Оценка проектов, в первую очередь инвестиционных, обычно проводится для вынесения решения о необходимости их реализации либо для оценки уровня достижения конечных целей изучаемого проекта. В Республике Казахстан оценка осуществляется для вынесения решения о реализации инвестиционных проектов. Данное решение выносится экспертами системы государственного планирования в коллегиальной форме. Так как механизмы установления приоритетов проектов из бюджетных заявок имеют место лишь на этапе внедрения, а ответственность

за возможные риски проекта не имеет персонализированный характер, то решение носит по большей части политический характер.

Оценка программ выражена в Республике Казахстан в основном контролем финансовой дисциплины и мониторингом достижения поставленных целевых показателей. При этом оценка результативности и эффективности программ не проводится, либо производится только в рамках пилотных проектов.

Иностранный опыт свидетельствует о том, что одним из важнейших элементов жизненного цикла стратегических и программных документов является систематическая и периодическая оценка эффективности их реализации. Результаты проведённой оценки программы, заключения и предложения экспертов определяют, будет ли программа реализована дальше в существующем виде, будет ли корректироваться или же её реализацию следует завершить.

В целом, для оценки программ и стратегий в зарубежной практике (США, Канада, Япония) имеются три ключевых вида исследований:

- предварительная оценка;
- итоговая оценка результативности;
- специальная оценка [8].

При этом в Республике Казахстане никакой из этих видов исследований не применяется постоянно и в полном объеме.

Стратегический государственный аудит представляет собой исследования, которые направлены на комплексное изучение воздействия государства на развитие конкретной отрасли либо сферы. Эти исследования обычно проводятся для подготовки информационно-аналитической базы для вынесения решений по основным направлениям государственного планирования и для установления приоритетов. В Республике Казахстан этот уровень фактически отсутствует в системе государственного планирования.

В процессе государственного аудита стратегических проектов и программ предусматривается набор управляющих воздействий, которые нацелены на исполнение программных целей и задач. Аудиторская оценка является анализом данных с применением исследовательских методов. Основной акцент ставится не на постоянном выявлении

изменений в ходе процесса или развития явления, а на эффективности в достижении результатов для общества, анализе хода реализации бюджетных программ и проектов, а также их целесообразности и успешности. В данном аспекте такая оценка больше, чем мониторинг, нацелена не на текущий процесс, его изучение и сравнение, а на результат, т.е. процесс реализации бюджетных программ и проектов и достижение необходимых результатов.

Таким образом, проведенный анализ свидетельствует о том, что на сегодняшний

день в процессе внедрения государственного аудита имеется необходимость в обеспечении системного подхода к оценке реализации стратегических и программных документов и установлению их воздействия на социально-экономическое развитие страны и отдельных регионов. Это предопределено практическим значением стратегических и программных документов для обеспечения стабильного развития Республики Казахстан, а также низкой методологической проработанностью исследуемого вопроса на современном этапе.

Список использованных источников:

1. Распоряжение Правительства РФ от 17.11.2008 № 1662-р «О Концепции долгосрочного социально-экономического развития Российской Федерации на период до 2020 года» (в ред. от 08.08.2009)
2. Todaro M.P., Smith S.C. Economic Development. The Pearson Series in Economics / Upper Saddle River: Prentice Hall. – 12 edition. – 2014. – 888 p.
3. Giugale M.M. Economic Development: What Everyone Needs to Know / Oxford: Oxford University Press. – 2014. – 176 p.
4. Нормативное постановление Счетного комитета от 30.11.2015 №16 НП «Правила проведения оценки документов Системы государственного планирования Республики Казахстан, стратегий развития и планов развития национальных управляющих холдингов, национальных холдингов, национальных компаний, акционером которых является государство».
5. Указ Президента РК от 19 мая 2010 года № 954 с изм. на 12.12.2014 г. «Правила оценки документов Системы государственного планирования, оценка программ развития регионов и стратегических планов государственных органов проводится каждый год в соответствии с Системой ежегодной оценки эффективности деятельности центральных государственных и местных исполнительных органов областей, города республиканского значения, столицы».
6. Приказ МЭРТ РК от 01.10.2010 г. № 199 «Методические инструкции по проведению оценки стратегических и программных документов, включающих форму и порядок составления отчета»
7. Дорошенко С.В., Нигметов К.К. Оценка стратегий и программ как направление модернизации государственного управления: опыт Республики Казахстан// Россия: тенденции и перспективы развития. Ежегодник. - Вып. 9. - Ч. 1. - М.: РАН. ИНИОН, 2014. – С. 53-58.
8. Posavac E.J. Program Evaluation: Methods and Case Studies / New York: Pearson. – 2010. – 336 p.

ӘОЖ 336.02;336.13.012.24

ҚР МЕМЛЕКЕТТІК БЮДЖЕТТІҢ КІРІСТЕРІ МЕН ШЫҒЫСТАРЫ
ДИНАМИКАСЫНЫҢ НЕГІЗГІ ҮРДІСТЕРІ

А.А. Нұрымов

*ЕХЭА және ҚазҰЖҒА академигі, ҚазЭҚХСУ
«Қаржы» кафедрасының профессоры, э.ф.д.*

Автордың мақаласында Қазақстан Республикасының 2010—2015 жылдарға арналған мемлекеттік бюджетінің кірістері мен шығыстарының динамикасын талдау, мемлекеттік бюджетке түсетін салық динамикасы және мемлекеттік бюджет кірістерінің құрылымы келтіріледі.

Негізгі сөздер: республикалық бюджет, республикалық бюджеттің параметрлері, мемлекеттік бюджет кірістерінің динамикасы, Салықтық түсімдер, корпоративтік табыс салығы, жеке табыс салығы, әлеуметтік салық, қосымша құн салығы.

Мемлекеттік бюджет кірістерінің нақты орындалуы салық базасының жай-күйіне, салықтық әкімшілендіру деңгейіне, салықтық бақылаудың тиімділігіне байланысты.

ҚР мемлекеттік бюджет кірістерінің ди-

намикасы мен құрылымын қарастырайық. ҚР мемлекеттік бюджет кірістерінің серпінін талдау бізге мынадай тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді (1-кестеге сәйкес).

1-кесте – 2010-2015 жылдарға арналған ҚР мемлекеттік бюджет кірістерінің динамикасы

(млн теңге)

Көрсеткіштер атауы	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 % 2010 жылға
Салықтық түсімдер	2 934 080,7	3 982 338	4 095 366	4 779 004	5115743,4	4883912,8	166,4
Салықтық емес түсімдер	104 398,2	138 597	285 144	141 717	179487,7	224766,5	215,3

Негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер	60 653,3	49 891	52 493	56 132	71045,4	69708,5	114,9
Ұлттық қордан түскен трансферттік түсімдері	1 200 000,0	1 200 000	1 380 000	1 405 500	1955000	2456416,9	204,7
БАРЛЫҚ кірістер	4 299 132,2	5 370 826	5 813 003	6 382 353	7321276,6	7634804,9	177,5

*Ескерту: Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің мәліметтері бойынша.

Берілген мәліметтерден көрініп тұрғандай, Қазақстан Республикасы мемлекеттік бюджет кірістерінің динамикасы динамикалық өсумен сипатталады. Есептеулер 2011 жылы 2010 жылмен салыстырғанда мемлекеттік бюджет кірісі тұтастай алғанда, 24,9% өскенін көрсетті. Бұл айрықша 35,7% өскен салық түсімдерінің есебінен өсті. Салықтық емес түсімдердің өсу динамикасы 32,8% құрады. Бұл ретте, Ұлттық қордан түскен трансферттік түсімдерден түсетін түсім көлемі өзгеріссіз қалған, ал негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер 2010 жылмен салыстырғанда 17,7% төмендеді. 2012 жылы жалпы кірістердің өсу қарқыны баяулады және өткен жылмен салыстырғанда 108,2% құрады. Бұл ретте салық түсімдері - 2,8% өсіп, негізгі капиталды сатудан түсетін түсімдер – 5,2% түскен. 2013 жылы салық түсімдерінің өсуі алдыңғы жылмен салыстырғанда 116,6%, жалпы бюджет кірістерінің өсуі 109,8% құрады. 2014 жылы

салықтық түсімдер 2013 жылға қарағанда - 107,1%, тиісінше кірістердің өсуі - 114,7% құрады. Тұтастай алғанда, талданған кезеңде салық түсімдері - 174,4% өсті, ал ал бюджет кірісі 2014 жылы өсті 2010 жылмен салыстырғанда - 170,3%, ал 2010 жылмен салыстырғанда 2015 жылы салықтық түсімдер 166,4%, салықтық емес түсімдер 215,3%, негізгі капиталды сатудан түсетін түсімдер 114,9%, трансферттік түсімдер 204,4% өсті немесе 2 есе, барлығы 177,5% құрады.

Біздің ойымызша, талдау жасалып отырған кезең ішінде салық түсімдерінің өсу қарқыны ҚР мемлекеттік бюджет кірістер өсу қарқынын басып озу фактысы жағымды болып табылады.

2010-2015 жылдарға арналған Қазақстан Республикасының мемлекеттік бюджет салықтық түсімдер динамикасын талдау бізге мынадай тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді.

2-кесте – 2010-2015 жылдарға арналған Қазақстан Республикасының мемлекеттік бюджет салықтық түсімдері

(в млн тенге)

Көрсеткіштер атауы	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 % 2010 жылға
Салықтық түсімдер, барлығы:	2 934 081	3 982 338	4 095 366	4 779 004	5 115 743	4 883 913	166,4
Оның ішінде: корпоративтік табыс салығы	837 233	1 050 380	1 041 217	1 032 737	1 169 667	1 224 645	146,3
Жеке табыс салығы	312 332	376 245	438 498	492 991	552 280	598 807	191,8
Әлеуметтік салық	253 830	296 843	340 997	380 477	427 985	464 674	183,0
Қосымша құн салығы	677 229	865 213	914 361	1 327 650	1 198 170	944438	139,4
Акциздер	61 423	76 400	93 143	103 651	147 057	161068	262,2

*Ескерту: Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің мәліметтері бойынша.

Берілген мәліметтерден көрініп тұрғандай, Қазақстан Республикасы мемлекеттік бюджет кірістерінің динамикасы тұрақты өсумен сипатталады. Талдау жасалып оты-

рған кезең ішінде салықтық түсімдер тұтастай алғанда, 66,4% өсті. Бұл ретте әр түрлі салықтардың салымы біркелкі емес. Мәселен, корпоративтік табыс салығы талдау жасалып

отырған кезең ішінде 46,3%, жеке табыс салығы – 91,8%, әлеуметтік салық – 83,0%, ҚҚС – 39,4%, акциздер – 162,2% өсті.

Егер ҚР мемлекеттік бюджетке са-

лықтық түсімдердің тізбекті және базистік өсу қарқынын талдасақ мынадай тұжырымдар жасауға болады (3-кестесіне сәйкес).

Таблица 3 – ҚР мемлекеттік бюджетке 2010-2015 жылдарға арналған салықтық түсімдердің динамикасы

(% өткен жылға)

Көрсеткіштер атауы	2011	2012	2013	2014	2015	2015 % 2010 жылға
Салықтық түсімдер, барлығы:	135,7	102,8	116,7	107,1	108,1	166,4
Оның ішінде:	125,5	99,1	99,2	113,3	123,1	146,3
корпоративтік табыс салығы						
Жеке табыс салығы	120,5	116,5	112,4	112	101,4	191,8
Әлеуметтік салық	116,9	114,9	111,6	112,5	102,1	183,0
Қосымша құн салығы	127,8	105,7	153,4	90,2	99,9	139,4
Акциздер	124,4	121,9	111,3	141,9	98,8	262,2

*Ескерту: Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің мәліметтері бойынша.

Біз жүргізген есеп көрсеткендей, салық түсімдерінің жалпы өсу динамикасы талданып отырған кезең ішінде әртүрлі. Ең көп өсім салықтық түсімдер 2011 жылы – 35,7%, бұл жағымды жалпы экономика беталысымен түсіндіріледі. Ал келесі жылдары салық түсімдерінің өсу динамикасы айтарлықтай баяулады. Бұл корпоративтік табыс салығы түсімінің қысқаруымен байланысты.

2013 жылдың қорытындысы бойынша кірістің өсу қарқыны аздап ұлғайды. Түсімдердің өсу құрылымының негізгі үлесін қосымша құн салығы өсуімен қамтамасыз етілген салықтық түсімдер (11,8%) енгізді. Бұл ретте ҚҚС өсуі жоспарланған қайтарым көлемінен кәсіпорындарға ішкі өндіріс тауарларына ҚҚС қайтару көлемінің азаюымен байланысты болды.

Корпоративтік салық үлесі екі жыл бойы

жағымсыз (2013 ж. - 0,1%, 2012ж. - 0,2%) күйінде қалуда, ол бірқатар негізгі экспорттық тауарларға әлемдік бағалардың төмендеуімен байланысты, ал 2014-2015 жылдары 13,1% және 23,1% өсті.

Алдын-ала деректер бойынша өткен 2013 жылмен салыстырғанда 2014 жылға ҚҚС-тан түсетін түсімдер - 9,8% қысқарған, ал 2015 жылы 0,1% өсті. Тұтастай алғанда, салықтық түсімдер жылына 8,1% өскен дейін, корпоративтік табыс салығы – 23,1%, жеке табыс салығы – 1,4%, әлеуметтік – 2,1% өсті. 2014 жылы ең көп өсім акциздер бойынша байқалады: 2013 жылмен салыстырғанда 41,9% өсті, ал 2015 жылы 2014 жылмен салыстырғанда 1,2% төмендеді.

ҚР мемлекеттік бюджетінің кірістер құрылымында келесі өзгерістер (4-кестеге сәйкес) орын алды.

4 – кесте – 2010-2015 жылдарға арналған ҚР мемлекеттік бюджет кірістерінің құрылымы

(жалпыға %)

Көрсеткіштер атауы	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Салықтық түсімдер	67,8	74,1	70,5	74,9	69,9	63,9
Корпоративтік табыс салығы	24,4	19,6	17,9	16,2	15,98	16,0
Жеке табыс салығы	8,8	7,1	7,5	7,7	7,5	7,8
Әлеуметтік салық	6,9	5,5	5,9	5,9	5,9	6,0
Қосымша құн салығы	20,1	16,1	15,7	20,8	16,4	12,3

Акциздер	1,8	1,4	1,6	1,6	2,01	2,1
Салықтық емес түсімдер	3,2	2,6	4,9	2,2	2,5	2,9
Негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер	1,1	0,9	0,9	0,9	0,97	0,9
Ұлттық қордан түскен трансферттік түсімдер	27,9	22,3	23,7	22	26,7	32,1
Барлық кірістер	100	100	100	100	100	100

*Ескерту: Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің мәліметтері бойынша.

ҚР мемлекеттік бюджетінің кірістер құрылымында ең көп фискалдық маңызы бар корпоративтік табыс салығы, сол уақытта талдау жасалып отырған кезең ішінде оның үлесі 2010 жылы - 24,4%, 2015 жылы - 16,0% төмендеді. Екінші орынды ҚҚС тұрақты иеленіп келеді. Оның үлесі талдау жасалып отырған кезең ішінде тиісінше 2010 жылы – 20,1%, 2011 жылы – 16,1%, 2012 жылы – 15,7%, 2013 жылы - 20,8%, 2014 жылы – 16,4%, ал 2015 жылы 12,6% құрады. Жеке табыс салығының үлес салмағы біршама тұрақтанды: 2010 жылы оның үлесі 8,8%, бұдан әрі орта есеппен - 7,8% құрады. Әлеуметтік салық үлесі талдау жасалып отырған кезең ішінде 2010 жылғы 6,9% 2015 жылы 6,0% дейін төмендеді. Акциз-

дердің үлес салмағы секірмелі қозғалыспен сипатталады: олардың үлесі жалпы табыс көлеміне 2010 жылы 1,8%, 2011 жылы – 1,4%, 2012 және 2013 жылдары – 1,6%, 2014 жылы – 2,01%, 2015 жылы – 2,1% өсті.

2010 жылы Ұлттық қордан түскен трансферттік түсімдердің үлес салмағы бюджеттің кіріс бөлігінің 27,9% және 2013 жылы – 22% құрады. Алдын ала деректер бойынша талданатын кезең соңында 2015 жылы Ұлттық қордан түскен трансферттік түсімдер үлесі 32,1% құрады.

Республикалық бюджеттің кірістер динамикасы келесі өзгерістермен сипатталады (5-кестеге сәйкес).

5-кесте – 2010-2015 жылдарға арналған республикалық бюджеттің кірістер динамикасы

(млн теңге)

Көрсеткіштер атауы	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 % 2010 жылға
Салықтық түсімдер	2 083 555	3 001 212	2 975 605	3 510 585	3666092,6	3332925	159,9
Салықтық емес түсімдер	71 429	108 942	249 853	100 724	131 737	162774,1	227,9
Негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер	23 736	16 088	17 271	8 972	7 682	8772	36,9
Ұлттық қордан түскен трансферттік түсімдер	1 447 457	1 325 441	1 520 665	1 559 178	2 103 338	2632495	181,8
Барлық кірістер	3 626 177	4 451 683	4 763 395	5 179 459	5908848,9	6789829,4	187,2

*Ескерту: Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің мәліметтері бойынша.

Кестеде ұсынылған деректерден көрініп тұрғандай, республикалық бюджет кірістерінің қарқыны өсумен сипатталады. Бұл ретте, егер республикалық бюджеттің кірісі 2011 жылы өткен жылмен салыстырғанда 22,1% өссе, 2012 жылы өсу қарқыны – 7%, ал 2013 жылы өткен жылға – 8,7% құрады. Барлық талданып отырған кезең ішінде республикалық бюджет кірістерінің жалпы көлемі – 87,2% өсті, ал салықтық түсімдер өсімі - 159,9% құрады.

Салықтық түсімдер динамикасында келесі өзгерістер болды. 2011 жылы салық түсімдердің өсуі кірістердің өсу қарқынынан асып түсті және өткен жылға 44,1% құрады. 2012 жылы өткен жылға қарағанда бюджетке түскен салық түсімдерінің көлемі – 0,9% төмендеп, 2013 жылы өткен жылмен салыстырғанда – 18% өсті. 2014 жылы салықтық түсімдер алдыңғы жылмен салыстырғанда – 4,4% өсті, ал 2015 жылы – 0,9% азайды.

Айта кету керек, 2010-2015 жж ішінде

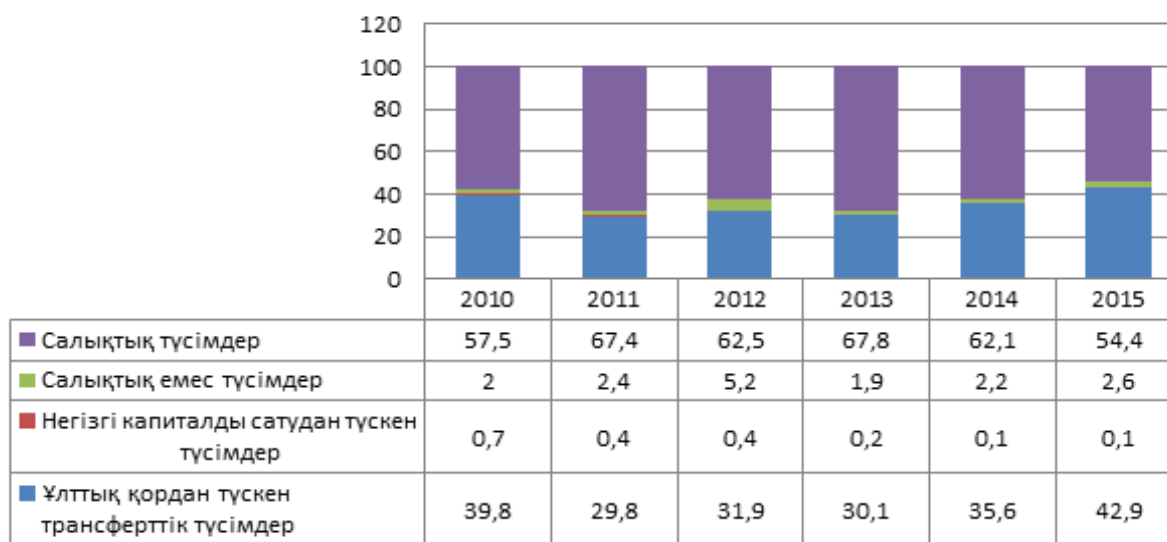

салық түсімдерінің өсу қарқыны республикалық бюджет кірісінің өсуінен асып түсті, яғни жалпы алғанда республикалық бюджет кірістерінің базистік өсу қарқынынан асады.

2010 жылы республикалық бюджет кірістер орындалуы – 106,2 %, жоспар бойынша 3 413, 8 млрд теңге, түсімдер 3 626,2 млрд теңге, немесе 212,4 млрд теңгені асыра орындалған. 2010 жыл қорытындысы бойынша Республикалық бюджетке салықтық түсімдер жоспарда 1 886,9 млрд теңге, ал іс жүзінде 2 083,6 млрд теңгені немесе 110,4 % құрады. Салықтық емес түсімдер бойынша жоспар – 119,6%, негізгі капиталды сатудан түсетін түсімдер – 90,0 % және Ұлттық қордан түскен трансферттік түсімдер бойынша – 100,5 % орындалды.

2012 жылы республикалық бюджетке 4 889,2 млрд теңге немесе 100,7% құрады, 2011 жылмен салыстырғанда 7,4 % өсті. Кірістер 4 763,4 млрд теңге сомасында түсті, орындалуы 100,7% құрады, оның ішінде салықтық түсімдер – 2 975,6 млрд теңге немесе 100,8%, салық емес түсімдер – 249,9 млрд теңге немесе 103,6%, негізгі капиталды сатудан түсетін түсімдер – 17,3 млрд теңге немесе 87,7% және Ұлттық қордан түскен трансферттік түсімдер түскені 1 520,7 млрд теңге немесе 100,2%.

Республикалық бюджет кірістерін тік талдау бізге мынадай тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді (1-суретке сәйкес).

1 – Сурет. 2010-2015 жылдары республикалық бюджет кірістерінің құрылымы (жалпы кіріс көлеміне % - бен)

Есептеулер орта есеппен салықтық түсімдер республикалық бюджет кірісінің 63% қамтамасыз ететінін көрсетті. Бұл ретте 2010 жылы олардың үлесі 57,5% құрап, талданып кезең соңында – 62,1% өсті. Ресми Ұлттық қордан түскен трансферттік түсімдер үлесінің 2010 жылы – 39,9%, 2013 жылы - 30,1% дейін төмендеуі тән болып табылады, ал талданып отырған кезең соңында бұл көрсеткіш – 35,6% дейін өсті. салықтық емес түсімдер үлесі салыстырмалы түрде тұрақты және барлық талданып отырған кезең ішінде орташа алғанда шамамен 2%.

Салық түсімдерінің арасында корпоративтік табыс салық үлесінің 2010 жылы - 23,1%,

2015 жылы – 19,9% азаюы тән. Біздің ойымызша, бұл Ұлттық қорын қалыптастырудың осы көздің қабылдау тәртібінің өзгеруіне сәйкес жаңа тұжырымдамасын қабылдаумен байланысты. Корпоративтік табыс салық үлесінің азаюы үлес салмағы 2010 жылы – 18,7%, 2013 жылы – 25,6% өскен ҚҚС маңыздылығының артуымен өтеледі. Біздің жүргізген есебіміз көрсеткендей алдын-ала деректер бойынша 2015 жыл үшін ҚҚС үлесі республикалық бюджет кірістерінің көлеміне – 15,3% дейін төмендеді. Акциздер үлесі мерзім ішінде салыстырмалы түрде тұрақты және орта есеппен – 0,5% құрады

6-кесте – 2010-2015 жылдарға арналған ҚР республикалық бюджеттің кірістер құрылымы

(в % к итогу)

Көрсеткіштердің атауы	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Салықтық түсімдер	57,5	67,4	62,5	67,8	62,1	54,3
корпоративтік табыс салығы	23,1	23,6	21,9	19,9	19,8	19,9
қосымша құн салығы	18,7	19,4	19,2	25,6	20,3	15,3
акциздер	0,4	0,4	0,5	0,6	0,8	0,9
Салықтық емес түсімдер	2,0	2,4	5,2	1,9	2,2	2,6
Негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер	0,7	0,4	0,4	0,2	0,1	0,1
Ұлттық қордан түскен трансферттік түсімдер	39,9	29,8	31,9	30,1	35,6	42,8
КІРІСТЕРДІҢ барлығы	100	100	100	100	100	100

*Ескерту: Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің мәліметтері бойынша.

Республиканың әлеуметтік-экономикалық даму болжамдарының өзгеруіне сәйкес 2012-2014 жылдарға арналған республикалық бюджетті екі рет нақтылау жүргізілді. Республикалық бюджетті бірінші нақтылау мемлекет Басшысының 2012 жылғы 27 қаңтардағы «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауының бағыттарын іске асыру мақсатында 2012 жылғы 1-тоқсанда жүргізілді.

Нақтылау көздері - қосымша табыс, ба-сым емес шығыстарды қысқарту есебінен шығындарды оңтайландыру, және бюджет-

тік инвестицияларды кейінге қалдыру шар-тымен, 2011 жылдың қорытындысы бойын-ша бюджет қаражатының қалдықтарын тарту болып табылады. 2012 жылға Республика-лық бюджеттің түсімдері 5 236,9 млрд теңге көлемін құрап немесе бекітілген 485,9 млрд теңге бюджетпен салыстырғанда өсумен, оның ішінде 180 млрд теңге Қазақстан Респу-бликасы Ұлттық қорының кепілдендірілген трансферттің артуына байланысты.

ҚР мемлекеттік бюджет шығыстарының құрылымы мен динамикасы мынадай дерек-термен сипатталады:

7-кесте – 2012-2015 жылдарға арналған ҚР мемлекеттік бюджет шығыстарының динамикасы

(в млн тенге)

Көрсеткіштердің атауы	2012	2013	2014	2015	2015 % 2010 жылға
1. Жалпы сипаттағы мемлекеттік қызметтер	326 129	382 136	483 663	697 302	213,8%
2. Қорғаныс	341 104	396 512	431 664	453 682	133,0%
3. Қоғамдық тәртіп, қауіпсіздік, құқықтық, сот, қыл-мыстық-атқару қызметі	558 218	608 346	601 048	557 439	99,8%
4. Білім	1 210 115	1 237 421	1 358 669	1 364 737	112,7%
5. Денсаулық сақтау	730 820	795 092	856 222	863 899	118,2%
6. Әлеуметтік көмек және әлеуметтік қамтамасыз ету	1 239 018	1 359 664	1 548 638	1 713 451	138,2%
7. Тұрғын үй-коммуналдық шаруа-шылық	438 586	472 369	554 696	443 022	101,0%
8. Мәдениет, спорт, туризм және ақпараттық кеңістік	223 065	258 431	297 795	293 775	131,6%
9. Отын-энергетика кешені және жер қойнауы	126 613	119 606	128 656	111 533	88,0%
10. Ауыл, су, орман, балық шаруашылығы, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар, қоршаған ортаны және жануарлар дүниесін қорғау, жер қатынастары	292 573	258 839	349 079	376 038	128,5%

11. Өнеркәсіп, сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі	26 492	32 188	42 538	61 775	233,1%
12. Көлік және байланыс	482 060	511 366	614 202	681 697	141,4%
13. Өзге де шығындар	143 659	242 682	292 204	310 015	215,7%
14. Борыштық қызмет көрсету	130 520	178 057	232 793	297 327	227,8%
15. Ұлттық қордан түскен трансферттік түсімдер	-	-		1 407	-
ШЫҒЫНДАРДЫҢ барлығы:	6 268 972	6 852 711	7 791 867	8227097	131,2%

*Ескерту: Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің мәліметтері бойынша.

8-кесте – 2012-2015 жылдарға арналған ҚР мемлекеттік бюджет шығыстарының құрылымы

(в % к итогу)

Көрсеткіштердің атауы	2012	2013	2014	2015
1. Жалпы сипаттағы мемлекеттік қызметтер	5,2%	5,6%	6,2%	8,4%
2. Қорғаныс	5,4%	5,8%	5,5%	5,5%
3. Қоғамдық тәртіп, қауіпсіздік, құқықтық, сот, қылмыстық-атқару қызметі	8,9%	8,9%	7,7%	6,7%
4. Білім	19,3%	18,1%	17,4%	16,5%
5. Денсаулық сақтау	11,7%	11,6%	11,0%	10,5%
6. Әлеуметтік көмек және әлеуметтік қамтамасыз ету	19,8%	19,8%	19,9%	20,8%
7. Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық	7,0%	6,9%	7,1%	5,3%
8. Мәдениет, спорт, туризм және ақпараттық кеңістік	3,6%	3,8%	3,8%	3,5%
9. Отын-энергетика кешені және жер қойнауы	2,0%	1,7%	1,7%	1,3%
10. Ауыл, су, орман, балық шаруашылығы, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар, қоршаған ортаны және жануарлар дүниесін қорғау, жер қатынастары	4,7%	3,8%	4,5%	4,5%
11. Өнеркәсіп, сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі	0,4%	0,5%	0,5%	0,7%
12. Көлік және байланыс	7,7%	7,5%	7,9%	8,2%
13. Өзге де шығындар	2,3%	3,5%	3,8%	3,7%
14. Борыштық қызмет көрсету	2,1%	2,6%	3,0%	3,6%
15. Ұлттық қордан түскен трансферттік түсімдер	-	-		-
ШЫҒЫНДАРДЫҢ барлығы:	100	100	100	100

*Ескерту: Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің мәліметтері бойынша.

Бюджет жүйесін жетілдіру оның қалыптасуының барлық кезеңдерінде жүрді. Бұл өзгеруіне байланысты экономика және әлеуметтік саланың сыртқы жағдайлар өзгерісінде жұмыс істеуімен, нақты даму кезең талаптарына бюджеттік механизмінің сай келмеуіне байланысты.

Қазіргі жағдайда сондай-ақ, бюджет сая-

сатын іске асырудың тиімділігін тежеуші бірқатар мәселелер бар. Бюджет жүйесін одан әрі жетілдіру мақсатында Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 26 маусымдағы №590 Қаулысына сәйкес Қазақстан Республикасының Үкіметімен жаңа бюджеттік саясат Тұжырымдамасы әзірленді және бекітілді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Қаржы министрлігінің 2010-2015 жылдарға арналған статистикалық бюллетені
2. <http://www.minfin.gov.kz/irj/portal/anonymous?NavigationTarget=ROLES>

УДК 336.02;336.13.012.24

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ДИНАМИКИ ДОХОДОВ И РАСХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА РК

А.А. Нурумов

академик МЭАЕ и КазНАЕН, профессор кафедры «Финансы» КазУЭФМТ, д.э.н.

В статье автора приводится анализ динамики доходов и расходов государственного бюджета Республики Казахстан 2010 – 2015 годы, анализ динамики налоговых и неналоговых поступлений, структура доходов государственного бюджета. Анализ динамики расходов в разрезе направлений расходов по функциональным группам.

Ключевые слова: государственный бюджет, республиканский бюджет, динамика доходов государственного бюджета, налоговые поступления, корпоративный подоходный налог, индивидуальный подоходный налог, социальный налог, налог на добавленную стоимость.

Фактическое исполнение доходов государственного бюджета зависит от состояния налоговой базы, уровня налогового администрирования, эффективности налогового контроля.

Рассмотрим динамику и структуру доходов государственного бюджета РК. Анализ динамики доходов государственного бюджета РК позволяет нам сделать следующие выводы (в соответствии с таблицей 1).

Таблица 1 – Динамика доходов государственного бюджета РК за 2010–2015 годы

(млн тенге)

Наименование показателей	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 в % к 2010
Налоговые поступления	2 934 080,7	3 982 338	4 095 366	4 779 004	5 115 743,4	4 883 912,8	166,4
Неналоговые поступления	104 398,2	138 597	285 144	141 717	1 794 877,7	2 247 666,5	215,3
Поступления от продажи основного капитала	60 653,3	49 891	52 493	56 132	710 454,4	69 708,5	114,9
Поступления трансфертов из национального фонда	1 200 000,0	1 200 000	1 380 000	1 405 500	1 955 000	2 456 416,9	204,7
ВСЕГО доходов	4 299 132,2	5 370 826	5 813 003	6 382 353	7 321 276,6	7 634 804,9	177,5

*Примечание: по данным Министерства финансов Республики Казахстан.

Как видно из представленных данных, динамика доходов государственного бюджета Республики Казахстан характеризуется динамичным ростом. Расчёты показали, что в 2011 году доходы государственного бюджета выросли в целом на 24,9% по сравнению с 2010 годом. Это произошло преимущественно за счёт роста налоговых поступлений, которые выросли на 35,7%. Темп роста неналоговых поступлений составил 32,8%. При этом объём поступлений от трансфертов оставался неизменным, а поступления от продажи основного капитала снизились на 17,7% по сравнению с 2010 годом. В 2012 году общий темп роста доходов замедлился и составил 108,2% по сравнению с предыдущим годом. При этом налоговые поступления выросли на 2,8%, поступления от продажи основного капитала – на 5,2%, поступления. В 2013 году прирост налоговых поступлений к предыдущему году составил 116,6% на фоне общего роста доходов бюджета 109,8%. В 2014 году

налоговые поступления выросли на 107,1% к 2013 году, рост доходов составил соответственно 114,7%. В целом за анализируемый период налоговые поступления выросли на 174,4%, а доходы бюджета в 2014 году выросли по сравнению с 2010 годом на 170,3%, а по сравнению с 2010 годом в 2015 году налоговые поступления выросли на 166,4%, неналоговые поступления на 215,3%, поступления от продажи основного капитала 114,9 %, поступления трансфертов 204,4% или в 2 раза, всего 177,5%.

На наш взгляд, является положительным тот факт, что в течение анализируемого периода темп роста налоговых поступлений опережает темп роста доходов государственного бюджета РК.

Анализ динамики налоговых поступлений в государственный бюджет Республики Казахстан за 2010—2015 годы позволяет нам сделать следующие выводы.

Таблица 2 – Динамика налоговых поступлений государственного бюджета РК за 2010-2015 годы

(в млн тенге)

Наименование показателей	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 в % к 2010
Налоговые поступления, всего:	2 934 081	3 982 338	4 095 366	4 779 004	5 115 743	4 883 913	166,4
В т.ч.: корпоративный подходный налог	837 233	1 050 380	1 041 217	1 032 737	1 169 667	1 224 645	146,3
Индивидуальный подходный налог	312 332	376 245	438 498	492 991	552 280	598 807	191,8
Социальный налог	253 830	296 843	340 997	380 477	427 985	464 674	183,0
Налог на добавленную стоимость	677 229	865 213	914 361	1 327 650	1 198 170	944438	139,4
Акцизы	61 423	76 400	93 143	103 651	147 057	161068	262,2

*Примечание: по данным Министерства финансов Республики Казахстан.

Как видно из представленных данных, динамика налоговых поступлений в государственный бюджет РК характеризуется устойчивым ростом. В течение анализируемого периода налоговые поступления выросли в целом на 66,4%. При этом вклад разных на-

логов был неравнозначным. Так, корпоративный подходный налог в течение анализируемого периода вырос на 46,3%, индивидуальный подходный налог – на 91,8%, социальный налог – на 83,0%, НДС – на 39,4%, акцизы – на 162,2%.

Если анализировать цепной и базисный темп прироста налоговых поступлений государственного бюджета РК, то можно сделать

следующие выводы (в соответствии с таблицей 3).

Таблица 3 – Динамика налоговых поступлений государственного бюджета РК за 2010—2015 годы

(в % к предыдущему году)

Наименование показателей	2011	2012	2013	2014	2015	2015 в % к 2010
Налоговые поступления, всего:	135,7	102,8	116,7	107,1	108,1	166,4
В т.ч.: корпоративный подоходный налог	125,5	99,1	99,2	113,3	123,1	146,3
Индивидуальный подоходный налог	120,5	116,5	112,4	112	101,4	191,8
Социальный налог	116,9	114,9	111,6	112,5	102,1	183,0
Налог на добавленную стоимость	127,8	105,7	153,4	90,2	99,9	139,4
Акцизы	124,4	121,9	111,3	141,9	98,8	262,2

*Примечание: по данным Министерства финансов Республики Казахстан.

Как видно из проведённых нами расчётов, общий темп роста налоговых поступлений течение анализируемого периода неравномерен. Наибольший прирост налоговые поступления составили в 2011 году – 35,7%, что объясняется положительными общеэкономическими тенденциями. А в последующие годы темпы роста налоговых поступлений существенно замедлился. Это связано с сокращением поступлений от корпоративного подоходного налога.

По итогам 2013 года темпы роста поступлений незначительно увеличились. Основной вклад в структуре роста поступлений внесли налоговые поступления (11,8%), которые были обеспечены ростом налога на добавленную стоимость. При этом рост НДС был связан с уменьшением объемов возврата НДС на товары внутреннего производства предприятиям от запланированного объема возврата. Вклад корпоративного налога на

протяжении двух лет оставался отрицательным (-0,1% за 2013г., -0,2% за 2012г.), что и связано со снижением мировых цен на ряд основных экспортных товаров, а в 2014—2015 годы вырос на 13,1 % и 23,1%.

По данным за 2014 год, произошло сокращение поступлений от НДС на 9,8% по сравнению с предыдущим 2013 годом, а в 2015 году 0,1%. В целом налоговые поступления выросли за год на 8,1%, корпоративный подоходный налог – на 23,1%, индивидуальный подоходный налог – на 1,4%; социальный – на 2,1%. Наибольший прирост за 2014 год наблюдается по акцизам, которые выросли на 41,9% по сравнению с 2013 годом, а в 2015 году по сравнению с 2014 годом снизился 1,2%.

В структуре доходов государственного бюджета РК произошли следующие изменения (в соответствии с таблицей 4).

Таблица 4 – Структура доходов государственного бюджета РК за 2010—2015 годы
(в % к итогу)

Наименование показателей	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Налоговые поступления	67,8	74,1	70,5	74,9	69,9	63,9
корпоративный подоходный налог	24,4	19,6	17,9	16,2	15,98	16,0
индивидуальный подоходный налог	8,8	7,1	7,5	7,7	7,5	7,8
социальный налог	6,9	5,5	5,9	5,9	5,9	6,0
налог на добавленную стоимость	20,1	16,1	15,7	20,8	16,4	12,3
акцизы	1,8	1,4	1,6	1,6	2,01	2,1
Неналоговые поступления	3,2	2,6	4,9	2,2	2,5	2,9
Поступления от продажи основного капитала	1,1	0,9	0,9	0,9	0,97	0,9
Поступления трансфертов из Национального фонда	27,9	22,3	23,7	22	26,7	32,1
ДОХОДЫ, всего	100	100	100	100	100	100

*Примечание: по данным Министерства финансов Республики Казахстан.

В структуре доходов государственного бюджета РК наибольшее фискальное значение имеет корпоративный подоходный налог, в то же время его доля снизилась в течение анализируемого периода с 24,4% в 2010 году до 16,0% в 2015 году. Второе место стабильно занимает НДС. Его доля в течение анализируемого периода соответственно составила: 2010 году – 20,1%, в 2011 году – 16,1%, в 2012 году – 15,7%, в 2013 году – 20,8%, в 2014 году – 16,4%, а в 2015 году 12,6%. Удельный вес индивидуального подоходного налога относительно стабилен: в 2010 году его доля составила 8,8%, далее в среднем 7,8%. Доля социального налога снизилась в течение анали-

зируемого периода с 6,9% в 2010 году до 6,0% в 2015 году. Удельный вес акцизов характеризуется скачкообразными тенденциями: в 2010 году их доля была 1,8% к общему объёму доходов, в 2011 году – 1,4%, в 2012 и 2013 годах – 1,6%, в 2014 – 2,01%, в 2015 – 2,1%.

В 2010 году удельный вес трансфертов из национального фонда составлял 27,9% доходной части бюджета, в 2013 году – 22%. К концу анализируемого периода по предварительным данным за 2015 год доля трансфертов составила 32,1%

Динамика доходов республиканского бюджета характеризуется следующими изменениями (в соответствии с таблицей 5).

Таблица 5 – Динамика доходов республиканского бюджета РК за 2010-2015 годы

(млн тенге)

Наименование показателей	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 в % к 2010
Налоговые поступления	2 083 555	3 001 212	2 975 605	3 510 585	3666092,6	3332925	159,9
Неналоговые поступления	71 429	108 942	249 853	100 724	131 737	162774,1	227,9
Поступления от продажи основного капитала	23 736	16 088	17 271	8 972	7 682	8772	36,9
Поступления трансфертов из Национального фонда	1 447 457	1 325 441	1 520 665	1 559 178	2 103 338	2632495	181,8
ВСЕГО доходов	3 626 177	4 451 683	4 763 395	5 179 459	5908848,9	6789829,4	187,2

*Примечание: по данным Министерства финансов Республики Казахстан.

Из представленных в таблице данных видно, что динамика доходов республиканского бюджета характеризуется ростом. При этом, если в 2011 году доходы республиканского бюджета выросли на 22,1% по сравнению с предыдущим годом, то в 2012 году темп роста составил 7%, а в 2013 году – 8,7% к предыдущему году. В течение всего анализируемого периода общий объем доходов республиканского бюджета вырос на 87,2%, а прирост налоговых поступлений составил 159,9%.

В динамике налоговых поступлений произошли следующие изменения. В 2011 году прирост налоговых поступлений превысил темп роста доходов и составил 44,1% к предыдущему году. В 2012 году объем налоговых поступлений в бюджет снизился на 0,9% к предыдущему году, а в 2013 году – вырос на 18% по сравнению с предыдущим годом. В 2014 году налоговые поступления выросли по сравнению с предыдущим годом на 4,4%, а в 2015 году уменьшился на 0,9 %.

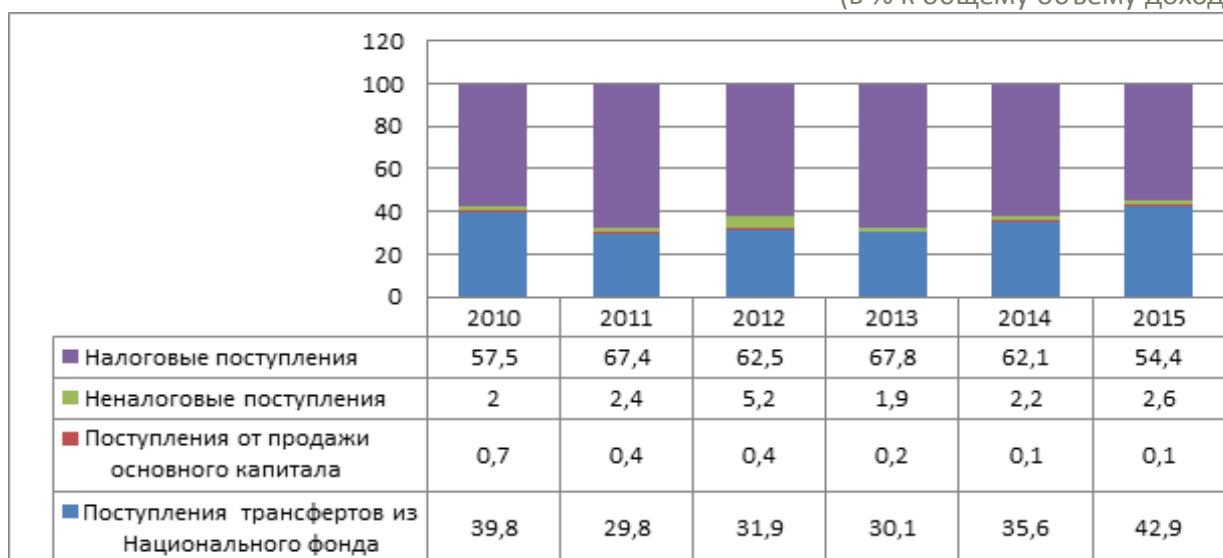
Следует отметить, что темп роста налоговых поступлений превышает прирост доходов республиканского бюджета в течение 2010-2015 гг., т.е. он превышает базисный темп прироста доходов республиканского бюджета в целом.

За 2010 год доходы республиканского бюджета выполнены на 106,2 %, при плане 3 413, 8 млрд тенге поступления составили 3 626,2 млрд тенге, или с превышением на 212,4 млрд тенге. В республиканский бюджет по итогу 2010 года налоговых поступлений при плане 1 886,9 млрд тенге составило 2 083,6 млрд тенге или 110,4 %. По неналоговым поступлениям план выполнен на 119,6 %, по поступлениям от продажи основного капитала - на 90,0 % и по поступлениям трансфертов - на 100,5 %.

В 2012 году в республиканский бюджет поступило 4 889,2 млрд тенге, или 100,7%, с ростом по сравнению с 2011 годом на 7,4 %. Доходы поступили в сумме 4 763,4 млрд.тенге или исполнение составило 100,7%, в том числе налоговых поступлений - 2 975,6 млрд тенге или 100,8%, неналоговых – 249,9 млрд тенге или 103,6%, поступлений от продажи основного капитала – 17,3 млрд тенге или 87,7% и трансфертов поступило 1 520,7 млрд тенге, или 100,2%.

Вертикальный анализ доходов республиканского бюджета позволяет нам сделать следующие выводы (в соответствии с рисунком 1).

Рисунок 1 – Структура доходов республиканского бюджета в 2010-2015 годах
(в % к общему объёму доходов)

*Примечание: по данным Министерства финансов Республики Казахстан.

Расчёты показали, что налоговые поступления обеспечивают 63% доходов республиканского бюджета в среднем за период. При этом их доля в 2010 году составляла 57,5% и выросла к концу анализируемого периода до 62,1%. Характерным является снижение доли официальных трансфертов с 39,9% в 2010 году до 30,1% в 2013 году, хотя к концу анализируемого периода данный показатель вырос до 35,6%. Доля неналоговых поступлений относительно стабильна и составляет около 2% в среднем в течение всего анализируемого периода.

Среди налоговых поступлений характерно снижение доли корпоративного подо-

ходного налога с 23,1% в 2010 году до 19,9% в 2015 году. На наш взгляд, это связано с принятием новой концепции формирования Национального фонда, в соответствии с которой изменился порядок зачисления данного источника. Снижение доли корпоративного подоходного налога компенсируется усилением значимости НДС, удельный вес которого вырос с 18,7% в 2010 году до 25,6% в 2013 году, . Как видно из проведённых нами расчётов, по предварительным данным за 2015 год, доля НДС снизилась до 15,3% к объёму доходов республиканского бюджета. Доля акцизов относительно стабильна и составляет в среднем 0,5% за период.

Таблица 6 – Структура доходов республиканского бюджета РК за 2010-2015 годы
(в % к итогу)

Наименование показателей	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Налоговые поступления	57,5	67,4	62,5	67,8	62,1	54,4
Корпоративный подоходный налог	23,1	23,6	21,9	19,9	19,8	19,9
Налог на добавленную стоимость	18,7	19,4	19,2	25,6	20,3	15,3
Акцизы	0,4	0,4	0,5	0,6	0,8	0,9
Неналоговые поступления	2,0	2,4	5,2	1,9	2,2	2,6
Поступления от продажи основного капитала	0,7	0,4	0,4	0,2	0,1	0,1
Поступления трансфертов из Национального фонда	39,9	29,8	31,9	30,1	35,6	42,9
ДОХОДЫ, всего	100	100	100	100	100	100

*Примечание: по данным Министерства финансов Республики Казахстан.

Таблица 7 – Динамика расходов государственного бюджета РК за 2012-2015 годы

(в млн тенге)

Наименование показателей	2012	2013	2014	2015	2015 в % к 2012
1. Государственные услуги общего характера	326 129	382 136	483 663	697 302	213,8%
2. Оборона	341 104	396 512	431 664	453 682	133,0%
3. Общественный порядок, безопасность, правовая, судебная, уголовно-исполнительная деятельность	558 218	608 346	601 048	557 439	99,8%
4. Образование	1 210 115	1 237 421	1 358 669	1 364 737	112,7%
5. Здравоохранение	730 820	795 092	856 222	863 899	118,2%
6. Социальная помощь и социальное обеспечение	1 239 018	1 359 664	1 548 638	1 713 451	138,2%
7. Жилищно-коммунальное хозяйство	438 586	472 369	554 696	443 022	101,0%
8. Культура, спорт, туризм и информационное пространство	223 065	258 431	297 795	293 775	131,6%
9. Топливо-энергетический комплекс и недропользование	126 613	119 606	128 656	111 533	88,0%
10. Сельское, водное, лесное, рыбное хозяйство, особоохраняемые природные территории, охрана окружающей среды и животного мира, земельные отношения	292 573	258 839	349 079	376 038	128,5%
11. Промышленность, архитектурная, градостроительная и строительная деятельность	26 492	32 188	42 538	61 775	233,1%
12. Транспорт и коммуникации	482 060	511 366	614 202	681 697	141,4%
13. Прочие	143 659	242 682	292 204	310 015	215,7%
14. Обслуживание долга	130 520	178 057	232 793	297 327	227,8%
15. Поступления трансфертов из Национального фонда	-	-		1 407	-
ЗАТРАТЫ всего:	6 268 972	6 852 711	7 791 867	8227097	131,2%

*Примечание: по данным Министерства финансов Республики Казахстан.

Таблица 8 – Структура расходов государственного бюджета РК за 2012-2015 годы
(в % к итогу)

Наименование показателей	2012	2013	2014	2015
1. Государственные услуги общего характера	5,2%	5,6%	6,2%	8,4%
2. Оборона	5,4%	5,8%	5,5%	5,5%
3. Общественный порядок, безопасность, правовая, судебная, уголовно-исполнительная деятельность	8,9%	8,9%	7,7%	6,7%
4. Образование	19,3%	18,1%	17,4%	16,5%
5. Здравоохранение	11,7%	11,6%	11,0%	10,5%
6. Социальная помощь и социальное обеспечение	19,8%	19,8%	19,9%	20,8%
7. Жилищно-коммунальное хозяйство	7,0%	6,9%	7,1%	5,3%
8. Культура, спорт, туризм и информационное пространство	3,6%	3,8%	3,8%	3,5%
9. Топливо-энергетический комплекс и недропользование	2,0%	1,7%	1,7%	1,3%
10. Сельское, водное, лесное, рыбное хозяйство, особоохраняемые природные территории, охрана окружающей среды и животного мира, земельные отношения	4,7%	3,8%	4,5%	4,5%
11. Промышленность, архитектурная, градостроительная и строительная деятельность	0,4%	0,5%	0,5%	0,7%
12. Транспорт и коммуникации	7,7%	7,5%	7,9%	8,2%
13. Прочие	2,3%	3,5%	3,8%	3,7%
14. Обслуживание долга	2,1%	2,6%	3,0%	3,6%
15. Поступления трансфертов из Национального фонда	-	-	-	-
ЗАТРАТЫ всего:	100	100	100	100

*Примечание: по данным Министерства финансов Республики Казахстан.

Совершенствование бюджетной системы происходило на всех этапах ее формирования. Это связано с изменением внешних условий функционирования экономики и социальной сферы, несоответствием содержания бюджетного механизма требованиям конкретного этапа развития. В современных условиях также существует ряд проблем,

сдерживающих эффективность реализации бюджетной политики. В целях дальнейшего совершенствования бюджетной системы Правительством Республики Казахстан разработана и утверждена Концепция новой бюджетной политики в соответствии с Указом Президента Республики Казахстан от 26 июня 2013 года №590.

Список использованных источников:

1. Статистические бюллетени Минфина РК за 2010-2015 годы-<http://www.minfin.gov.kz/irj/portal/anonymous?NavigationTarget=ROLES>

Об итогах контроля за соблюдением Стандартов государственного финансового контроля ревизионными комиссиями по Акмолинской, Карагандинской, Южно-Казахстанской областям и городу Астане

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті тексеру комиссияларының Ақмола, Қарағанды, Оңтүстік Қазақстан облыстары және Астана қаласы бойынша мемлекеттік қаржылық бақылау Стандарттарының сақталуын бақылау қорытындыларын қарастырып, өткізілген мемлекеттік аудиторлық іс-шара Стандарттар мен Ережелердің талаптарын жекелеген бұзушылықтарды, сонымен қатар тексеру комиссиясының қызметін ұйымдастырудағы белгіленген кемшіліктерді анықтады.

Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета, рассмотрев итоги контроля за соблюдением Стандартов государственного финансового контроля ревизионными комиссиями по Акмолинской, Карагандинской, Южно-Казахстанской областям и городу Астане, проведенным государственным аудиторским мероприятием выявлены отдельные нарушения требований Стандартов и Правил, а также установлены недостатки в организации деятельности Ревизионных комиссий.

Тексеру комиссиялары Ақмола, Қарағанды облыстары, Астана қаласы бойынша жергілікті атқарушы орган, мемлекеттік жоспарлау жөніндегі уәкілетті орган 2014-2015 жылдары Тексеру комиссияларымен жүргізілген аумақты дамыту бағдарламаларын және жергілікті атқарушы органдардың стратегиялық жоспарларын бағалау қорытындылары жіберілген жоқ.

Тексеру комиссиялары Ақмола, Қарағанды облыстары, Астана қаласы бойынша бақылау объектілері тексеру комиссиясының бақылаудан алу туралы шешімдері хабарланбайды немесе уақтылы хабарланбайды.

Ревизионными комиссиями по Акмолинской, Карагандинской областям, городу Астане в местный исполнительный орган, уполномоченный орган по государственному планированию итоги оценки программ развития территории и стратегических планов местных исполнительных органов, проведенной Ревизионными комиссиями в 2014-2015 годах не направлялись.

Ревизионными комиссиями по Акмолинской, Карагандинской областям, городу Астане объекты контроля не информируются или несвоевременно информируются о снятии с контроля решений Ревизионной комиссии.

Ақмола облысы бойынша Тексеру комиссиясының Ережесінің жекелеген тармақтары тексеру комиссиялары туралы Үлгілік ережеге сәйкес келмейді.

Стандарттардағы бұрмалаушылықтарда және Астана қаласы бойынша Тексеру комиссия Ережесінің 145 тармағындағы бұрмалаушылықтарды бақылау актісінде көрсетілгендерді дәлелдейтін түпнұсқалары немесе куәландырылған көшірмелері бақылау актісіне салынбаған және бұл бұрмалаушылықтар бақылау қорытындылары бойынша Тұжырымға кіргізілді.

Отдельные пункты Положения Ревизионной комиссии по Акмолинской области не соответствуют Типовому положению о ревизионных комиссиях.

В нарушение Стандартов и пункта 145 Правил Ревизионной комиссией по городу Астане подлинники или заверенные копии документов, подтверждающие изложенные в акте контроля нарушения, к акту контроля не приложены и данные нарушения включены в Заключение по итогам контроля.

Тексеру комиссияларының Ақмола облысы бойынша тиімділік бақылауын жүргізу барысында мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілері қызметінің экономика немесе жеке алғанда экономика саласының, әлеуметтік сала, мемлекеттік басқарудың басқа да салаларының дамуына ықпал етуіне кешенді және объективті талдау жүргізілмеді.

Тексеру комиссияларында бақылау объектісінің бақылау актісімен танысу тәртібі, тиісті құжаттарды ресімдеу, растайтын анықталған бұзушылықтар мен бақылау актілеріндегі кемшіліктер фактілері орын алған.

Ревизионной комиссией по Акмолинской области при проведении контроля эффективности не проводился комплексный и объективный анализ влияния деятельности государственных органов и субъектов квазигосударственного сектора на развитие экономики или отдельно взятой отрасли экономики, социальной сферы, других сфер государственного управления.

В Ревизионных комиссиях установлены факты нарушения порядка ознакомления объекта контроля с актом контроля, надлежащего оформления документов, подтверждающих выявленные нарушения и недостатки в актах контроля.

ЖУРНАЛДЫҢ РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕСІ:

ҚОЗЫКӨРПЕШ ЕСІМҰЛЫ ЖАҢБЫРШИН
Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі
есеп комитетінің Төрағасы, э.ғ.д.,
Редакциялық кеңес төрағасы

АЛЕКСАНДР ВИКТОРОВИЧ ГОРЯИНОВ
Есеп комитетінің мүшесі

СЕРІК НӨГЕРБЕКҰЛЫ НӨГЕРБЕКОВ
Есеп комитетінің мүшесі,
э.ғ.д.

ГҮЛЖАН ЖАНПЕЙІСҚЫЗЫ ҚАРАҒҰСОВА
Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты,
Қаржы және бюджет бойынша Комитет Төрағасы, э.ғ.д., профессор

ОМАРХАН НҰРТАЙҰЛЫ ӨКСІКБАЕВ
Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты,
э.ғ.д.

ЕРҚАРА БАЛҚАРАҰЛЫ АЙМАҒАМБЕТОВ
Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университетінің
ректоры, ЖМ ХҒА мүше-корреспонденті, Еуразия ХЭА
академигі, э.ғ.д., профессор

АМАНЖОЛ ҚОШАНҰЛЫ ҚОШАНОВ
Қазақстан Республикасы ҰҒА академигі,
э.ғ.д., профессор

АЛДАНЫШ АРЫСТАНҒАЛИҰЛЫ НҰРЫМОВ
Еуразия ХЭА академигі және ҚҰЖҒА академигі,
Салық қызметінің екінші дәрежелі Мемлекеттік кеңесшісі,
э.ғ.д., профессор

КЕНЖЕҒАЛИ ӘБЕНҰЛЫ САҒАДИЕВ
Қазақстан Республикасы ҰҒА академигі,
э.ғ.д., профессор

РАХМАН АЛШАНҰЛЫ АЛШАНОВ
«Тұран» университетінің ректоры, э.ғ.д., профессор

АЛТАЙ БОЛТАЙХАНҰЛЫ ЗЕЙНЕЛҒАБДИН
э.ғ.д., профессор

СЕРГЕЙ ВСЕВОЛОДОВИЧ ШКОДИНСКИЙ
Ресей Федерациясы Есеп палатасы ҒЗИ бөлім басшысы,
э.ғ.д., профессор

САПАР ХАЙСАХАНҰЛЫ КӨШКІМБАЕВ
«Қазақстан Республикасы аудиторлар палатасы»
КАҰ президенті, э.ғ.к.

ЗИНАИДА ПЕТРОВНА ЗАГОСКИНА
Қазақстан Республикасы Аудиторлары Коллегиясының
және Қазақстанның ішкі Аудиторлар Институты басқарма
кеңесінің мүшесі, Ішкі аудитор дипломының иесі, Қазақстан
Республикасының аудиторы, э.ғ.к.

АЛМАТ ЗАРЛЫҚҰЛЫ МУРЗИН
«ҚБЗО» РМК директоры, э.ғ.к.,
Бас редактор

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ ЖУРНАЛА:

ДЖАНБУРЧИН КОЗЫ-КОРПЕШ ЕСИМОВИЧ
Председатель Счетного комитета по контролю за исполнением
республиканского бюджета, д.э.н.,
Председатель редакционного совета

ГОРЯИНОВ АЛЕКСАНДР ВИКТОРОВИЧ
Член Счетного комитета

НУГЕРБЕКОВ СЕРИК НУГЕРБЕКОВИЧ
Член Счетного комитета,
д.э.н.

КАРАГУСОВА ГУЛЬЖАН ДЖАНПЕИСОВНА
Депутат Мажилиса Парламента Республики Казахстан,
Председатель Комитета по финансам и бюджету, д.э.н., профессор

ОКСИКБАЕВ ОМАРХАН НУРТАЕВИЧ
Депутат Мажилиса Парламента Республики Казахстан,
д.э.н.

АЙМАГАМБЕТОВ ЕРҚАРА БАЛКАРАЕВИЧ
Ректор Карагандинского экономического университета
Казпотребсоюза, член-корреспондент МАН ВШ,
академик МЭА Евразии, д.э.н., профессор

КОШАНОВ АМАНЖОЛ КОШАНОВИЧ
академик НАН Республики Казахстан,
д.э.н., профессор

НУРУМОВ АЛДАНЫШ АРЫСТАНҒАЛИЕВИЧ
академик МЭА Евразии, академик КНАЕН,
Государственный советник налоговой службы второго ранга,
д.э.н., профессор

САГАДИЕВ КЕНЖЕҒАЛИ АБЕНОВИЧ
академик НАН Республики Казахстан,
д.э.н., профессор

АЛШАНОВ РАХМАН АЛШАНОВИЧ
Ректор университета «Тұран», д.э.н., профессор

ЗЕЙНЕЛҒАБДИН АЛТАЙ БОЛТАЙХАНОВИЧ
д.э.н., профессор

ШКОДИНСКИЙ СЕРГЕЙ ВСЕВОЛОДОВИЧ
Начальник отдела НИИ Счетной палаты Российской Федерации,
д.э.н., профессор

КОШКИМБАЕВ САПАР ХАЙСАХАНОВИЧ
Президент ПАО «Палата аудиторы
Республики Казахстан», к.э.н.

ЗАГОСКИНА ЗИНАИДА ПЕТРОВНА
Аудитор Республики Казахстан,
Дипломированный внутренний аудитор,
Член совета Института внутреннего аудита
и Коллегии аудиторы Республики Казахстан, к.э.н.

МУРЗИН АЛМАТ ЗАРЛЫКОВИЧ
Директор РГП «ЦИФН», к.э.н.,
Главный редактор

EDITORIAL BOARD OF THE JOURNAL:

DZHANBURCHIN KOZY-KORPESH ESIMOVICH
Chairman of the Account Committee for Control over Execution of the Republican Budget, D.Sc.Economics, Prolocutor of the Editorial Board

GORYAINOV ALEXANDER VICTOROVICH
Member of the Accounts Committee

NUGERBEKOV SERIK NUGERBEKOVICH
Member of the Accounts Committee, D.Sc. Economics

KARAGUSOVA GULZHAN DJHANPEISOVNA
The Parliament's Mazhilis Deputy of the Republic of Kazakhstan, Chairlady of the Budget & Finance Committee, DSc. Economics, Professor

OXIBAYEV OMARKHAN NURTAYEVICH
The Parliament's Mazhilis Deputy of the Republic of Kazakhstan, DSc. Economics.

AIMAGAMBETOV ERKARA BALKARAYEVITCH
President of the Karaganda Economical University of Kazakh Consumers Unions, Corresponding Member of the IAS of HE, Academician of the IAS in Eurasia, D.Sc. Economics, Professor

KOSHANOV AMANZHOL KOSHANOVITCH
Academician NAS of the Republic of Kazakhstan, D.Sc. Economics, Professor

NURUMOV ALDANYSH ARYSTANGALIEVICH
academician of the IEA of Eurasia, academician and the KNA of NS, second rank National Tax Counselor, D.Sc. Economics, Professor

SAGADIYEV KENZHEGALI ABENOVICH
Academician NAS of the Republic of Kazakhstan, D.Sc. Economics, Professor

ALSHANOV RAKHMAN ALSHANOVICH
President of the «Turan» University, D.Sc. Economics, Professor

ZEYNELGABDIN ALTAI BOLTAYKHANOVICH
D.Sc. Economics, Professor

SHKODINSKY SERGEY VSEVOLODOVICH
Head of the department at SRI of Accounts Chamber of the Russian Federation, D.Sc. Economics, Professor

KOSHKIMBAYEV SAPAR CHAISACHANOVITCH
President of the PJSC "Chamber of Auditors of the Republic of Kazakhstan", Candidate of Economics

ZAGOSKINA ZINAIDA PETROVNA
Auditor of the Republic of Kazakhstan, Certified Internal Auditor, Board Member of Internal Audit Institute and Member of Auditor's Council of the Republic of Kazakhstan, Candidate of Economics

MURZIN ALMAT ZARLYKOVICH
Director of the RSE "CFVR", Candidate of Economics, Editor in chief

«Мемлекеттік аудит - Государственный аудит» қаржы-экономикалық журнал
Меншік иесі: Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМҚ
Бас редактор: А.З. Мурзин
Шығарушы редактор: Р.М. Қожахметов
Қазақ тіліндегі нұсқасы: Ж.Төлегенова
Ағылшын тіліндегі нұсқасы: «Galami Translators» ЖШС (директор - К.Н. Тыныбаев)
Корректорлар: Н.К. Аширова
Журнал 2010 жылғы 28 маусымда Қазақстан Республикасы Байланыс және ақпарат министрлігінде қайта тіркеліп, № 11020-Ж күәлігі берілген. Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі № 9582-Ж 15.10.2008 ж.
Тоқсанына бір рет шығады.
Қазақстан Республикасы және ТМД аумақтарына тарайды.
Материалдарды қайта басу кезінде журналға сілтеме жасалуы шарт.
Редакция пікірі мақала авторларының пікірімен сәйкес келмеуі мүмкін.
Редакцияның мекен-жайы: 010000, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Орынбор көшесі, № 8, «Министрліктер үйі».
Тел: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
Дизайн, беттеу «Самрад» ЖК баспаханасында басылған.
Астана қ., Жеңіс даңғ., 35 «а»,
тел/ф. 8 (7172) 57 78 96.
Таралымы: 300 дана.
Жазылу индексі - 74167

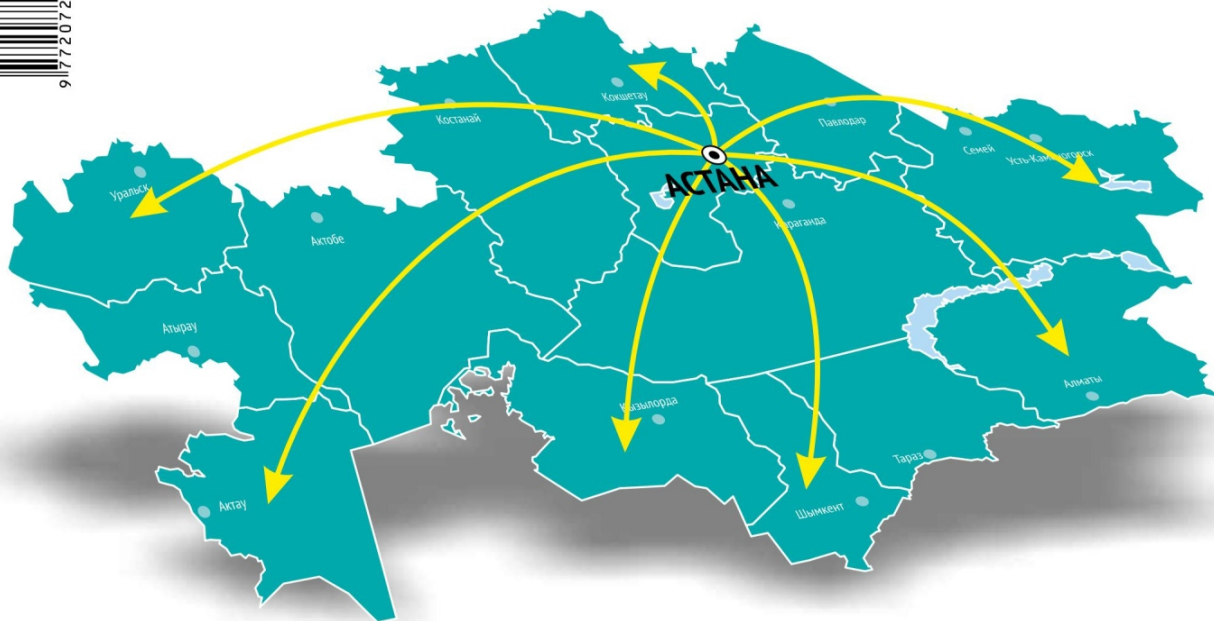
«Мемлекеттік аудит - Государственный аудит»
финансово-экономический журнал
Собственник: РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений»
Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета
Главный редактор: А.З. Мурзин
Выпускающий редактор: Р.М. Кожухметов
Казахский вариант: Ж. Тулегенова
Английский вариант: ТОО «Galami Translators» (директор - К.Н. Тыныбаев)
Корректоры: Н.К. Аширова
Журнал перерегистрирован Министерством связи и информации Республики Казахстан 28.06.2010 года, свидетельство №11020-Ж.
Номер и дата первичной постановки на учет №9582-Ж.
15.10.2008 г.
Выходит один раз в квартал.
Распространяется на территории Республики Казахстан и СНГ.
При распечатке материалов ссылка на журнал обязательна.
Мнение редакции может не совпадать с точкой зрения авторов статей.
Адрес редакции: 010000, Республика Казахстан, г. Астана, ул. Орынбор, №8, «Дом министерств». Тел: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
Дизайн, верстка, отпечатано в типографии ИП «Самрад», г. Астана, пр. Победы, 35 «а»,
тел/ф. 8 (7172) 57 78 69.
Тираж: 300 экземпляров.
Подписной индекс - 74167

«Memelekttik Audit – State Audit» Journal of Finance and Economics
Owner: RSE «Center for Financial Violations Research» of Accounts Committee for Control over Execution of the Republican Budget
Chief Editor: A. Murzin
Copy Editor: R.M. Kozhakhmetov
Kazakh version: Zh. Tulegenova
English version: «Galami Translators» LTD (director - K. Tynybayev)
Correctors: N.K. Ashirova
Journal was re-registered by the Ministry of Communications and Information of the Republic of Kazakhstan on June 28, 2010, certificate No.11020-Zh. Number and date of initial registration No. 9582-Zh., October 15, 2008
Published quarterly.
Distributed on the territory of the Republic of Kazakhstan and CIS.
When printing materials reference to the journal is required.
Editorial staff opinion may not reflect views of the author.
Editorial office address: «House of Ministries», Astana, 010000, the Republic of Kazakhstan
Tel: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
Printed in printing, Design, layout office of LLP «Samrad», 35 "a" Zhenis str., Astana, tel/fax. 8 (7172) 57 78 96.
Circulation: 300 copies.
Subscription index - 74167

**График семинаров-тренингов по повышению квалификации на 2016 год в г.Астане
РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» Счётного комитета по контролю
за исполнением республиканского бюджета**

№ п/п	Наименование семинара	Начало	Продол жить (кол-во дней)	Завершение	Стоимость (с НДС)
Май					
1	Действующее Трудовое Законодательство РК и кадровое делопроизводство - 16 а.ч.	12.05.2016	2	13.05.2016	70 000,00 в т.ч. 7 500,00
2	Практика управления проектами на основе стандарта PMI® PMBOK® Guide 5th edition. Использование MS Project Professional в управлении проектами - 38 а.ч	18.05.2016	4	21.05.2016	180 000,00 в т.ч. 19 285,71
3	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 а.ч.	24.05.2016	2	25.05.2016	39 000,00 в т.ч. 4 178,57
4	Бухгалтерский учёт в соответствии с МСФО для МСБ - 16 а.ч.	30.05.2016	2	31.05.2016	45 000,00 в т.ч. 4 821,43
Июнь					
1	Бюджетное законодательство и его применение – 16 а.ч.	02.06.2016	2	03.06.2016	39 000,00 в т.ч. 4 178,57
2	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 40 а.ч.	06.06.2016	5	10.06.2016	65 000,00 в т.ч. 6 964,29
3	Контроль (аудит) финансовой отчётности в государственном и квазигосударственном секторах – 36 а.ч.	13.06.2016	5	17.06.2016	65 000,00 в т.ч. 6 964,29
4	Базовое финансовое моделирование с использованием MS Excel - 16 а.ч.	20.06.2016	2	21.06.2016	90 000,00 в т.ч. 9 642,86
5	HR-менеджмент (Система управления и развития персонала) - 16 а.ч.	22.06.2016	2	23.06.2016	55 000,00 в т.ч. 5 892,86
6	Международные стандарты аудита (ISA) - 16 а.ч.	27.06.2016	2	28.06.2016	55 000,00 в т.ч. 5 892,86
Июль					
1	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 а.ч.	04.07.2016	2	05.07.2016	39 000,00 в т.ч. 4 178,57
2	Финансовый анализ – 16 а.ч.	07.07.2016	2	08.07.2016	55 000,00 в т.ч. 5 892,86
3	Финансы для нефинансовых менеджеров - 16 а.ч.	13.07.2016	2	14.07.2016	40 000,00 в т.ч. 4 285,71
Август					
1	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 40 а.ч.	01.08.2016	5	05.08.2016	65 000,00 в т.ч. 6 964,29
2	Финансовый анализ – 16 а.ч.	04.08.2016	2	05.08.2016	55 000,00 в т.ч. 5 892,86
3	Бюджетное законодательство и его применение – 16 а.ч.	08.08.2016	2	09.08.2016	39 000,00 в т.ч. 4 178,57
4	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	19.08.2016	1	19.08.2016	35 000,00 в т.ч. 3 750,00
Сентябрь					
1	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 а.ч.	08.09.2016	2	09.09.2016	39 000,00 в т.ч. 4 178,57
2	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 40 а.ч.	12.09.2016	5	16.09.2016	65 000,00 в т.ч. 6 964,29
3	ДипИФР (рус.): подготовка к квалификационному экзамену - 100 ч.	12.09.2016	10	23.09.2016	249 000,00 в т.ч. 26 678,57
4	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	19.09.2016	1	19.09.2016	35 000,00 в т.ч. 3 750,00
5	Ресми жазылым және мемлекеттік тілде іс қағаздарын жүргізу - 36 а.ч.	26.09.2016	5	30.09.2016	80 000,00 в т.ч. 8 571,43
Октябрь					
1	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	10.10.2016	1	10.10.2016	35 000,00 в т.ч. 3 750,00
2	Бухгалтерский учёт в соответствии с МСФО для МСБ - 16 а.ч.	12.10.2016	2	13.10.2016	45 000,00 в т.ч. 4 821,43
3	Контроль (аудит) финансовой отчётности в государственном и квазигосударственном секторах - 36 а.ч.	24.10.2016	5	28.10.2016	65 000,00 в т.ч. 6 964,29
4	Бюджетное законодательство и его применение – 16 а.ч.	31.10.2016	2	01.11.2016	39 000,00 в т.ч. 4 178,57
Ноябрь					
1	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 а.ч.	09.11.2016	2	10.11.2016	39 000,00 в т.ч. 4 178,57
2	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	11.11.2016	1	11.11.2016	35 000,00 в т.ч. 3 750,00
3	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 40 а.ч.	21.11.2016	5	25.11.2016	65 000,00 в т.ч. 6 964,29
4	Теория и практика управления рисками в государственных и негосударственных организациях - 16 а.ч.	23.11.2016	2	24.11.2016	90 000,00 в т.ч. 9 642,86
Декабрь					
1	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	12.12.2016	1	12.12.2016	35 000,00 в т.ч. 3 750,00

Предварительная запись участников на семинар ведётся по следующим телефонам:
тел. (7172) 74-20-58, 74-15-27, 74-22-23, факс 74-19-31; e-mail: seminar@cifn.kz
По вопросам заключения Договора на обучение: тел. (7172) 74-27-23

ВО ВСЕХ ГОРОДАХ КАЗАХСТАНА

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
Аудит
МЕМЛЕКЕТТІК

Финансово-экономический журнал по вопросам социально-экономического развития, управления государственными финансами, государственного финансового контроля и аудита

ЖУРНАЛ ВЫХОДИТ ЕЖЕКВАРТАЛЬНО

**Подписку на печатную версию журнала
вы можете оформить**
через отделения АО «Казпочта»
подписной индекс **74167**

Приглашаем к сотрудничеству!

Тел.: 8 (7172) 74 17 33, 74 22 58
факс 8 (7172) 74 19 31

www.cifn.kz

